

Migrasjonsnettverk på USAs Øst - og Vestkyst

En undersøkelse av karmøyfiskernes bruk av migrasjonsnettverk til New Bedford og Ballard

Masteroppgave i historiedidaktikk

Sylvia Lande

Universitetet i Stavanger

Universitetet
i Stavanger

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:M-HISTDID MHIMAS	vårsemesteret, 2013 Åpen
Forfatter: Sylvia Lande	..... (signatur forfatter)
Veileder: Olav Tysdal	
Tittel på masteroppgaven: Migrasjonsnettverk på USAs Øst - og Vestkyst. En undersøkelse av karmøyfiskernes bruk av migrasjonsnettverk til New Bedford og Ballard Engelsk tittel: Migration network of the U.S. East and Westcoast. A survey of Karmøy fishermen's use of migration network to New Bedford and Ballard.	
Emneord: Migrasjonsnettverk, karmøyfiskere, New Bedford, Ballard, Karmøy ,migrasjon, migration network	Sidetall: 97 + vedlegg/annet:4 Stavanger, 12.05.13 dato/år

Forord

Når oppgaven min nå står ferdig så vil jeg takke de som har vært til hjelp og støtte for meg underveis i arbeidet.

Først vil jeg si takk til Olav Tysdal for at han har vært en forståelsesfull og tålmodig veileder. Han har vært til mye hjelp og inspirasjon i arbeidet, samtidig som han har gitt grundige tilbakemeldinger faglig og språklig .

Min morfar Bjarne Veia fortjener også en takk ,som en gang i tiden bevisstgjorde meg om familiens bidrag til Karmøys emigrasjonshistorie og som er en av grunnene for at jeg i dag har så stor interesse for utvandringen til USA.

Jeg vil også nevne Tor Tollesen og Gunnleiv Løklingsholm som stilte opp til intervju og svarte på mine spørsmål rundt deres emigrering i 1950 og 60 årene. Takk for at dere delte deres historier og erfaringer med meg.

Videre vil jeg takke Reidunn Knutsen for at jeg har fått lov å bruke bildene av Knut Andreas Knutsen med flere i oppgaven.

Til slutt vil jeg takke min samboer Leiv Andreas Austreid som har hørt på min frustrasjon og støttet meg under arbeidet mitt med masteroppgaven. Ikke minst for å ha lest og kommentert i teksten. Ellers takk til alle som har kommet med sine betraktninger, kommentarer og oppmuntringer til meg under arbeidet.

Kopervik 12.05.2013

Sylvia Lande

Innholdsfortegnelse

Migrasjonsnettverk på USAs Øst - og Vestkyst.....	i
En undersøkelse av karmøyfiskernes bruk av nettverk til New Bedford og Ballard.....	i
DET HUMANISTISKE FAKULTET.....	ii
MASTEROPPGAVE	ii
Forord	iii
Figurliste.....	vii
Kapittel .1 Innledning	1
Bakgrunn	1
Geografisk og tidsmessig avgrensing.....	2
Problemstilling	3
Aktørene.....	4
Presisering av begreper	5
Nettverke	5
Migrasjonsnettverk	5
Migrasjon	5
Karmøyfiskerne og karmøybuer	5
Metode og kildebruk	5
Litteratur	7
Hovedutfordringer i oppgaven	11
Presentasjon av oppgaven.....	11
Kapittel .2 Teoretiske perspektiv.....	12
Migrasjon og migrasjonsnettverk.....	12
Sosiale nettverk.....	13
Push and Pull modellen	14
Nettverksteorier	16
Meso , makro og mikronivåer	18
Generell migrasjonsforskning.....	19
Norsk emigrasjonsforskning	20
Oppsummering.....	22
Kapittel 3. Karmøys emigrasjonshistorie frem til 1970.....	22
Den tidlige emigrasjonshistorie.....	22
Tidlige norske fiskere på USAs Østkyst	23
Karmøys emigrasjonshistorie før 1950	25

1950 -1970	30
«Adle kjente an Rasmus Tønnesen».....	31
Oppsummering.....	31
Kapittel 4. Fraflyttingsområdet	32
Karmøy	32
Samfunn og Næring på Karmøy.....	34
Skudeneshavn kommune	36
Skudenes kommune	38
Åkra kommune	38
Kopervik kommune	39
Stangeland kommune.....	39
Avaldsnes kommune	40
Torvastad kommune	40
Hverdagslivet.....	41
Arbeidsledighet	42
Fiskerkonen	42
Det religiøse liv.....	43
Virksomhet og tilgang på levebrød 1950 -1970.....	43
Fiskerisamfunnet.....	45
Næringsliv - det store bildet	46
Amerikabesøk.....	49
Karmøybuen til USA	49
Oppsummering.....	52
Kapittel 5. New Bedford og Ballard – To «norske» byer i USA	53
Hva kom Karmøyfiskerne til?.....	53
New Bedford	54
«New Bedford, Norge eller Seattle».....	57
Ballard	58
Karmøyfiskernes hverdag til havs.....	60
Østkysten	60
Vestkysten	65
Oppsummering.....	67
Kapittel 6 . Nettverkene i praksis	67
Informanter forteller : Fra Karmøy til USA	67

Kaare Ness – emigrerte i 1955.....	67
Tor Tollesen – emigrerte i 1956.....	69
Sverre Hansen - emigrerte i 1958.....	71
Gunnleiv Løklingsholm - emigrerte i 1964.....	73
Nettverkens oppbygging	74
Familie.....	76
Venner.....	78
Nabolag.....	78
Informasjonsutveksling	79
Brev.....	79
Aviser og andre publikasjoner	80
Reklame.....	81
Remigranter og pendlere	81
Migrasjonsnettverkets praktiske side – garantist.....	83
Arbeidsmarkedet.....	83
Omfanget av migrasjonsnettverket.....	85
Etablering av nettverkene	86
Migrasjonsnettverkene og mesonivået	87
Sosial kapital.....	88
Migrasjonsmønster og migrasjonsprosess	88
Push and pull faktorer	89
Migrasjonsnettverket fra Øst til Vest	90
Migrasjonsnettverkene fungerte begge veier	91
Bruken av migrasjonsnettverket svekkes	91
Kapittel 7.....	93
Oppsummering og konklusjon.....	93
Sterke og svake bånd.....	94
Hvilken betydning hadde nettverket for perioden	94
Årsak for migrasjonen	95
Hvorfor brukte Karmøyfiskerne nettverkene	95
Hvordan påvirket migrasjonsnettverkene omfanget av utvandringen fra Karmøy i perioden?	96
Hvorfor New Bedford og Ballard?.....	96
Nye spørsmål oppstår	97
Litteratur	98

Aviser og tidsskrift.....	100
Nettsider	100
Arkiv	100
Statestikk.....	100
Mutlige kilder	100
Annet.....	100

Figurliste

Figur 1 : Nordmenn bosatt i USA 1855 -1930.....	s.23
Figur 2 : Emigranter per år fra Norge til USA1878 -1965.....	s. 27
Figur 3 : Emigranter fra Norge 1921,1924 og 1929.....	s. 29
Figur 4 : De syv kommunene på Karmøy: Skudeneshavn, Skudenes, Åkra, Stangeland, Kopervik, Avaldsnes og Torvastad.....	s .39
Figur 5 : Karmøy: Fra Skudeneshavn til Vedavågen og Kopervik.....	s. 40
Figur 6 : Aktive fiskere i kommunene 1950.....	s. 50
Figur 7 : Registrerte fiskefartøy i perioden 1945 -1960.....	s. 50
Figur 8 : Om bord på amerikabåten.....	s. 54
Figur 9: Kart over USA.....	s. 57
Figur 10 : New Bedford, USAs Østkyst.....	s. 59
Figur 11 : Seattle/Ballard, USAs Vestkyst.....	s. 64
Figur 12 : Scallopfisket.....	s. 65
Figur 13 : Båter som dro fra New Bedford til Seattle.....	s. 67
Figur 14 : Scallop (foto).....	s.69
Figur 15 : Andel arbeidere på Hydro 1967.....	s.95

Migrasjonsnettverk på USAs Øst – og Vestkyst.

En undersøkelse av karmøyfiskernes bruk av nettverk til New Bedford og Ballard.

Kapittel .1 Innledning

Bakgrunn

« En haugalending hadde 12 trunker med seg og viste ikke sin arme råd når det gjaldt tollene. Men hva i all verden skal en gjøre når halve Amerika kommer og ber meg ta pakker med hjem til venner og familie. En annen sa det slik: Hele Åkra får amerikapakker til jul i år». ¹

Motiv for valg av emne og akkurat fiskerne i New Bedford og Seattle kommer av min interesse for Karmøys utvandringshistorie til USA. Min interesse for emigrasjonen til USA er først og fremst etter 1950 og tiden frem mot 1970. Motivasjonen for emnet slo fart da jeg forstod at flertallet av de som hadde emigrert etter krigen til USA var fiskere fra Åkra og omegn. Det ene bekjente etter den andre startet å dukke opp. Etter nærmere undersøkelser på Åkra og Sør- Karmøy viste det seg at man kunne peke på annethvert hus hvor emigrasjon hadde vært en realitet. Mitt personlige forhold til utvandringen har vært sentralt da dette er en stor del av Karmøys heller ukjente historie blant øyas nyere generasjon. Dette ville spennende å fordype meg i og det kunne være med på å fortelle scallop og fiskerihistorien videre.

Bakgrunnen for å fordype meg i migrasjonshistorie er i stor grad preget av forholdet til amerikautvandringen som har funnet sted i min familie og har påvirket samfunnet rundt meg hvor jeg har vokst opp. Jeg har fra jeg var liten, blitt fortalt av min morfar historier om familien i USA. Besøk hadde vi også masse av og det artet seg som store familiestevner da alle ville hilse på de langveis reisende, siden har det fasinert meg. Ikke minst husker jeg

---

¹ Medhaug, Albert og Ådland, Leif : *Karmøybuer i New Bedford og Fairhaven. Emigranter ,remigranter og pendlere fra Karmøy(2010) s.26.*

historiene om amerikapakkene. Å vokse opp på Vest- Karmøy innebærer nesten en fortrylling av USA for de som hadde familie over «Dammen». USA var stort og spennende. En kunne kanskje også ha en forstilling om at alle onkler fra USA var «rike». Selv om dette var det USA mange karmøybuer forestilte seg som barn , var nok realitetene noe annet.

Som nevnt har samfunnet spilt en avgjørende rolle for min interesse for temaet og hvor er da et bedre sted å drive undersøkelser om amerikautvandringen enn Karmøy? Det sies at alle fra Karmøy her en slektning i USA. Det være seg en onkel, søskenbarn eller tremenning. Ettersom folk på Karmøy til alle tider drevet fiske ble det naturlig for mange å ta yrket med seg til USA når flyttingen startet. Det er nettopp karmøyfiskerne i New Bedford og Ballard jeg er opptatt av i denne oppgaven. Karmøy hadde i etterkrigstiden et relativt stort antall unge menn som var på leit etter arbeid, og de søkte gjerne vestover. For mange av fiskerne ble det ble nesten bare som en «trip» på fiske i «Junaiten». For mange varte ikke «trippen» lengre enn hva fiske på Island ville ha vare, slik ble dette en beleilig løsning for å tjene penger raskere enn hjemme. For de som allerede hadde familie i USA gjorde det «trippen» enda lettere for dem å dra. Jeg vil i oppgaven min undersøke nærmere hva som gjorde at det ble så lett for disse menneskene å pakke kofferten og reise til landet over Atlanteren som de hadde hørt så mye om.

Undersøkelse vil gå ut på å beskrive bruken av migrasjonsnettverkene blant fiskere som migrerte til USAs Øst -og Vestkyst. Jeg ønsker å beskrive hvordan nettverkene ble bygget opp og hvordan de fungerte i praksis. Beskrivelsen vil også si hvilken rolle familie og venner hadde i oppbyggingen av nettverkene. For å få god oversikt og innblikk i prosessene karmøyfiskerne gikk gjennom bruker jeg et case hvor informantene forteller om emigreringen til USA. Nettverkene mellom Karmøy og USA gjorde at kontakten og migrasjonsstrømmen opprettholdt til slutten av 1960 årene. Ballard og New Bedford vil være de to sentrale stedsnavnene og var de viktigste tilflyttingsområdene for karmøyfiskere.

Geografisk og tidsmessig avgrensning

Denne emigrasjonshistorien jeg skal beskrive fant sted i Karmøy kommune. Jeg var i starten opptatt av å studere hele Karmøy, men innså at det ville bli et for vidt prosjekt for den tiden jeg hadde til disposisjon. Jeg skal avgrense gjennomgangen til Sør- Karmøy, her var størst

tradisjon for å reise på fiske på USA s Øst -og Vestkyst. Sør- Karmøy vil da hovedsakelig fungere som en felles betegnelse for området Vedavågen til Åkrehamn og Skudenes. Sør- Karmøy har lange tradisjoner med fiske og den geografiske formasjonen ligger godt til rette for denne næringsveien. Sør- Karmøy har mange tilrettelagte havner som er utfartssteder for fiskefartøy både på østsiden gjennom Karmsundet og vest siden hvor det åpne havet ruller inn over sandstrendene. Min avgrensning i USA vil være litt videre. Jeg skal følge utvandrere til både Øst- og Vestkysten av USA på grunn av flyttingen som fant sted fra New Bedford til Ballard. Det gjaldt ikke alle karmøyfiskerne ,men mange som hadde fisket scallop i New Bedford ville i 1960 årene ville prøve seg på det eventyrlige kongekrabbe fisket i Alaska. Det er nok mulig å finne karmøyfiskere langs hele USAs kyst, men for å avgrense meg og for og holde meg til de mest utbredt kjente stedene, vil fokuset ligge i de nevnte i områdene. New Bedford ligger på USAs Østkyst og ligger mellom de to store havnene som New York og Boston. New Bedford ligger langs Atlanterhavs- kysten med mange store fiskebanker utenfor som har gjort at fiske alltid har vært naturlig i dette området. Ballard er geografisk sett en del av byen Seattle som ligger på USAs Vestkyst. Avstanden til fiskeområdene utenfor Alaska ligger innen for en relativt kort avstand.

Den tidsmessige avgrensning i oppgaven vil være fra 1950 årene til slutten av 1960 årene. Valget mitt av tidsavgrensning er også begrunnet med at jeg ønsker å bruke intervju som metode. Jeg har da måtte velge med en tidsperiode hvor det har vært mulig å få tak i informanter som har godt minne om sin tid som fiskere i USA. En annen grunn for mitt valg av tidsperiode er at det mellom 1950 og 1970 var størst utvandring etter andre verdenskrig fra Sør- Karmøy til USA for å fiske i New Bedford eller utenfor Seattle.

Problemstilling

Oppgaven vil beskrive de migrasjonsnettverkene som ble brukt i forbindelse med karmøyfiskernes utvandring til New Bedford og Ballard i USA. **Hvordan ble nettverkene brukt og hvilken betydning fikk de for Karmøyfiskerne?**

For å kunne forstå migrasjonsnettverkens betydning må jeg studere de områdene de reiste i fra og områdene de reiste til. Skapte og brukte karmøyfiskerne migrasjonsnetteverk? Hvordan og hvorfor ble det skapt? For å få svar på dette må man se på hvem som reiste over

til USA. Man må i tillegg se på hva som var grunnen for å flytte fra Karmøy i denne perioden og hvorfor New Bedford og Ballard var flytte målene. Like viktig er det å se på kontakten Karmøy har hatt med USA lenge før utvandringen på 1950 tallet og hvilke røtter migrasjonsnettverkene har i samfunnet.

Problemstillingen er rettet mot bruken av migrasjonsnettverk og mitt case som er karmøyfiskernes utferd for å fiske i USA. Jeg vil beskrive det migrasjonsnettverket som karmøybuen brukte i for å komme seg til USA. Kan en se et mønster av kontakter blant fiskerne som dro over Atlanteren eller besto avgjørelsen om å reise til USAs Øst- eller Vestkyst av tilfeldigheter? Jeg vil også trekke frem bruken av nettverkene som case i oppgaven som var en del av nettverket blant fiskere i USA og Karmøy. Videre vil jeg beskrive dette migrasjonsnettverket ved å si at migrasjonsnettverk er et nettverk av kontakter. Det er kontakt mellom venner og familie på Karmøy og de eventyrlystne i USA. Problemstillingen viser til fenomenet migrasjonsnettverk som ble brukt av mange mennesker og fungerte som et kontaktnettverk blant fiskere på Karmøy og i USA.

For å danne en tydelig ramme rundt mitt arbeid vil jeg også kun forholde meg til menn som emigrerte som fiskere fra Karmøy i tidsperioden selv om kvinner vil bli nevnt der hvor det er naturlig.

Aktørene

Aktørene er karmøybuer som av ulike personlige grunner bestemte seg for å emigrere til USA i 1950 og 1960 årene. Vi møter dem både på USAs Øst- og Vestkyst. Aktørene er en casestudie av karmøybuer som dro til USAs Øst – og Vestkyst for hovedsakelig å fiske. Casestudien viser til hvordan aktørene bruker migrasjonsnettverkene for å komme seg til USA. Casestudien viser de ulike aktørenes migrasjonsnettverk og hvilken betydning familie og venner fikk i migrasjonsprosessen.

Aktørene er i dag pensjonerte fiskere som jeg valgte å følge i migrasjonsprosessen i 1950 og 1960 årene. Aktørene som jeg bruker i oppgaven bruker jeg for å illustrere hvordan nettverkene ble brukt blant fiskerne fra Karmøy. Aktørene som jeg vil bruke i oppgaven er: Tor Tollessen, Gunnar Nøklingsholm, Kaare Ness og Sverre Hansen.

Presisering av begreper

Nettverke

Man kan definere nettverk som et sett av kjennskap mellom venner, familie eller naboer som kan gi informasjon rundt emigrasjon, arbeid og andre sosiale arenaer.²

Migrasjonsnettverk

Migrasjonsnettverk blir sett på som en rekke personlig bånd som er med på å binde migranter, reemigranter og ikke migranter til et felles opprinnelse og tilflyttingsområde. Det består ofte en større gruppe mennesker som er relatert til hverandre. Det vil så bli enklere i jobb og-bo sammenheng og den psykiske påkjenning en eventuell emigrering vil påføre menneskene vil bli lettere.³

Migrasjon

Migrasjon kan man si er en reisevirksomhet som skjer over kortere eller lengre avstander. For at man skal kunne kalle det for migrasjon må den som migrerer være borte fra hvor han bor i minst seks måneder til ett år.⁴

Karmøyfiskerne og karmøybuer

Jeg har i oppgaven valgt å referere til aktørene oppgaven omhandler som *Karmøyfiskerne* for og understreke at det er mennesker fra Karmøy med fiskerbakgrunn eller som reiste spesielt til Øst- eller Vestkysten av USA for å drive med fiske. Jeg refererer også til aktørene som Karmøybuer i oppgaven. Karmøybuer har opphav i et dialektord som betegner mennesker som kommer fra Karmøy. På Karmøy legger man til ordet « bu » for å forklare hvor noen kommer fra som for eksempel åkrabu, karmøybu og så videre.

Metode og kildebruk

Når jeg skal arbeide med emigranter vil det være relevant for meg å bruke både kvalitative og kvantitative metoder. I arbeid med disse metodene skal jeg kunne dokumentere ulike fakta om den gruppen mennesker dette gjelder om for eksempel reisetidspunkt, arbeid og bosted når de ankommer Øst- og Vestkysten.

---

² Hoerder, Dirk : "Segmented macrosystems and networking individuals : the balancing functions of migration process". Migration. Migration history. Old paradigms and new perspectives ,red., Lucassen (Peter Long 1990)s. 79 -80.

³ Massey, Douglas S. : "Theories of international migration: A review and appraisal", Population and Development Review.Vol.19.no13(Sep. 1993)s.432- 448.

⁴ Tysdal,Olav: «Skudenesdatabasen –en dokumentasjon av emigrasjon til nord- Amerika 1865 -1965.s 137». Daatland,Dan Dyrli og Aarek,Hans Eirik(red.) Migrasjon som kultur. Migrasjonsprosjektet i Rogaland 2003b

Jeg har benyttet meg av både kvalitative og kvantitative metodiske tilnærminger under arbeidet mitt med å beskrive migrasjonsnettverket blant karmøyfiskere. Den kvalitative informasjonen har vært til stor nytte for å finne ut om forholdene for fisket på Øst- og Vestkysten. Jeg fikk slik også dokumentert om de hadde kjennskap til andre i nettverkene foruten om de som garanterte for dem.⁵

Jeg har gjennom å bruke kvalitative metoder studert karmøyfiskerne og deres migrasjon til USA. Ved å bruke kvalitativ metode i arbeidet med oppgaven har jeg studert fiskerne i deres setting både før de dro og etter at de ankom USA. Gjennom intervju som har jeg muligheten til å komme innpå emigrantene både på det ytre og det mer personlige plan. Jeg benyttet meg både av naturalistisk intervju hvor informanten fikk fortelle fritt og av e- post intervju hvor det var lettere og løse opp i uklarheter i ettertid. Intervjuene ble personlige skildringer rundt migrasjonsprosessen og hvordan det var å tilpasse seg et nytt liv i USA.

For å oppnå kontakt med informantene i oppgaven så har blitt brukt noe tid på å skape ett kontaktnett mellom meg og tidligere fiskere i New Bedford og Ballard. Sons of Norway var en som bidrog til at jeg fant informanter som stilte til intervju , men også personlig kjennskap i USA ble benyttet. Informasjonen informantene gav har i sin tur vært til stor hjelp for meg i å beskrive migrasjonsnettverket som ble brukt av karmøyfiskerne og fungere som case i oppgaven.

Det er blant annet blitt brukt digitalarkivets emigrantprotokoller fra årene 1903 til 1928 for å se antall mennesker fra Karmøy som emigrerte til USA før 1950. Statsarkivet i Stavanger har også blitt benyttet og gav et bilde av hvor mange som valgte å emigrere fra Karmøy fra 1950 til 1967. Selv om disse protokollene ikke kunne gi noe konkret svar på hvor i USA karmøybuene ble boende fast, så har de likevel gitt informasjon på hvor stor utvandringen var fra det lille samfunnet på Karmøy. Statistisk sentralbyrås artikler og statistikker over emigrasjon har også fungert bra som en kilde for å se hvor stor emigrasjonen fra Norge og Karmøy var i mot slutten av 1800 tallet og begynnelsen av 1900 tallet. Disse tallene er tatt med for å vise tilbake til lange tradisjoner for å emigrere.

Som jeg har nevnt tidligere i avsnittet benyttet jeg meg av intervju som en metode til å få informasjon om brukere av et migrasjonsnettverk . Jeg har benyttet intervju som en metode

---

⁵ Ryen,Anne: Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid(3.opplag 2010)s.29.

for å bruke det som en måte å støtte meg på som en utdypelse av det skriftlige materialet. En annen grunn for å bruke intervju er at man noen ganger kan få informasjon man ikke kan finne andre steder. Men på samme tid så kan ikke intervju erstatte andre godt dokumenterte kilder og derfor har jeg valgt å bruke det som et case i min beskrivelse av migrasjonsnettverket blant karmøyfiskere.⁶ I intervjuet på lot jeg informantene få fortelle så fritt som mulig for å skape en naturlig situasjon. Informantene ble bare styrt av fire spørsmål. I min intervju situasjon valgte jeg også å bruke e-mail intervju ettersom avstand ble et hinder for møte. Informanten fikk tilsendt de fire spørsmål og svarte på dem. Jeg bruker to intervju i oppgaven i tillegg til ett lydopptak av Kaare Nes gjort av lokalhistoriker Aleksander Hauge og historien om Sverre Hansen skrevet av Sigurd Johnny Hansen og forfatteren Mark Sundeen . Det er i denne delen av oppgaven jeg vil bruke å vise til hvordan mange karmøybuer emigrerte gjennom et migrasjonsnettverk til USA. Ved å studere lengre eller kortere emigrantfortellinger med base i Karmøy til USAs Øst- eller Vestkyst har jeg også fått et godt inntrykk av hvilke faktorer som er gjeldene innen migrasjonsnettet blant Karmøyfiskerne. Faktorer som går igjen i intervjuene er vennskap og familie.

I kapittel sju vil jeg på bakgrunn av den informasjonen jeg har tilegnet meg via intervju og annet arbeid ,drøfte problemstillingen ved å vise til selve bruken og oppbyggingen av migrasjonsnettverket. Kapittel sju vil gå inn på alle de mulige aspektene ved migrasjonsnettverket og vise til hvordan informanter har benyttet seg av det.

Litteratur

I dette avsnittet vil jeg presentere litteraturen som er tatt i bruk i oppgaven, blant annet litterære verk fra teoretikere som har fokus på nettverk, migrasjon og migrasjonsforståelse. I tillegg har jeg hatt fokus på litteratur som beskriver Karmøysamfunnet som er knyttet opp til mitt case. Jeg har blant andre tatt i bruk Douglas S. Masseys nettverksteorier innenfor migrasjonsforskningen. Jeg har benyttet Masseys artikkel for å bli bedre kjent med de gode definisjonene han gir av migrasjonsnettverk og nettverksteorier. I oppgaven min har jeg også benyttet meg av Thomas Faists bok «The volume and dynamics of internasjonal migration and transnational sosial spaces». Jeg har benyttet Faist`s bok for å beskrive hvordan å beskrive migrasjonen og migrasjonsprosesser i flere forskjellige lag og nivå i samfunnet. Faist beskriver spesialet mikro ,makro og meso nivåene innen migrasjonen og alle de forskjellige

---

⁶ Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den engang var –innføring i historiefaget.* (Oslo 1999).s 193-195.

forholdene migrasjonen skaper. Dirk Hoerders verk « Segmented macrosystems and networking individuals» har også blitt brukt en del for å vise til hvordan bruken av migrasjonsnettverk mange ganger lager egne samfunn i de områdene som blir tilflyttet. Charles Tilly er også en sentral og gjeldene teoretiker innen migrasjonsteorier. Selv om han ikke er brukt direkte viser jeg via andre hva Tilly sier om migrasjon og migrasjonsnettverk. Tilly sier at migrasjonsnettverk skaper sikkerhet ved at immigrantene gjerne mottar hjelp av andre relasjoner ved ankomst flyttemålet. Til å forklare push and pull teoriene i kapittel to refererer jeg til Pryce og Drake i « People on the move. Studying migration »

Blant de andre teoretikerne er Inge Bø og Per Morten Schiefloe som tar for seg de ulike typer nettverk som oppstår i sosiale settinger som blant annet migrasjon. Denne litteraturen er interessant selv om mye av stoffet er gjengitt fra andre teoretikere. Boken gir en god forklaring for hvordan nettverk oppstår og blir benyttet. Dette er svært nyttig i sammenheng med migrasjonsnettverket som oppgaven beskriver. Jeg har også benyttet meg av Øivind Fugleruds bok om migrasjonsforståelse som viser til de ulike typer for migrasjon man finner. Fuglerud tar også for seg ulike faktorer som får mennesker til å migrere og kommer ellers med flere teorier innenfor migrasjonsforståelse.

Jeg har også bruker en del mer generelle verk om emigrasjon og emigrasjonen fra Norge. Denne litteraturen er benyttet for å danne bildet av den store emigrasjonen fra Norge til USA. En av dem jeg har brukt litteratur fra er Nils Olav Østrem som skriver generelt om emigrasjonen til USA, men tar også for seg en del migrasjons teoretikere som blant annet Semingsen skolen og Uppsalaprojektet. Mer viktig er Ingrid Semmingsens «Drøm og dåd» og «Veien mot vest» er også benyttet som generell litteratur rundt emigrasjonen fra Norge. Semmingsen beskriver emigrasjonen fra Norge gjennom 1800 tallet. Denne litteraturen har blitt brukt som et supplement til annen generell migrasjons litteratur og lokal litteratur. Ingrid Semmingsen er også benyttet gjennom oppgaven for å beskrive den Norske emigrasjonshistorien , men også særtrekk ved den migrasjonen man fant på Karmøy. J.E Backers som om ekteskap , fødsler og utvandring fra Norge i perioden 1856 til 1960 har også vært en nyttig del av litteraturen om migrasjonen fra Norge. Hun gir noen tall på hvor mange registrert utvandrere til USA det fantes i denne nevnte tidsperioden.

Lokal litteratur og kilder er brukt i stor grad for å hente inn informasjon om og rundt personer fra Karmøy og da spesielt sør Karmøy. For å få et inntrykk av næringslivet som fantes på Karmøy i perioden så er G. Reinert`s bok om Norges bebyggelse brukt. Her er der oppgitt en del nyttig informasjon før og rundt perioden oppgaven tar for seg. Denne informasjonen er nyttig for å beskrive hvilken næringsmessig og økonomisk situasjon mange av migrantene reiste i fra på midten av 1900 tallet. Videre er årbøker fra Haugalands museet nyttig på grunn av de tallrike artiklene som ofte gav mye informasjon om Karmøysamfunnet og noen ganger små migrasjonsberetninger fra USA. Noe av den lokallitteraturen som har vært benyttet i relativt stor grad er Albert Medhaug og Leif Ådland`s fremstilling av Karmøybuer i New Bedford og Fairhaven. Dette har vært en god kilde til informasjon rundt emigreringen fra Karmøy og samfunnet og forhold i New Bedford. Boken er i stor grad en billedlig fremstilling av migrasjonshistorien fra Karmøy, men inneholder likevel mye interessant informasjon om enkeltmenneskers liv i USA.

Jeg har også brukt «North by Northwestern» av Sigurd J Hansen og Mark Sundeen som jeg vurderte som et godt supplement i forhold til emigrant fortellinger og forhold som møtt emigrantene fra Karmøy. Sigurd J Hansen som er medforfatter i boka er selv krabbefisker på Vestkysten av USA og har sammen med Mark Sundeen som er en anerkjent sakprosa forfatter med blant annet Riverhead prisen fra 2012 forfattet «North by Northwestern».⁷ Boken er en biografi hvor emigrasjonshistorien til Sverre Hansen løper tett sammen med dagligdagse hendelser på havet og andre familiehistorier. Disse historiene ble ikke lagt like stor vekt på, kun de generelle trekkene som viser bruk av migrasjonsnettverk. I tillegg så skaper boken et godt bilde av Ballard som man kan finne igjen i mange andre emigrantfortellinger fra området. Boken er også relevant da den har referanser til informanter som jeg har benyttet meg av i oppgaven. Boken til Astrid Tollefsen «Following the waters. Voices from the final Norwegian emigration» fungerer i stor grad på samme måten som Hansen og Sundeen`s bok. Den har mange fortellinger og historier om det å emigrere fra Karmøy og områder rundt til New Bedford og Seattle. Jeg har brukt denne litteraturen som et supplement til emigranthistorien og i noen grad til informasjon om livet i områdene hvor Karmøyfiskerne slo seg ned og drev sitt virke i 1950 til 1970 årene.

---

⁷ www.marksundeen.com/about/

Lokale tidsskrifter som «*Karmøybladet*» og «*Jul på Karmøy*» har på mange måter fungerte som delte informasjon mellom befolkningen og befolkningen i USA. Disse kildene har fungert som kilde til hvordan scallop fiskerne og fiskerne på vestkysten klarte seg i det nye landet. Tidsskriftene ble også til dels brukt som en kommunikasjonskanal mellom de utvandrede og de som ble igjen hjemme på Karmøy. Tidsskriftene publiserte brev fra emigrantene og meddelte også om dødsfall og andre nyheter som var til interesse for familie og kjente på Karmøy.

Visuelle medier som VHS filmen *De siste emigranter* har vært a lokalhistorisk inspirasjon. Denne informasjonen som en kunne hente ut av opptakene var til stor nytte. Filmen tok for seg karmøysamfunnet og emigrantene her fra. Størst fokus var det på scallop fiskerne, men også samfunnet i Ballard og New Bedford i 1950 og 60 tallet.

Jeg har også brukt tidligere masteroppgaver innenfor migrasjon feltet. Skartveits oppgave om migrasjonsnettverk fra Halsnøy og Sauda til Martinsdale Montana brukte jeg som inspirasjon for min egen oppgave innenfor migrasjonsnettverk ettersom vi har parallelle problemstillinger. Skartveit tar for seg migrasjonsnettverkt fra Halsnøy og Sauda og har fokus på arbeidsmarkedet som møtte dem i Martinsdale. Terje Garviks oppgave om «Karmøy club» er interessant i min sammenheng da vi har fokus på samme tilflyttingsområder. Garvik tar for seg og beskriver det tette båndet som er skapt mellom Karmøybuer i USA og på Karmøy. Han følger tett opp «Karmøy club» i Seattle og aktørene rundt klubben. Mette Tveit har også skrevet en masteroppgave om emigranter fra Karmøy, med fokus på remigrasjonen. Den siste masteroppgaven jeg har hentet inspirasjon fra og som har vært nyttig i mitt arbeid er Øyvind Malmins masteroppgave fra Universitetet i Bergen. Malmin har fokuset på hvilken innflytelse de norske fiskerne hadde på krabbefisket som forgikk utenfor Alaska i 1960 og 70 årene. Denne oppgaven prøver også å anslå hvor mange fiskere fra Norge som fisket på vestkysten i de aktuelle årene og forklarer også at karmøyfiskerne var en av de mest dominerende av de norske fiskerne på vestkysten. Alle de tre masteroppgavene har hatt sort fokus på intervju i sine metoder. Jeg har i noen grad blitt inspirert av dette, men har ikke benyttet meg av det antall informanter som Skartveit, Garvik og Tvedt.

Jeg har også brukt emigrantprotokoller fra digitalarkivet og Statsarkivet i Stavanger til å fastslå hvor mange emigranter fra Karmøy som emigrerte i årene før under perioden 1950 til 1970.

Hovedutfordringer i oppgaven

Hovedutfordringene med arbeidet av oppgaven har vært kilder som folketellinger og protokoller . Utfordringen min med folketellinger og protokoller har vært å finne oppgitt destinasjon , og da gjerne New Bedford og Seattle. Jeg har for eksempel i stor grad funnet lister over hvor mange som reiste fra Karmøy til USA i tillegg til årstall , noen ganger også grunn for emigrasjonen. Jeg gjorde ett forsøk på å se hvor hen emigrantene dro i USA, men stedene de oppgav var nødvendigvis ikke det endelige målet. Bruken min av emigrantprotokoller og lignende er derfor brukt til kun å stadfeste den store utferden fra Karmøy i årene 1950 til 1970 som er min valgte periode. Andre utfordringer er å kunne telle de karmøyemigrantene som emigrerte til andre steder i USA først for så å flytte til New Bedford eller Ballard.

Presentasjon av oppgaven

Opgaven om migrasjonsnettverk og karmøyfiskerne i perioden 1950 til 1970 er delt inn i to deler hvor første del er en presentasjon av hele arbeidet. I første del viser jeg blant annet i til problemstillingen min samt min bakgrunn for valg av tema. Videre viser jeg også til teoriene rundt bruken av migrasjonsnettverk fra Karmøy, flyttemål og aktører i oppgaven.

Kapittel to har fokus på å drøfte og forklare årsaker til migrasjon og at migrasjonsnettverk oppstår dels som forutsetninger for den migrasjonen . Kapittelet har også en del fokus på generell forskning og teoretikere innen migrasjonsfeltet.

Kapittel tre tar for seg sider ved den eldre emigrasjonshistorien fra Norge til USA fra forrige århundreskiftet og utover på 1900 tallet . Kapittelet har fokus på de første flyttemålene i New York området , New Bedford og Seattle. Jeg viser også til noen tall på hvor mange Karmøybuer som emigrerte til Østkysten i mellomkrigstiden og perioden 1950 -1970.

Videre i kapittel fire tar jeg opp noen sider ved karmøysamfunnet hvor emigrasjonen startet fra. Her presenteres kommune for kommune med næringsgrunnlag og sider av livet i samfunnet for øvrig. Kapittelet har fokus på fiskerisamfunnet Karmøy og hvilken betydning dette hadde.

I kapittel fem blir flyttemålene New Bedford på Østkysten og Ballard på Vestkysten som blir presentert. Flyttemålene for karmøyfiskerne blir beskrevet med historisk bakgrunn og hvorfor New Bedford og Ballard ble et så populært flytte mål blant karmøyfiskerne.

Kapittel seks er drøftingskapittelet hvor jeg sier hvordan migrasjonsnettverkene var bygget opp og hva som var deres betydning. I dette kapittelet presenteres også informantene og deres emigrasjonshistorie. I dette kapitelet blir alle de ulike faktorene som har medvirket til oppbyggingen av et migrasjonsnettverk og hvordan det har fungert i praksis drøftet .

Kapittel sju er det siste og oppsummerende kapittelet .Her minner jeg igjen om problemstillingen. De konklusjonene jeg her trekker basert på den kunnskapen man kan finne tidligere i oppgaven. Kapitelet vil i tillegg til å konkludere oppsummere hvordan karmøyfiskerne brukte migrasjonsnettverket som ble dannet mellom Karmøy og USA.

Kapittel .2 Teoretiske perspektiv

Migrasjon og migrasjonsnettverk

Dette kapittelet vil omhandle forskjellige teoretiske perspektiv rundt migrasjonsnettverk.

Ettersom oppgaven er en undersøkelse av migrasjonsnettverk så vil jeg også si litt om det sosiale aspektet ved migrasjon. Migrasjon er noe som varierer med hvor migrasjonen finner sted og hvem som migrerer .Variasjonen kan vær i form av inntekt, utdanning, tradisjon, etnisitet og andre ting. Når vi skal se på hvorfor mennesker fra Karmøy reiste over til USA vil inntekt, utdanning og tradisjon være de mest gjeldende faktorene. Ingrid Semmingsen viser til episoder i emigrasjonshistorien hvor vi kan finne migrasjonsnettverk. Hun viser til at mennesker på Vestlandet så tidlig som på slutten av 1800 tallet og begynnelsen av 1900 tallet brukte nettverk gjennom arbeid , familie og venner i emigrasjonen til USA.

Semmingsen viser til at det gjerne var fisket på USAs Østkyst som gjorde områdene så populære blant fiskere på Vestlandet. Hun sier videre at migrasjonen fra Rogaland gjerne artet som fugletrekk og at flere ble med over hver vår. Med dette er Semmingsen inne på bruken av migrasjonsnettverk. ⁸ Omfanget av migrasjonen til USA kan naturlig nok også variere med den økonomiske utviklingen i ett område.

---

⁸ Semmingen ,Ingrid:*Veien mot vest 1875 -1915*. (Oslo 1975) s.367- 370.

Sosiale nettverk⁹

Det en kan si om sosiale nettverk som en kan knytte migrasjonsnettverk opp til, er at de som oftest er varige og uformelle relasjoner mellom mennesker. Et sosialt nettverk oppstår når relasjoner mellom mennesker blir koblet sammen. Disse tilknytningene som oppstår kan være av ulik karakter, betydning eller styrke. Vi kan forstå de ulike sosiale nettverkene ut i fra hva vi er opplært til. Hva som forventes av oss i de forskjellige rollene enhver har. På samme tid kan de sosiale nettverkene være både direkte og indirekte. Når jeg skal se etter hvordan migrasjonsnettverk har fungert i tilknytning til Karmøyfiskernes utvandring, så er det relevant å nevne to sosiale retninger som kontekstuelle nettverk og partielle nettverk. Migrasjonsnettverk er en kombinasjon fra både kontekstuelle nettverk og partielle nettverk.

Kontekstuelle nettverk finner en blant folk som befinner seg i felles omgivelser. En vil da knytte migrasjonsnettverk opp mot kontekstuelle nettverk da vi bruker karmøyfiskerne i USA som tilfelle. De befant seg i samme omgivelser enten det var til sjøs eller i en norsk – amerikansk fiskerkoloni. Det er da nettverk som helhet. Flere undersøkelser har dokumentert at kontekstuelle nettverk ofte er knyttet til naboskap og lokalsamfunn og er en viktig miljøfaktor for trivsel, trygghet og tilhørighet.

Partielle nettverk er en type nettverk som en finner hvor mennesker er koblet til hverandre gjennom bestemte typer aktiviteter, kunnskaper eller interesser. Måten en kan knytte partielle nettverk opp mot migrasjonsnettverk er nettopp de kriteriene som faller under denne kategorien. I ett eller flere migrasjonsnettverket som behandles vil samtlige deltakere være fisker eller sjøfolk som har felles interesser. Denne samme interessen for fiskeryrket og jobbmuligheter i USA ,gjør at det dannes et nettverk med flytting fra Karmøy til enten Seattle eller New Bedford.

Nettverk ble først beskrevet i 1954 av antropologen John Barnes i et forsøk på å beskrive den sosiale strukturen i et kystsamfunn på Bømlo. Historien viser til at Barnes ble inspirert av et fiskegarn til begrepet nettverk. Barnes brukte garnet som en metafor der han brukte knutene som personer og trådene som relasjoner. Barnes sier at ved at man forstår den spesielle strukturen som ett nettverk har, så er man også i stand til å forklare de viktige sosiale prosesser. Utgangspunktet for nettverkstenkingen er at en er opptatt av relasjoner

---

⁹Bø, Inge og Schiefloe, Per Morten : *Sosial landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenking*.s.46.

man finner blant mennesker innenfor en geografisk avgrensning. De ulike sosiale nettverkene blir forstått som sett av uformelle relasjoner mellom mennesker.

Push and Pull modellen

En modell som beskriver hvordan mennesker gjør sine valg blir kalt for «push and pull» teorien. Her kan en si at mennesker vil ofte flytte dit hvor de kan få mest igjen for den innsatsen de gir. På samme tid må det utbytte som forventes av dette måles mot kostnader som kommer i forbindelse med selve flytteprosessen, både økonomiske og psykologiske. På et makronivå vil push- pull teorien forsøke å forklare hvordan enkeltmenneskers valg kan få samfunnsmessige konsekvenser med hensyn til utvikling i tilbud etterspørsel av arbeidskraft, lønnsdifferanse og arbeidskraft¹⁰. Brukt i denne sammenhengen kan vi si at «push» faktoren var de manglete mulighetene for fast inntekt på Karmøy. «Pull» faktorene blir på motsatt side da de gode mulighetene for fast arbeid og lønn kjennskap til andre som hadde emigrert før dem og som skapte en viss trygghet.

«Push and Pull» modellen har tradisjon for å være en helt grunnleggende modell for å forstå migrasjon. Denne modellen er en økonomisk modell som i stor grad legger til grunn at emigrasjon er bestemt av ulike lønns og arbeidsvilkår på den ene siden og flyttekostnader i den andre enden . Emigranten gjør sine valg ut i fra hva som svarer seg mest. Den som utvandrer reiser dit hvor det forventes at han eller hun får mest igjen for investeringen. Man kan si at «push and pull» ikke nødvendigvis kan kalles en modell, men at en snakker om flere modeller i en. Men likevel har denne tilnærmingen vært grunnmodellen for mye internasjonal migrasjonsforskning og avanserte teorier. Det kan til tider også være vanskelig å si hvor push faktorene slutter og pull faktorene begynner men skal man forklare med eksempler hvordan disse faktorene fungerer så vil man si at push faktorene kan være alt fra få muligheter for lønnet arbeid , tap av arbeid , sosiale konflikter eller naturkatastrofer . Mens pull faktorer gjerne er gode muligheter for arbeid og generelt høyere levestandard. Som det blir nevnt tidligere i oppgaver er «push and pull modellen» sentral innen migrasjonsforskningen .¹¹

Push and pull modellen» har også linjer tilbake til Ravensteins migrasjonslover som gikk ut på å forklare og forutsi vandringsmønsteret både innen og mellom nasjoner . Ravensteins

---

¹⁰ Fuglerud ,Øivind : *Flytteprosesser, rasisme og globalisering* (2001)s. 20 -22.

¹¹ Østrem ,Nils Olav:Norsk utvandringshistorie(2006)s.85-88.

grunnleggende lover forsetter i dag å tjene som utgangspunkt for de fleste seriøse migrasjonsmodeller selv et århundre senere.¹² Lovene hos Ravenstein peker at den største delen av migrasjonen skjer over korte avstander og at menn flytter over lengre avstander enn kvinner. Ravenstein peker også på at flyttingen ofte skjer fra områder med lite teknologisk utvikling til områder hvor den teknologiske utviklingen har kommet lengre.¹³ Fra Ravensteins lover finner man også en teori om at det er mer migrasjon fra jordbruksområder enn fra byområder. Ravensteins lover omhandler også kjønnsinndeling i migrasjonen hvor han sier at det er større sannsynlighet for at kvinner holder seg innenfor landets grenser og at men oftest trekker utenfor landets grenser når han emigrerer.

Migrasjonsmønster og migrasjonsprosess gjør seg også gjeldene når en skal beskrive det teoretiske perspektivet av migrasjonsnettverk. Migrasjonsmønster er oftest hendelser som kan være alt fra geografisk forandring og forandringer i fra – og tilflyttingsområdet. Migrasjonsprosess er et annet begrep som er noe vanskeligere å definere, mener gjerne relatert til mer spesifikke omstendigheter som forandringer som oppstår hos migranten som økonomisk eller sosialt. Et annet kan være omstendighetene rundt emigrasjonen. Hvordan kom emigrantene seg til et bestemt område.¹⁴

Migrasjonsnettverk har mye tilfelles med kjedemigrasjon. Likheter finne en ved at de som migrerer ofte lokker til seg de gjenværende i hjemlandet. Ved at de gjenværende også velger å migrere så skapes et nettverk av vennskap og kjennskap. Ettersom dette nettverket brukes i migreringen kan en kalle det ett migrasjonsnettverk. I ett mindre samfunn som Karmøy var i etterkrigstiden og en stund fremover så kan ofte en eller to personer ha sentrale roller i et migrasjonsnettverk. Dette vil en komme tilbake til senere i oppgaven.

Kjedemigrasjon er en type migrasjon som vil være sentral når en skal si noe om migrasjonsnettverk. En kan nesten strekke det så langt som å si at kjedemigrasjon og migrasjonsnettverk er i slekt, selv om de er to ulike sider ved migrasjon. Kjedemigrasjon kan foregå over lengre strekningen hvor familie og venner etter hvert flytter etter og andre tilfeller begrenser kjede migrasjonen seg gjerne til bare å gjelde en eller to destinasjoner og avgrensede områder over tid. Ofte dannes det også sterke sosiale bånd og emigrantene vil

---

¹² <http://www.csiss.org/classics/content/90>

¹³ Østrem, 2006 s. 88.

¹⁴ Pryce, W.T.R og Drake, Michael: "People on the move. Studying migration" *From family history to community history*, ed. ,W.T.R Pryce(1994) s.11,13 -15.

ofte finne andre mennesker fra samme opprinnelse eller samme bakgrunn. Det kan også oppstå mer migrasjon ved at remigranter eller emigranter sender penger til hjemstedet og skaper en bedre levestandard som igjen fører til at flere mennesker fra området emigrerer.¹⁵

Nettverksteorier¹⁶

Dette avsnittet om nettverksteorier bygger i all hovedsak på Douglas Masseys verk «Theories of international migration: A review and appraisal». I dag er det ikke en stor sammenhengende teori om internasjonal migrasjon, bare enkeltstående sett av teorier som har oppstått rundt hverandre. I senere år har en ny modell av økonomisk migrasjon dukket opp som et resultat av mange antagelser og konklusjoner innen neoklassisistiske teorier som i all hovedsak er modeller på mikronivå. Denne tilnærmingen viser til at bestemmelser rundt migrasjon ikke er besluttet alene av et individ, men innen en større gruppe av mennesker som er relatert til hverandre. Dette kan ofte være mennesker som er i familie eller nære venner. Å ta man tar beslutninger om å emigrere i fellesskap, er med på å maksimere inntekten for de emigrerende og minimere risikoen.

Migrasjonsnettverket blir sett på som personlige bånd som er med på å binde migranter, tidligere migranter/remigranter og ikke migranter sammen til et felles opprinnelses og destinasjonsområde. Migrasjonsnettverk skaper også et bånd mellom vennskap og kjennskap som kan vise til en felles opprinnelse. Et migrasjonsnettverk virker slik at når et visst antall migranter flytter seg så vil størrelsen og utbredelsen på nettverket redusere kostnadene og risikoen for de som flytter seg. Når disse risikoene minsker så skaper det mer migrasjon og migrasjonsnettverket vokser.

De første emigrantene som reiser til et nytt sted, har ikke noen bånd som knytter dem til stedet de velger å dra. Migrasjonen vil da i første omgang være kostbar for de første som migrerer til et nytt land, det gjelder spesielt om de ikke har kunnskaper nok om området de reiser til eller mangler dokumentasjon i en eller annen form som vil være en nødvendig på det nye reisemålet. Etter at de første migrantene har dratt skapes et bånd mellom det nye landet og hjemlandet

---

¹⁶ Massey, 1993s.432- 444.

Når antall migranter øker så forsterkes migrasjonsnettverket både fra opprinnelsesstedet og til destinasjonen. Det skapes en struktur som er med på å opprettholde nettverkets funksjon. Man kan også si det slik at hver nye emigrant reduserer kostnadene både de psykiske og fysiske for familie og venner som tilhører nettverket og blir fristet til å migrere. Det er risiko faktoren total sett som gjør at potensielle migranter migrerer eller ikke migrerer. Risikoen blir redusert når noen tar det første steget, og migrasjonen gjør at det blir en mindre risiko for de som kommer etter. Man kan dermed si at en selvdreven vekst av nettverk oppstår ved at det skjer en reduksjon av kostnader som igjen gir en gradvis reduisering av risiko for migrantene.

Vi kan i teorien si at internasjonal migrasjon vokser over tid og skaper til slutt et så stort migrasjonsnettverk at det sender en trygghetsbekreftelse til alle i et område som ønsker å emigrere.

En bruker disse forskjellige nettverkene for å danne seg et bilde av hva migrasjonsnettverk er og hvordan en vil bruke det i en undersøkelse hvor en stadfester at det eksisterer et slikt nettverk. Liv endres når migrasjon er inne i bildet. Da utgjør nettverk som er basert på slekt, kjennskap og vennskap et ressurspotensial for både individet og grupper som migrerer. Det oppstår også ofte transnasjonale nettverk som har sterke bindinger til sitt hjemland. I dette tilfelle Norge og Karmøy. Det er i en slik sammenheng migrasjonsnettverk oppstår.

Thomas Faist omtaler om migrasjonsnettverk på denne måten: Når en migrasjonsstrøm utvikles vil flere aktuelle emigranter flytte. Når dette skjer så dannes det et migrasjonsnettverk. Migrasjonsnettverket gir trygghet og støtte slik at det blir enklere og emigrere til et annet sted og til å finne hjem og arbeid der. De nettverksbyggende pioner migrantene reduserer de direkte kostnadene ved migrering og eventuelle tap migreringen kan medføre.¹⁷

Dirk Hoerder sier om nettverk og individer at valget av destinasjon fra en emigrants perspektiv er preget av migrasjonsmønsteret og migrasjonsnettverket. Han sier videre at nettverket kan bestå av venner ,naboer og familie som gir informasjon og noen ganger betaler billetter til stedene hvor det er aktuelt å emigrere . Disse båndene som blir knyttet

---

¹⁷ Faist, Thomas :*The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces.*(2000) S51- 100.

gjennom migrasjonsnettverk, hjelper dem med å komme inn på den sosiale arenaen innen jobb og annet. Dette gjorde også at emigrantene bosatte seg i et felleskap og dannet små lokale samfunn seg i mellom. Slike samfunn kan en si er på meso- nivå hvor samhandling mellom emigrantene har funnet sted. Dette er også et sted hvor arbeidsmarkedet er en del av det etablerte samfunnet fra topp til bunn. Dette gjør som nevnt at det blir lettere og gå inn i et arbeidsmarked. Disse samfunnene kan også skape arbeidsplasser for sine etniske samborgere.¹⁸

Meso , makro og mikronivåer

Både Dirk Hoerder og Thomas Faist argumenterer for å studere migrasjon på mikro, makro, og meso nivåer. Det er relevant for oppgaven å se på de ulike nivåene man kan studere migrasjon gjennom. Det vil være mikro og mesonivået som er mest aktuelt å se migrasjonen fra i oppgave sammenhengen.

Makronivået kan sies å være det man tenker på som verdier, ritualer, tradisjoner, økonomiske forhold, klassestrukturer og ideologier som eksisterer i en kultur. En kan også si at makronivået gjelder for det nasjonale eller regionale, men kan også i noen sammenhenger gjelde globalt.¹⁹ Thomas Faist sier at makro nivået er gjerne det som skjer innad i en familie og hvordan de er preget av lover og regler i ett samfunn. Men om man skal forklare et samfunn som for eksempel migrerer i dybden så må man inkludere alle tre nivåene.²⁰

Mikronivået beskrives som den innerste sirkelen og kan forklares med at de er de daglige gjøremål i de nære lokale arenaer som utvandrere beveger seg i og på. Mikro beskriver også det som er lite som for eksempel forholdet mellom familiemedlemmer. Innenfor denne sirkelene handler individene selv og de er i samspill med andre mennesker og lokale forhold.

Faist sier videre om mesonivået at det er det avgjørende og bestemmende nivået når en skal utvikle en ny modell for felles metodisk tilnærming til migrasjonsfeltet. Meso nivået kan også kalles for meso linken og fører sammen de to andre nivåene mikro og makro . Meso nivået ligger mellom mikro og makro nivåene og knytter dem sammen. Meso bestyr det som ligger i mellom og man kan beskrive ulike situasjoner i samfunnet. Mesonivået gjør at alle forskjellige tråder og sambandslinjer blir satt sammen og på den måten blir meso nivået

---

¹⁸ Hoerder ,1990.s. 79 -80.

¹⁹ Østrem , 2006 s. 103 -105.

²⁰ Faist, 2000 s.10.

viktig for at det som i utgangspunktet bare er et geografisk område blir omskapt til et sted eller et lokalsamfunn. Meso nivået er altså med på å knytte sammen mikro og makro nivåene.²¹ Meso nivået kan man på samme tid si at er det som er mellom individet og samfunnet. I en migrasjonssammenheng vil det da være mellom emigranten og samfunnet. Thomas Faist sier at det også er bånd mellom mennesker som forflytter seg og de som blir boende igjen på ett sted. Men peker også på at dette båndet kan variere i styrke etter hvilken struktur, tetthet og innhold.²² I forholdet til utvandring kan mesonivået forklares på flere måter innen migrasjonsforskningen. Meso er sentralt i migrasjonsforståelsen når en ser på samspillet mellom de ulike nivåene og de mønstrene de danner.

Thomas Faist sier også at sosial kapital er en annen måte og forklare meso nivået. Enkelte forskere mener at sosial kapital er nedfelt i nettverk som består av normer av gjensidighet og samarbeid. Sosial kapital er den ressursen som hjelper mennesker og grupper til å oppnå målene sine i egenskaper av sosiale og symbolske bånd som tillater aktører å samarbeide i forskjellige nettverk.

Generell migrasjonsforskning

Utvandringen til USA fra Norge gav størst interesse etter 1960 årene. Det ble også gjort mer forskning rundt likhetstrekk og forskjeller ved utvandringen i de nordiske landene. Denne forskningen hadde lang tradisjon i USA på 1960 tallet. Glansperioden for denne forskningen i Norden var i 1965- 1975 spesielt ved universitetet i Uppsala.²³ Etter at Uppsalaprojektet startet var målet var å studere relasjoner mellom Sverige og Amerika etter 1860. I tillegg ville Uppsalaprojektet gjøre forskning rundt utvandring og tilbakevending og se nærmere på debatten som pågikk om det amerikanske samfunnet og forholdet til det svenske samfunnet.

Forskningen la videre vekt på enkeltstudier hvor en samlet inn data om enkeltutvandrere for i neste omgang å sammenligne denne informasjonen med det samfunnet de utvandret fra. Forskerne ville skape et grunnlag for en analyse av massemigrasjonen og hvilke særtrekk denne migrasjonen hadde. I 1971 ble det holdt et nordisk historiker møte i København, hvor

---

²¹ Østrem , 2006 s.103- 105.

²² Faist, 2000 s.10.

²³ Fuglerud ,2001 s. 85.

det ble tatt initiativ til ett felles nordisk prosjekt. Prosjektet skulle sammenligne utvandringen fra alle de nordiske landene.²⁴

Det fellesnordiske prosjektet ble godt tatt i mot av den norske migrasjonsforskeren Ingrid Semmingsen. Med dette oppstod en større forskningsaktivitet på migrasjonsområdet i Norge. Ingrid Semmingsen var mest opptatt av kvalitative kilder i sin forskning men var enig med de andre nordiske kollegaene som mente at utvandringen måtte kobles til demografiske, økonomiske og sosiale utviklingstrekk i samfunnet. Innenfor dette fellesnordiske samarbeidet ble det lagt lite vekt på geografi knyttet til migrasjonen til USA. Dette førte til at det ikke kom noen større studier med vekt på lokalisering og videre spredning av de skandinaviske settlerne på prærien. De Amerikanske forskerne hadde større fokus på denne delen av migrasjonen og gav gode bidrag til kunnskapen om hvordan immigrantene spredde seg over det Nord Amerikanske kontinentet.

Leslie Page Moch prøver ved hjelp av andre teoretikere å forklare mønstre som går igjen innen migrasjonsforskningen. Page Moch konkluderer med at forandringen i næringen hos bønder og andre på landsbygda som arbeidsforhold, inntekt, demografi og lignende er faktorer som tett sammen med migrasjonsmønstrene. Men likevel presiserer hun at dette ikke beskriver hva som gjør at enkelte individer flytter, mens andre blir igjen. For å komme til bunns i det sier hun, så må en se på individenes sosiale nettverk. Page Moch sier da at europeere som migrerer gjerne har tradisjon for å migrere hvor andre i samme landsby, eller familie eller trossamfunn.²⁵ Dette er gjerne faktorer man finner igjen både hos tidlige norske emigranter til USA og blant Karmøy fiskere.

Norsk emigrasjonsforskning

Den tidligere nevnte historikeren Ingrid Semmingsen gav i 1940 og - 50 årene ut det som den dag i dag regnes som hovedverket om norsk utvandring til Amerika. Med dette hovedverket kan en si at Semmingsen etablerte utvandringshistorie som et aktivt felt innen historiefaget. Semmingsen og elevene hadde størst fokus på selve utfarten og mindre på de båndene man kan finne mellom ett avsenderland og mottakerland.

---

²⁴ Østrem, 2000 s 39.

²⁵ Page Moch . Leslie : Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650.(2.utgave 2003) s. 13-14.

Det er gjort noe emigrasjonshistorisk forskning i Norge utenom Semmingsen , men i det Norsk -Amerikanske historikermiljøer gav Theodor C.Blegen alt i 1930 årene ut sitt standardverk innen Norsk –Amerikansk migrasjonshistorie. Han var en sterk inspirasjons kilde for Ingrid Semmingsens arbeid rundt utvandring. Han gav i 1931 til 1940 ut to bind av «*Norwegian migration to Amerika*».²⁶

Etter Semmingsen trekker Einar Niemi frem hennes elev Anders Svalestuen som sammenfattet og utdypet Semmingsens arbeid i tillegg til at han bidro med nytt materiale og perspektiver med tanke på den geografiske spredningen. Svalestuen har også gjort et arbeid med omfattende bearbeiding av emigrasjonsstatistikk på prestegjeldsnivå.

For utenom de litt større men få arbeidene som er gjort innen emigrasjonsforskningen i Norge kan en finne en del hovedoppgaver i historie og andre fag. De fleste hovedoppgavene kan sies å være innen for Semmingsen- skolen rent tematisk, metodisk og empirisk. Einar Niemi drar spesielt frem Einar Haugen og Dorothy Burton Skårdal som har hovedoppgaver i andre fag enn historie. Hovedoppgavene som er andre fag er ofte med engelsk /amerikansk bakgrunn og emigrasjonshistoriene er ofte avspeilet i skjønnlitteraturen teoretisk inspirert av Oscar Handlins teori om «the uprooted».²⁷

Annen norsk-amerikansk emigrasjonsforskning finner vi ved å se til Odd Lovoll. Her kan en finne flere historiografiske arbeider for eksempel «Det løfterike landet» som omhandler hele den organiserte utvandringen fra Norge og om innvandrernes liv og de samfunn de skapte.

Torvald Moe var en norsk forsker som studerte demografiske og økonomiske trekk ved utvandringen fra Norge til USA. Moe publiserte i 1977 en studie hvor han hadde sammenlignet demografiske utviklingstrekk med økonomisk vekst i Norge mellom 1740 - 1940. Forskningen til Moe stadfestet en klar sammenheng mellom økonomiske konjunkturer og utvandringsbølger. Moe mente at gode tider i USA trakk til seg utvandrere og dårlige tider førte til at det var færre som utvandret til USA.

Undersøkelsen Moe gjorde bygget på en hypotese om at det fantes et høyere inntekts nivå i USA som var interessant for mennesker som vurderte å emigrere. Moe legger også til en

---

²⁶ Østrem, 2006 s.39.

²⁷ Niemi, Einar: «Norsk migrasjonsforskning siden Semmingsen.Veien videre», i *Migrasjon og tilpasning. Ingrid Semmingsen. Et minneseminar, red., Odd.S.Lovolls.9 -15.*

forutsetning om at tidligere utvandrere allerede var etablerte i USA. Han mente dermed at de ville fungere som informanter ovenfor nye emigranter som kom til USA. Den informasjonsutvekslingen som Moe mente fant sted fungerer som en del av kjedemigrasjon som også var en del av hypotesen til Torvald Moe.²⁸

Oppsummering

I kapittel 2 viser jeg til noen teoretikere innen migrasjonsfeltet og i studier av sosiale nettverk. Kapitlet har fokus på å forklare hva som danner et migrasjonsnettverk og hvordan de sosiale nettverkene oppstår blant mennesker. Kapitlet viser også til flere migrasjonsforskere i både Norge, Norden og i det norsk – amerikanske forskningsmiljøet. Jeg bruker de ulike teoretikerne til å forklare hva som kjennetegner de ulike nettverkene og hvordan de blir brukt. I migrasjonsforskningene støtter jeg med en del på Ingrid Semmingsen som fortsatt er relevant innenfor mitt migrasjonsområde. Jeg viser også til andre migrasjonsforskere som Odd Lovoll som har vært svært gjeldende i det norsk –amerikanske forskningsmiljøet i tillegg til flere elever av Semmingsen.

Kapittel 3. Karmøys emigrasjonshistorie frem til 1970

Den tidlige emigrasjonshistorie

Innledningsvis i dette kapitlet skal jeg si noe om de migrasjonsnettverkene som var gjeldene for Karmøys emigranter i de årene hvor emigrasjonen til USA var størst. Helt fra 1800 tallet har karmøybuen benyttet seg av migrasjonsnettverk når de har emigrert til USA. Gjennom brev, aviser og remigranter fikk de kontakter i det nye landet for selv å kunne emigrere. Migrasjonsnettverket sørget for at reisen til emigrantene fra Karmøy ble en mindre påkjenning økonomisk, sosialt og andre måter. Semmingsen viser til i «Veien mot vest» at man tidlig på 1900 tallet kunne se emigranter fra Karmøy brukte nettverk for å emigrere til USA.²⁹

De første som reiste fra Nord -Rogaland til USA var sluppefolket som reiste med Restauration fra Stavanger i 1825. Mange var religiøst forfulgte kvekere i fra Tysvær mens andre var fra andre steder på Haugalandet som søkte ut landet etter nye muligheter. I den tidlige emigrasjonen til USA var ikke New Bedford og Ballard i Seattle de første

---

²⁸ Østrem ,2006 s.43.

²⁹ Semmingsen. Ingrid :*Veien mot Vest 1875 -1910 s. 366 -376.*

emigrantmålene. De som reiste med Cleng Person ankom New York først og reiste deretter videre opp Hudson elva og videre inn i landet hvor de dannet Norske kolonier.³⁰

Tidlige norske fiskere på USAs Østkyst

Norge hadde i 1880 årene en av verdens største handelsflåter.³¹ Norske sjømenn hadde ofte kontrakter som utløp når de var i en amerikanske havner. Enkelte av nordmennene fant seg hyre rett etter den gamle hyren gikk ut, mens andre kunne vente i uker. I mellomtiden oppholdt de seg gjerne i det norske sjømannsmiljøet i Brooklyn. I perioden 1850 til 1940 kan en finne norske bosetninger i følgende områder knyttet til sjøfart og fiske i Nord – Amerika: Quebec, Montreal, New York, Baltimore, Norfolk, Mobile, New Orleans, San Fransisco og Seattle .

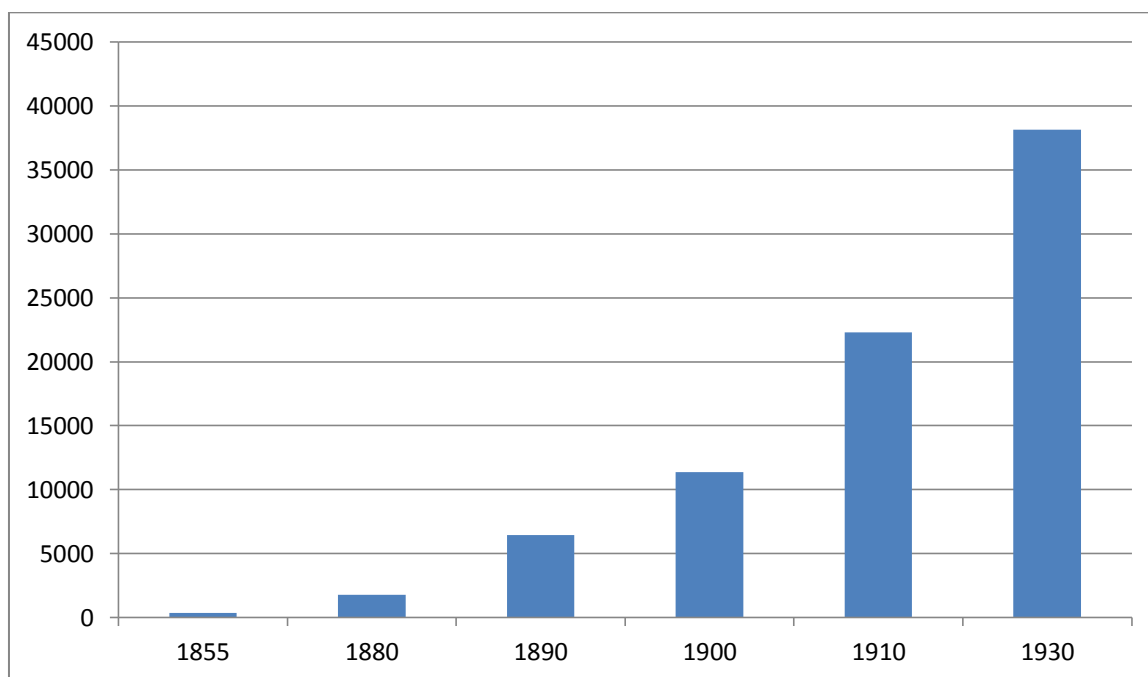
Det fantes også en del ulovlig emigrasjon som skjedde via desertering fra skip mens de lå til kai i Brooklyn. For å unngå å bli funnet gjemte de seg i sjømannsmiljøet i Brooklyn for de visste at kapteinen normalt sett ikke kunne bruke tid på å spore dem opp da det ville koste eierne av skipet mye tid og penger å bli ligge lengre enn nødvendig til kai. I stedet fant kapteinene heller erstatninger for det savnede mannskapet.³² Norske matroser var blant de sjømennene som hoppet av skip som lå til kai i New Jersey, East River og Lower Manhattan og andre haner i New York. De forlot skipene de hadde hyre på til fordel for arbeid på land, men kanskje først og fremst for hyrer i den amerikanske handelsflåten.

---

³⁰ Lovoll.Odd.S :*Det løfterike landet.En norskamerikansk historie (1997) s.16*

³¹ Mauk ,David C. :*The colony that rose from the sea. Norwegian maritime migration and community in Brooklyn,1850 – 1910 (1997)s.4-7.*

³² Mauk .1997 4-7

Figur 1 Nordmenn bosatt i USA . Kilde: Sørbye, Espen: «Tallenes fortellinger:Utvandring1821 -1917.Matrosene rømmer» <http://www.ssb.no/a/histstat/artikler/art-2000-08-30-01.html>

Denne «rømmingen» fra skip lagt til kai i New York området ble registrert av norske myndigheter og i Norges sjøfartsstatistikk fra 1872 var 3019 av totalt 16 337 fraværende på grunn av rømming fra norsk hyre.³³

Det var først ved slutten av 1800 tallet at det ble en strøm av mennesker fra Norge som bosatte seg i Brooklyn. I følge David Mauk ble det etter en trettiårs periode nærmest en masse migrasjon spesielt fra sørlige deler av Norge. Den norske bosetningen i Brooklyn ble til den raskest voksende i Norsk – Amerika gjennom kjedemigrasjon. Blant de forskjellige bosetningene på Øst – og Vestkysten var det bare Seattle utenom Brooklyn som opplevde en så rask vekst. I løpet av 1880 årene og utover 4-5 doblet Brooklyn kolonien seg i størrelse og var den mest populære destinasjonen blant norske emigranter. Man kan anslå at det var en befolkning på over 15 000 mennesker mellom 1880 og 1910. Mennesker fra Agder og Vestkysten av Norge var den mest dominerende gruppen av emigranter i Brooklyn.³⁴ Ved en

³³ Sørbye, Espen: «Tallenes fortellinger:Utvandring1821 -1917.Matrosene rømmer»,(SSB.no, publisert 30 august 2000) Lokalisert 17.03.2013 på :<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-ogpublikasjoner/matrosenerommer>

³⁴ Mauk, 1997 s. 29.

folketelling i USA i 1930 ble det registrert at det bodde 73 000 nordmenn (født i Norge eller av norskfødte foreldre) i New York, av disse levde 41 266 i Brooklyn .³⁵Seattle som var den nest største norske bosettingen i USA hadde allerede i 1905 flere norske båtverksteder like ved Shilshoe Bay. Et av båtverkstedene ble grunnlagt av Sivert Sagstad fra Norge, men noe uvisst hvor i Norge han kom fra. En annen nordmann Lars Brekke, åpnet jernvarehandel og støperi i området fem år tidligere i 1900. Senere ble det etablert blant annet Seattle ship supply og Nordby supply company av nordmenn i området.³⁶

Karmøys emigrasjonshistorie før 1950

Det er vanskelig å slå fast hvem den første karmøybuen til New Bedford eller Ballard var på grunn av statistisk føring av emigranter begynte ikke før etter 1860 årene. Lokalhistorikerne Leiv Ådland og Albert Medhaug kommer hevder i sin samling at Halvar Knudsen Nordstokke som reiste i 1831 kan være en av de første til New Bedford. På jakt etter bedre jobbmuligheter reiste han i 1831 til Gøteborg hvor han gikk ombord i briggen «Franklin» som skulle til USA med last. Han ankom New Bedford september 1831 og kan muligens være den første karmøybu til New Bedford. Medhaug og Ådland sier videre at fem år senere kommer flere fra karmøyområdet for å prøve å tjene mer til livets opphold enn hjemme i Norge. Hvor mange som i ettertid har reist til New Bedford området blir bare gjetting. En folketelling fra 1840 som Medhaug og Ådland bruker, viser at blant 1000 som kommer fra Norge så oppgir 28 at de er fra Karmøyområdet. I de følgende årene så økte tallene i noen grad til 98. Usikkerheten rundt antall emigranter fra Karmøy er mangelfulle kilder.³⁷

Halvar var ikke den første som brukt ruten om Gøteborg for å komme seg til USA. Mange reiste til havner hvor de viste det var skip som skulle til USA med frakt. Dette var i mange tilfeller en rimeligere måte å komme seg til Amerika på. På et vanlig passasjerskip kunne en billett over Atlanteren koste opp til 35 spesidaler. Dersom en ser på en tjenergutts årslønn ved å tjene på en gård så lå den på rundt 10 spesidaler. Man kan se at det å emigrere til USA var for mange utrolig dyrt. For å lette den økonomiske delen ved emigrasjonen reiste mange med fraktfart over Atlanteren.

---

³⁵ Johannessen, Jacob. G: «Scallopyen med Karmøy kolonien» *De som dro ut* .Red., Lars Chr. Sande(Stavanger 1975) s.274.

³⁶ Hansen, Sigurd og Sandeen, Mark: *North by Northwestern. A seafaring family on Alaskan waters* s.96-97.

³⁷ Medhaug ,Albert og Ådland,Leif:Karmøybuer i New Bedford og Fairhaven.Emigranter,remigranter og pendlere fra Karmøy (2010)s.11- 13.

Ettersom Karmøy hadde begrenset levebrød utenom selvforsyningen så ble fiske og fiskeindustrien for mange. Mange kystsamfunn langs norskekysten hadde det som på Karmøy og utvandringen til USA ble utveien for mange. Å velge fiske som næring var heller ikke unaturlig for Karmøybuen når han kom til USA³⁸ Flere som har arbeidet med emigrasjonen fra Karmøy, påpeker at ettersom hovedvekten i karmøysamfunnet lå på fisket så oppstod det i perioder kriser når fisket slo feil. Utvandringen til USA fra Norge var kraftig antall helt frem til mellomkrigstiden og stoppet helt opp under andre verdenskrig.

Jeg har selv talt fra emigrantprotokoller hos digitalarkivet 4142 personer som i perioden 1903 -1928 emigrerte til USA med båt fra Stavanger med bakgrunn fra Karmøy.³⁹ De fleste oppgir som grunn for utvandring lite mulighet for arbeid på Karmøy og området rundt. De som reiste hadde ikke noen spesiell utdanning, men var som regel bønder eller fiskere i de fleste tilfeller begge deler.⁴⁰ Ingrid Semmingsen viser til professor Gjerset når hun sier at nordmenn på et tidlig tidspunkt tok del i fisket på Østkysten av USA, særlig fisket av makrell og «bluefish». Antall norske fiskere om bord på fiskerbåtene fra New England området vokste fra år til år og i 1898 var 1000 av 6000 fiskere i Gloucester av skandinavisk herkomst. I flere andre fiskesamfunn langs Østkysten av USA var nordmenn representert i fiskeindustrien ved århundreskiftet 1800 -1900.⁴¹

Den store utvandringen til USA fra Vestlandet på slutten av 1800 tallet og begynnelsen av 1900 skyltes krise i seilskipsfarten. Seilskipene kunne ikke konkurrere med de motordrevne fartøyene som ble mer og mer vanlig i slutten av 1800 tallet og utover 1900 tallet. Distriktslegene O.Dietrichson og E.Jensen som virket på Karmøy rundt 1900 tallet konstaterer at nesten hver eneste mann i dette området har vært til sjøs eller i USA. Rundt 1900 forteller distriktslegene at det var enten USA eller fisket på Island som var gjeldene etter at vintersild fisket var unnagjort om våren. De nevner også at karmøybuen reiser til USA om våren og at flere kommer igjen ved høsten. Semmingsens referanse til Gjerset sier at i 1904 så deltok rundt 80 personer fra Skudenes og områdene rundt i fisket på Østkysten for så å vende hjem til Karmøy for vinterfiskesesongen. Disse skal visstnok ha vært i USA i nesten

---

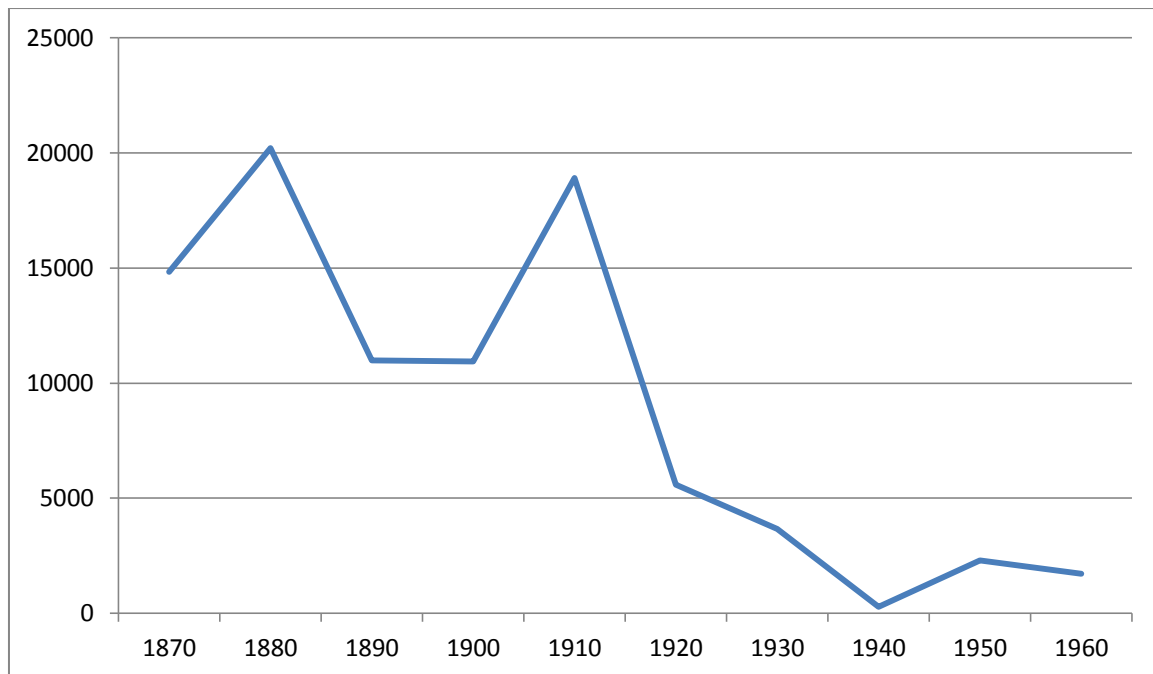
³⁸ www.digitalarkivet.no 21.12.2012 «Emigranter som reiste fra Stavanger 1903-1928»

³⁹ Digitalarkivet (tall) www.digitalarkivet.no 21.12.2012 «Emigranter som reiste fra Stavanger 1903-1928»

⁴⁰ www.digitalarkivet.no 21.12.2012 «Emigranter som reiste fra Stavanger 1903-1928»

⁴¹ By i staten Massachusetts

ti år. Dette viser at karmøyfiskere har benyttet seg a nettverket på Østkysten av USA i minst 50 år før den store mengden fiskere reiste på 1950 ,60 og 70 tallet.⁴²

Figur 2 Emigranter pr år fra Norge til USA 1878-1960. Absolutte tall. Kilde: Julie .E Becker.»Ekteskap, fødsler og utvandring i Norge 1856- 1960.(1965) http://www.ssb.no/a/histstat/sos/sos_013.pdf

I 1904 skriver en journalist om de utvandrende til USA i Rogaland og forteller at blant dem er det mange fiskere. Han forteller videre at de sjelden reiste lengre enn New York og de var alle i fra Karmøy. Det blir også nevnt at de til og med var hundrede i tallet. Journalisten forteller i likhet med professor Gjerset at karmøyfiskerne reiser over for å delta i sommerfisket på Østkysten av USA for så å reise hjem til Norge for å delta på vinterfisket. Noen av Journalistens informanter forteller at de har tenkt seg til Vestkysten for å prøve seg på laksefisket. Flere av karmøyfiskerne var nok fristet av tanken på å bosette seg på Vestkysten ettersom klimaet minnet så mye om Norge. Området hvor karmøyfiskerne prøvde seg på laksefisket i 1904 var fra British Colombia og nordover i Alaska. I tillegg var nordmennene på Vestkysten gjeldene i kveitefisket i Puget Sound som ble rensket for kveite

⁴² Semmingsen ,Ingrid : *Veien mot Vest 1875 -1910* s. 366-376.

i tårene etter 1900. Ingrid Semmingsen anslår at 80 -90 % av fiskerne i Puget Sound var norskættet i 1920 årene og de var da særlig fra Vestlandet og Norland.⁴³ Hva de gjorde i USA for å tjene penger var forskjellig, men de fleste fant seg yrker de kunne fra før av mens andre tok utdanning og prøvde lykken på nye områder. Det er vanskelig og si hvor mange av disse tallene en finner i denne kilden som reiste akkurat til New Bedford og Seattle, men mange oppgav New York som destinasjon.⁴⁴ Som nevnt var New York før andre verdenskrig en naturlig base for å fiske på som for eksempel Georges Banks. Særlig fra New Jersey reiste mange ut på fiske blant karmøyfiskere. Da bodde de som regel i Bay Ridge i Brooklyn.⁴⁵ Den tidligere scallopfiskeren Jacob G. Johannessen forteller at den første karmøyfiskeren som dro fra Brooklyn var Elmer Jacobsen fra Vikra. Han kom til New Bedford i 1924 og var en av foregangsmennene innen sallopfisket. Etter Elmer kom andre karmøyfiskere til New Bedford fra Brooklyn. Det var Jakob Gundersen, Jacob Simonsen, Rasmus Tønnesen og Arnleif Knudsen. Alle disse fiskerne kom opprinnelig fra Sør - og Vest Karmøy. Rasmus Tønnesen og Arnleif Knudsen ble etter hvert sentrale personer i New Bedford inne shipsupply og lignende.⁴⁶ Nordmenn reiste til steder hvor de kjente til noen eller hadde visshet om at det fantes nordmenn fra før. Man kan også tenke seg at mange reiste litt rundt i USA på jakt etter

---

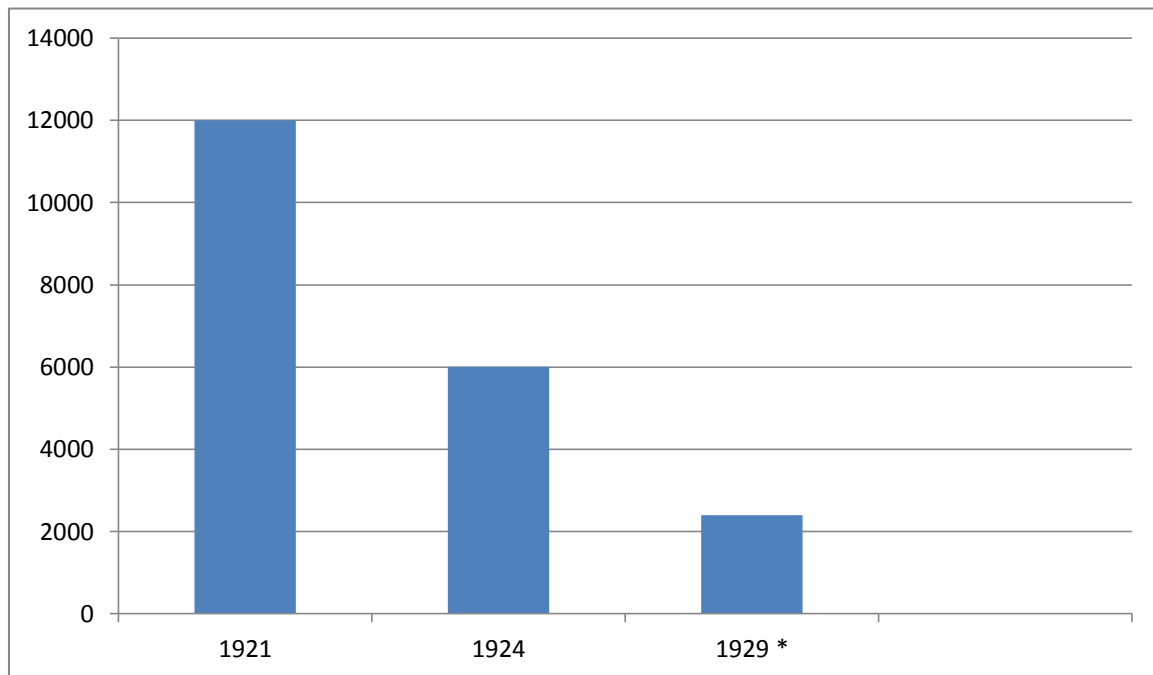
⁴³ Semmingsen ,Ingrid : *Veien mot Vest 1875 -1910* s. 366-376.

⁴⁴ www.Digitalarkivet.no .Lokalisert 21.12 -22 .12 2012

⁴⁵ Tveit, Mette : *Amerikafarten mellom Karmøy og New Bedford. Hovedfagsoppgave i historie (UIO 2006)*s.85 - 86

⁴⁶ Johannessen, Jakob. G (Stavanger 1975) s. 275

arbeid før de eventuelt havnet på USA s Øst -eller Vestkyst i fiskerinæringen.⁴⁷

Figur 3 : Emigranter fra Norge i 1921 ,1924 og 1929 . Absolutte tall .Kilde: Sørbye, Espen: «Tallenes fortellinger:Utvandring1821 -1917.Matrosene rømmer» <http://www.ssb.no/a/histstat/artikler/art-2000-08-30-01.html>

Nedgangen på emigranter i mellomkrigstiden kan blant annet begrunnes med at perioden med fri innvandring til USA avsluttet. Det store innvandringspresset som oppstod etter første verdenskrig og de vanskelige økonomiske tidene i mellomkrigstiden. USA og flere andre store innvandringsland fattet i 1921 beslutningen om å begrense innvandringen gjennom kvoter. De ulike landene med utvandring fikk da det Preben Munthe kaller eksportkvoter. Norges kvote ble i 1921 satt til 12 000 personer, men ble allerede i 1924 halvert. I 1929 ble den enda mer redusert til 2400 personer. Etter innvandrings restriksjonene så var ikke lenger tallet på utvandrere fra Norge til USA lenger noe bilde på hvor mange som ønsker å migrere , men et bilde på hvor mange USA ønsket å ta i mot.⁴⁸

Statistisk sentralbyrås tall over hvor mange nordmenn som migrerte til USA i de årene hvor restriksjonslovene ble innført er samsvarende med kvoteantallet i de to førstnevnte

⁴⁷ www.digitalarkivet.no. Lokalisert 21.12 -22 .12 2012

⁴⁸ Munthe, Preben : *Befolknings lære*(3 opplag 1990) s .105

årstallene 1921 og 1924, men i 1929 viser statistisk sentralbyrå til at 5197 personer utvandret fra Norge til USA.⁴⁹

Allerede i 1946 kan en se at antallet tar seg opp igjen og utfart på let etter arbeid økte. Norge fikk innført en ny lov i 1946 som gikk ut på at alle som tenkte på å migrere hadde plikt til å melde fra til folkeregisteret. I Perioden 1946 – 1960 ble det registrert ett gjennomsnitt på 2327 emigranter hvert år. Fra 1900 til 1950 reiste det totalt 345 469 personer over til USA, enten for å bosette seg her for alltid eller for en kort tur over for og tjene penger til hus og hjem i Norge.⁵⁰

1950 -1970

I perioden mellom 1945 til 1965 hevder Martin Gjersvik at 693 personer utvandret fra Karmøy, videre sier han at 413 av disse personene kom i fra Vest Karmøy.⁵¹ Gjersvik forteller ingenting om hvordan han kom frem til disse tallene, men om de stemmer så viser dette den store emigrasjonen fra Karmøy i etterkrigstiden.⁵² Etter å ha gjort egne søk i statsarkivet finner jeg 737 personer som emigrerte fra Karmøy til USA i årene 1950 til 1967.⁵³ Åkra på Vest- Karmøy var et sted som hadde mange emigranter til USA alle kjente noen i «Vesterheimen».⁵⁴ På Torvastad lengre nord på Karmøy regner en i 1957 med at 12 – 15 personer hvert år drar til USA, men om det er for å fiske er uvisst.⁵⁵ En måte som er forsøkt for å kartlegge hvor mange karmøybuer som havnet i enten New Bedford eller Seattle er å se på mannskap på fiskerbåtene. Det er fullt mulig å teller alle Kapteinene som var fra Karmøy ettersom de ofte var registrert sammen med båten, men noen registreringer eller tellinger blant mannskap på båtene finnes ikke. Derfor er det vanskelig å anslå hvor eksakt mange karmøybuer som jobbet med fisket på USAs Øst – og Vestkyst i årene 1950 til 1970.⁵⁶

---

⁴⁹ «Inn og utvandring ,oversjøisk utvandring og utvandring til USA 1821 – 1948».(statistisk sentralbyrå Lokalisert 21.12.2012)Historisk statestikk.(<http://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/ht-020220-051.html>)

⁵⁰ Backer,Julie .E .: «Ekteskap ,fødsler og utvandring i Norge 1856 -1960»Samfunnsøkonomiske studier,13(1965)

⁵² Tveit, UiO 2006s.84

⁵³ Statsarkivet i Stavanger: *Politimesteren i Stavanger.Emigrantprotokoller 1955- 1967*

⁵⁴ Ytraland, Ingolv : « Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck (GReinert 1959). .s 385

⁵⁵ Kjetland,Birger : « Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck (G Reinert 1959). .s 950

⁵⁶ Malmin,Øyvind :*Norwegian – American in the kingcrab fishery. Exploring and explaining the Norwegian-American participation in the kingcrab fishery in Alaska. Hovedfagsoppgave I historie (UIB 2008)s.58 -64*

Etter en folketelling i USA i 1960 kunne en se hvor mange innbygger i hver stat som var født i utlandet og hadde oppgitt at morsmålet var Norsk. I Massachusetts oppga 10 500 at morsmålet var Norsk. Massachusetts er staten hvor en finner New Bedford og andre godt kjent fiskehavner hvor Karmøy fiskere ofte slo seg ned. I staten Washington på Vestkysten oppgir hele 74 925 personer at de har norsk som morsmål i 1960.⁵⁷ Mange av disse nordmennene var karmøybuer som bosatte seg i Ballard området i Seattle for å drive med fiske og sjøfart. Noen med helårsfiske, andre sesongfiskere som tok andre jobber utenom.

Garantien som i etterkrigstidens emigranter til USA måtte ha for å slippe inn kunne gir av hvem enn som var villige til å stille med denne økonomiske summen. Denne garantien skulle være en sikkerhet for den Amerikanske staten i tilfelle den som emigrerte ikke fulgte regler eller drakk og spilte bort alle pengene sine og ikke klare seg på egenhånd. Da skulle denne summen dekke returneringen og andre eventuelle økonomiske situasjoner vedkomne kunne havne i. Senere ble reglene annerledes, da ble de endret til at kun nærmere familie kunne stille som garantist. Denne garantien gjør at det eksisterende migrasjonsnettverket ble enda mer brukt i praksis.

«Adle kjente an Rasmus Tønnesen»

For mange som reiste over til USA på let etter arbeid som fisker ble Rasmus Tønnesen et kjent navn i de fleste norske kretser i New Bedford området. Rasmus Tønnesen reiste fra Åkra på Karmøy til USA i 1929 på leit etter arbeid, da arbeidsmarkedet hjemme var vanskelig. Rasmus flyttet til New York hvor han drev litt fiske før han dro opp mot New Bedford hvor han hadde hørt det bodde noen nordmenn fra før. Her startet etter hvert Rasmus opp en skipshandel og sørget for proviant og redskaper for de norske fiskerne i New Bedford. Rasmus ble slik kjent blant karmøyfiskerne via sin virksomhet og selv kjente han til mange på Karmøy som ønsket seg over til USA for å fiske scallop. Han startet å garantere for flere av karmøybuene via «*New Bedford shipsupply co.*» bedriften vokste raskt og ble en stor suksess og finnes fortsatt den dag i dag.⁵⁸

Oppsummering

I kapittel tre viser jeg til en del av utvandringshistorien før og etter århundreskiftet 1800 - 1900 som bakgrunn for emigrasjonen til USA. Jeg bruker også emigrasjonsprotokoller for å gi

---

⁵⁷ Ingrid Semmingsen , drøm og dåd- utvandrere til Amerika(1975)s-20 -53

⁵⁸ Medhaug og Ådland 2010s.13

et bilde av antall emigranter før andre verdenskrig. Jeg viser kort til at emigrasjonen fra Norge til New Bedford og Seattle stopper opp, men tar seg opp igjen etter 1945. Jeg tar også med tall fra emigrantprotokoller fra Statsarkivet i Stavanger fra perioden 1955 til 1967 for å gi noe mer konkrete tall på emigranter i perioden oppgaven tar for seg. Jeg bruker lokalhistorikere til å si hvem man regner med var den første til de omtalte områdene og hvordan New Bedford ble et migrasjonsmål for karmøyfiskerne. Jeg har hatt spesielt fokus på den emigrasjonen som gikk til New York området og hvordan immigrantene etablerte seg i den maritime sektoren for etterhvert å spesialisere seg på fisket på USAs Øst – og Vestkyst.

Kapittel 4. Fraflyttingsområdet

Karmøy

I dette kapitlet vil jeg ta opp tråden fra kapittel tre og gå nærmere inn på hvilke faktorer som gjorde at emigrasjonen fra Karmøy holdt seg relativt høy gjennom hele 1900 - tallet. Ved å se på karmøysamfunnet som helhet kan en forklare hva som utløste den omfattende emigrasjonen blant karmøybuene fra 1950 tallet og ut til 1970. Kapittel fire forteller om karmøysamfunnet slik det hadde vært i nesten hundre år før silda nok en gang slo feil og det var lite arbeid å finne. En skal dermed gi et bilde av hvilket Karmøy emigrantene reiste i fra i kapittel fire. Å kjenne til karmøysamfunnet var i perioden er helt nødvendig for å forstå noe av grunnene for at så mange valgte å emigrere til USA.

Karmøys historie er gammel, og jeg skal ikke ta for meg hele øyas historie her, men likevel vil jeg gå hundre år tilbake og følge karmøysamfunnet i noen glimt frem til 1950. Fisket var næringsgrunnlaget på Karmøy mot slutten av 1800 – tallet og hadde en viktig rolle i samfunnet, spesielt på Vest – Karmøy. Sildekulturen som da fantes på Karmøy førte til en modernisering for 1800- tallets Karmøy. Sildekulturen kan sies å være at moderniseringen skjedde ved at fiskerne skapte bedre levevilkår for seg selv og andre i samfunnet. Fiskerne tok etter hvert i bruk ny teknologi og kunnskap i næringen. Den store naturrikdommen som fisket var, hadde innvirkning på hele det økonomiske, mentale og samfunnsmessige oppbygging i karmøysamfunnet. Grunnene for å kunne si at Karmøy hadde en sildekultur var for at det var sildefisket som hadde vært en hjørnestein i næringsgrunnlaget til karmøybuene i generasjoner.inntektene som silda brakte med seg via salting, lagring,

eksport og så videre skapte arbeidsplasser og kontantinntekter til karmøybuene. Med dette vant pengeøkonomien frem og karmøysamfunnet ble et forbrukersamfunn i likhet med andre steder langs Vestlandskysten. De økonomiske fordelene ved fisket i et slikt samfunn gjorde også at det var fisket og ikke jordbruket som ble prioritert. Alt økonomisk overskudd ble brukt til å investere videre i fisket.⁵⁹

Det sies at karmøyfiskeren var i de fleste tilfellene fiskerbondet det vil si at han kombinerte fiske og jordbruk for å klare seg. Fiskerbonden stod hele tiden ovenfor valget om å bruke arbeidskraften sin til sjøs eller på gården. Som nevnt var det fisket som gav kontantinntekter, maten som ble produsert på gården skulle gå til eget forbruk. Det var vanlig å holde et par kyr, noen sauer, høns og kanskje en gris eller to i tillegg til åkerbruk hvor de produserte for til dyrene, grønnskar og korn. Hadde en råd til det var det også å foretrekke å ha hest som kunne brukes til å hente hjem torv og annet tungt arbeid.

Livet til fiskerbonden bestod gjerne først og fremst av fisket største delene av året. Likevel finner en lokale variasjoner på den nordre delen av øya. Når fiskerbonden kom hjem fra vintersildfisket i slutten av mars så stod våronna på garden for tur og det tyngste gardsarbeidet ble prioritert en periode før han skulle ut på fisket igjen. Kvinnene hadde for det mest alt ansvaret for arbeidet på gården, men mennene tok i på det tyngste. Etter våronna bar det ut på makrellfisket etterfulgt av torvarbeid i utmarkene. Mange fiskerbønder valgte også å dra på islandsfisket i juli for å prøve å tjene seg litt ekstra. På Islandsfisket i juli til september /oktober ble silden gjerne saltet og lagret om bord på båtene. Båtene og mannskapet var ofte en del større på islandsfisket enn de båtene som gjerne ble brukt i vanlig kystfiske.

Teknologien og utstyr ble stadig bedre utover 1900 –tallet ,men mange brukt også seglbåter til utpå 1930 tallet. I tillegg til flere typer fiske kunne fiskerbonden på Karmøy også bli med på brisling fiske. Dette var det ofte ungdommene som var med på om sommeren. Brislingen fant de i fleste fjorder langs kysten fra Sognefjorden og sørover. Som oftest hadde brisling fiskerne avtaler med ulike hermetikkfabrikker hvor de leverte fangsten og fikk betalt. Om høste etter at potetene var tatt opp var det som regel en rolig periode hvor de gjerne brukte tiden til å fikse på fiskeutstyr og gjøre seg klar for vinterfisket som startet igjen etter jul. Selv

---

⁵⁹ Østrem, Nils Olav : *Karmøys historie – mot havet du deg vender . Fra 1800 til 1900*(2010)s.31, 63- 64

om de fleste fiskerne hadde et lite gårdsbruk ved siden av arbeidet på sjøen så var det fisket som gav kontantinntektene og dermed var den viktigste næringen.⁶⁰

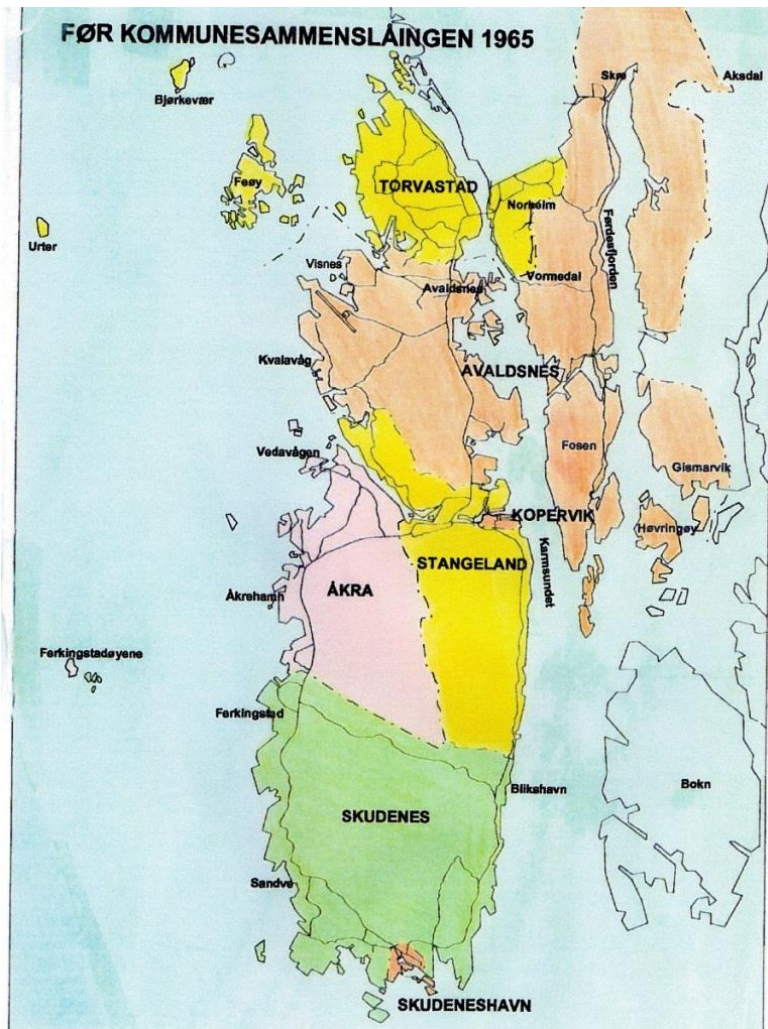
Samfunn og Næring på Karmøy

Innledningsvis i kapitelet forteller jeg at karmøybuen har alltid vært knyttet til havet som levebrød enten som fisker sjømann, los arbeid i tillegg til jordbruket. Videre vil jeg fortelle mer detaljer om hvilket næringsgrunnlag hver av de syv kommunene på Karmøy hadde. Ved begynnelsen av 1900 – tallet var losen et viktig yrke spesielt på sør Karmøy. Losen geleidet skip gjennom Karmsundet som kunne være nokså lunefullt inn til trygg lei. Fra 1920 tallet begynte losvesenet å fornye losbåtene som til nå hadde bestått for det meste av seilfartøy. De ble byttet ut med mer effektive motorfartøy. Denne effektiviseringen krevde stadig færre losbåter og losere. Trenden utover 1900 tallet var at det ble færre losere langs hele kysten. Losene fra Karmøy loset som regel skip ut til Bergen, Haugesund, Kopervik eller Stavanger. Flest oppdrag var det gjennom Karmsundet til Kopervik eller Haugesund og losene kunne ha opp til flere oppdrag om dagen. Tidligere kunne en tur føre til at de ofte ble borte i noen dager, men fra 1920 vokste det frem ett stadig større rutebuss tilbud som gjorde at de raskere kunne komme seg til stasjonen igjen. En av de første faste bussrutene startet på Karmøy mellom Kopervik og Skudeneshavn⁶¹.

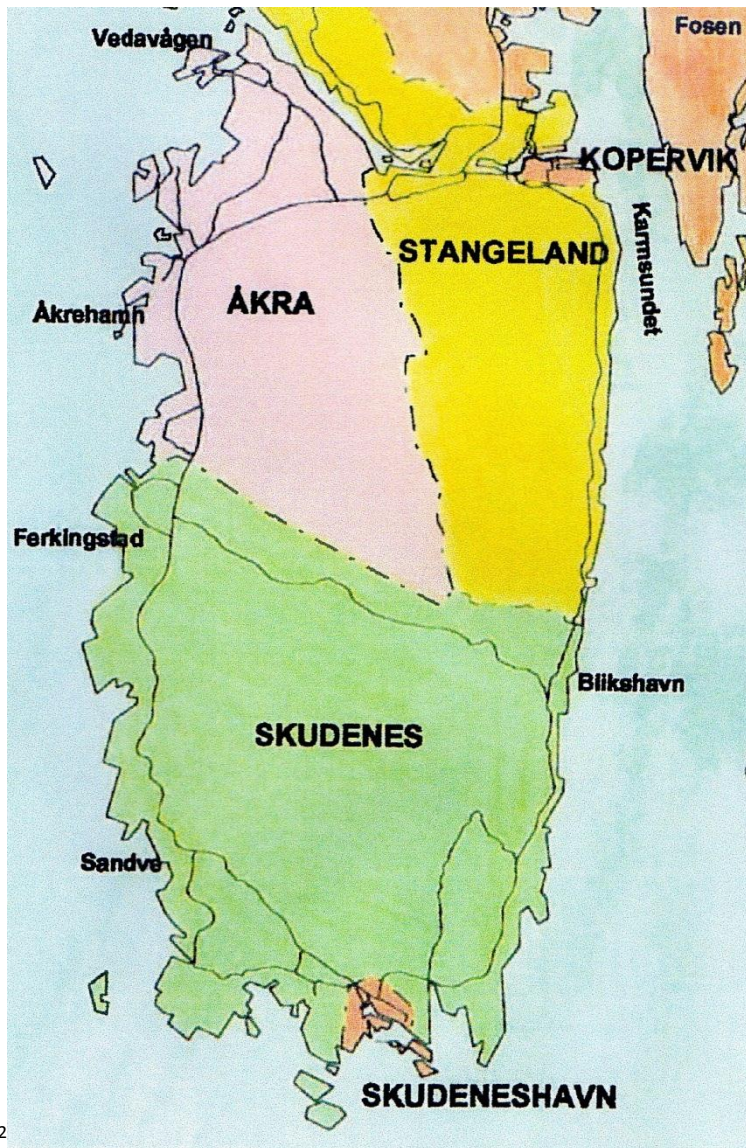
---

⁶⁰ Snørteland, Målfrid : «Jordbruk og fiske på Karmøy 1900-1940. Rapport fra feltarbeid 1981». *Årbok for Karmsund museet* (1977 -1981).s 45 -78

⁶¹ Wegge, Aslak: « Fra konkurranselosing til felleslosing –etablering av Skuddefjorden felleslosing i 1925» *Årbok for Karmsund folkemuseum*(2000)s. 47 -69

Figur 4 De 7 kommunene på Karmøy: Skudeneshavn, Skudenes, Åkra, Stangeland, Kopervik ,Avaldsnes og Torvastad.
 Kilde Karmøy Kommune

Figur 5 KarmøyFra Skudeneshavn, til Vedavågen og Kopervik. Kilde Karmøy kommune

Skudeneshavn kommune

Når jeg nå starter på sørspissen av Karmøy i Skudeneshavn så vil jeg ta leseren med på en tur gjennom Karmøys sju kommuner til Torvastad i nord for å se på næringsgrunnlaget i disse samfunnene karmøyfiskerne for å se hva mennesker på Karmøy levde av .

I 1920 var folketallet i Skudeneshavn 1271 , men årene som fulgte bar med seg stor utvandring til USA og i 1930 er ikke folketallet i skutebyen på mer enn 1203 bare 3 personer mer enn i 1885. ⁶³ Det fantes en mengde fiskefartøyer i bruk i Skudeneshavn ,særlig før silden forsvant på 1950 tallet. Skudeneshavn var på denne tiden i stor grad avhengig av fiske

⁶² Kart fra Karmøy kommune

⁶³Telhuag,Andreas: *Norges bebyggelse sørlige seksjon.Herredsbundet for Rogaland ,nordre del.* Red.H.M. Fiskaa –H.Flack(1959).s.12

og skipsfarten de har derfor også opplevde de økonomiske svingningene dette kan medføre. Den største delen av næringslivet i Skudeneshavn bestod før 1950 av fiskerinæringen. Under storsild og vintersildfisker fra januar til mars så ble det saltet sild i nærmest hvert eneste sjøhus i havneområdet. Silden ble så liggende lagret til ettersommeren før den ble tatt opp igjen for pakking og eksport. Under sildefisket kunne det samles så mange som 7-8000⁶⁴ mennesker i Skudeneshavn og fiskebåtene kom fra hele kysten. Området hadde også flere fabrikker som foredlet fisk som hermetisk nedlegging av fiskeboller, seikaker, fiskepudding, sildefilet og mer som ble eksportert til både inn og utland. I tillegg besto næringslivet i Skudeneshavn av et gammelt notbarkeri som på 1940 tallet var et av de eldste på Vestlandet. Bedriften hadde mange ansatte og under sildesesongen var det i drift både dag og natt.⁶⁵ Det ble også dannet en sildoljefabrikk, en fabrikk for silde filetering og cirka 3 sildesalterier. På grunn av trafikken fungerte Skudenes som et gjennomfartssted fra Karmøy til Stavanger og det førte med seg et grunnlag for drift av handel for øvrig i Skudeneshavn. I 1957 hadde Skudeneshavn en bokhandel, åtte kolonialbutikker hvor en del av dem også drev skipshandel, fire manufaktur forretninger, to frukt og sjokoladeforretninger, tre bakere, to møbelhandlere og to kullforhandlere. Denne handelen betød også at det gav litt jobber utenom fiske og sjøfart, men ikke nok til at folk ikke utvandret til USA for en bedre mulighet for å tjene penger.⁶⁶

I tillegg til hovednæringen som bestod av fiske og sjøfart fikk Skudeneshavn i perioden 1900 til 1950 mer interesse for å plante skog. Skogplantingen fikk en betydelig vekst etter at distriktslegen Eyvind Jensen gjorde mennesker i Skudenes bevisste om potensialet for denne typen drift. På slutten av 1940 tallet ble det gjort et tiltak for å gi næringslivet i Skudeneshavn og området rundt et løft. Det ble da rist et moderne fryseri – og kjøleanlegg. Fiskerne som fisket i Nordsjøen kunne da lett komme til kai å få lagt fangsten på is. Som en tidligere har vært inne på fikk Skudeneshavn tidlig kollektivtilbud gjennom busstrafikk på vestsiden av Karmøy til Haugesund. Bussturen tok cirka to timer og før 1950 gikk den allerede flere ganger daglig. I tillegg hadde Skudeneshavn daglige båtavganger til Stavanger.⁶⁷

---

⁶⁴ Sætherskar, John :*Det norske næringsliv, Rogaland fylkesleksikon*(Bergen 1950)s.304

⁶⁵ Sætherskar,(Bergen 1950)s.304

⁶⁶Telhaug 1959 s.10-12

⁶⁷ Sætherskar ,Bergen 1950 s.304

Skudenes kommune

Skudenes omkranser Skudeneshavn og strekker seg nordover helt til Åkra kommune på vestsiden og helt til Stangeland kommune på øst siden. Vestsiden av Skudenes ligger mot det åpne havet og her finner en i tillegg til fiske mye mer åkerbruk. Her er jorden løs og egnet for dyrking rotgrønnsaker noe som gjorde at selv små gårder kunne få relativt store avlinger. I tillegg ble det holdt husdyr som gikk til vanlig kjøttproduksjon . Dette tilsier at de fleste hushold var i stor grad selvforsynt og arbeidet med fiske for å tjene penger til det man ikke kunne få på gården.⁶⁸ Det ble før 1950 registrert om lag 7000 fiskere som drev fiske fra Skudenes. Om alle var bosatt i kommunene er noe usikkert da Karmøy til tider hadde fiskere fra hele Vestlandskysten som fisket her. På det årlige sildefisket dro cirka 77 fiskebåter fra Skudenes. Fangsten ble ofte levert på fryseriet i Skudeneshavn for å få den fisken som ikke skulle foredles lagt på is.⁶⁹ Gårdene i dette var et område var ofte små men fantes likevel i stor skala selv om fisket var den viktigste næringen. Om gården var liten ville nok dette ofte bety trange kår, noe som igjen kunne føre til utvandring til USA.

Åkra kommune

Videre mot nord kommer en til ett større sted som heter Åkra. Åkra er et sted som har vokst bra fra 1910 frem mot 1960 tallet. I 1957 bodde det 5685 mennesker i Åkra, eller 170 personer per kvadratkilometer. Åkra og Åkrahamn området hadde i 1957 ett jordbruksareal på 7740 mål. I alt var det 309 bruk hvor igjen 163 er på 5– 20 mål, 117 er på 20 -50 mål og 28 er på 50 – 100 mål. Selv om jordbruket i området er fremtredende så var det fisket som var hovednæringen.⁷⁰ Åkra kommune bestod av Åkra, Sævland og Vea hvor alle hadde gode havner som var kjent blant fiskere langs hele Vestlandet. Under vårsildfisker kunne det ligge opp til 400 båter og 3000 fiskere nede i Åkrahamn på en gang. Av alle voksne menn i kommunen så deltok 80 % i sildefisket fra januar til mars. I årene før 1950 registreres det 1100 aktive fiskere i Åkra og cirka 258 fiskefartøyer som det drives fiske året rundt fra. Fisket var enda mer gjeldene på Åkra enn de andre nevnte kommunene på Karmøy. Fiskerne her var nesten hele året ute på fisket. Det startet med stor- og vårsildfisket fra januar til mars som var et av de viktigste fiske for mange. Videre følger seifisket, makrellfisket, islandsfisket, brisling fisket så snurpenotfisket på torsk, hyse og flyndre og noen ganger linefiske etter

---

⁶⁸ Nes, Simon: *Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck* (1959)s.1026.

⁶⁹ Sætherskar, Bergen 1950s.499

⁷⁰ Yttraland,Ingolv: *Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck* (1959) s.385.

hummer. Fiskere på Åkra var også gjerne stasjonert ut på større båter langs kysten som maskinister og sturter. Fiskerne på Åkra også foregangsmenn i fisket og fiskeindustrien ,blant annet av salting av sild i kummer og flekking av sild som eksportvare. Åkrabuen tok også tidlig i bruk snurpenot etter amerikansk mønster når de fisket sild. Saltingen av silden foregikk på kaiområdene og det fantes om lag 40 forskjellige sildesalterier i kommunen med cirka 600 arbeidere i den travle sesongen.⁷¹

Kopervik kommune

I Kopervik kom det allerede i 1906 en hermetikkfabrikk. Disse fabrikkene satte sitt preg på Kopervik og området rundt , ikke minst på arbeidslivet og fabrikkene gav arbeidsplasser. Etter 1. verdenskrig ble det bygget flere hermetikkfabrikker, og antallet steg til 6 fabrikker i området. Fabrikkenes levetid varte ikke så lenge. Etter 2. verdenskrig var det en tilbakegang og i 1957 var det bare 3 igjen, men Kopervik hadde i tillegg garnblåseri , meieri, veveri, mekanisk verksted, båtbyggeri, kjølelager og bunkringsstasjon. Selv om hermetikkindustrien falt i Kopervik etter krigen så vokste losvesenet helt frem til 1957.⁷² Ettersom fisket var en av hovednæringsveiene for menneskene som var bosatt i Kopervik skapte dette også mange midlertidige arbeidsplasser utenom hermetikkindustrien. Kopervik lå godt til med sjøen og under vårsildfisket lå det fiskerbåter tett innover Eidsbotnen. Utenom de store fiskesesongene var Kopervik også et sted hvor det foregikk hyring av mannskap og en mengde båter kom inn til Kopervik for bunkring og proviant. I tillegg ble hermetisk sild eksportert herfra til utlandet med båt.⁷³ Kopervik hadde på det tidspunkt en av landets største losstasjoner. I tillegg har Kopervik lenge fungert som et administrasjonssenter etter at kommunene ble slått sammen i 1965.

Stangeland kommune

Stangeland som er området utenfor Kopervik og omkranser byen. Stangeland kommune bestod i 1953 av cirka 2000 personer. Næringslivet i dette området besto for det meste av landbruk ,fiske og litt industri.⁷⁴ I tillegg hadde kommunen en del korndyrking og husdyrhold .Husdyrholdet falt ut over 1950 tallet da andre næringer etterhvert ble mer gjeldende. Det

---

⁷¹ Sætherskar, Bergen 1950s.313.314.

⁷² Svendsen, Lars : *Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck (1959).s.21.*

⁷³ Sætherskar, Bergen 1950s.300-301.

⁷⁴ Bøen – Bore, T: « *Norges bebyggelse ,sørlige seksjon: Herredsbindet for Rogaland, Red.H.MFiskaa – H.Falck (1959).s 159.*

fantas også en god del fiskere og blant dem eide mange fiskerbåten selv. Av de som eide sin egen fiskerbåt lå gjerne på vestsiden hvor fiskemulighetene var gode ut fra Vedavågen og Sund.⁷⁵ I 1957 ble det registret 135 gårdsbruk over fem dekar som i inntekt gav 9036 kr fra destore gårdsbruk og 6612 fra de mindre gårdsbrukene. Stangeland kommune hadde hele fire gartnerier og mange av bøndene drev med biavl ved siden av fiske og jordbruk.

Avaldsnes kommune

Nord på Karmøy som Avaldsnes finner en mindre tradisjon for kun fiske som næringsvei. Avaldsnes var i større grad preget av jordbruksarealer som ble bruk til åker, egg og matproduksjon. I denne kommunen lå også de største produksjonsbrukene på Karmøy. Det var jordbruk i tillegg til fiske, sjøfart, handel og industri som preget næringsveiene på Avaldsnes i perioden før 1950. Området har egen mølle og flere bønder dyrket korn for produksjon. Fiskeryrket var noe mindre her enn på vest Karmøy, og lå på rundt 320 fiskere. På samme tid hadde flere av disse fiskerne egne fiskerbåter.⁷⁶

Torvastad kommune

Torvastad hadde i stor grad gårdsbruket som næring selv om en og annen søkte til sjøs. De mange oppdyrkede gårdene stod for en viktig del av næringslivet i Torvastad. Melkeproduksjonen var den som gav best økonomi for bøndene, men det ble også satset på slakt, korn, poteter, egg veksthusvarer og kalveoppdrett. Torvastad hadde også teglstein industri i tillegg til sildoljefabrikker. Det fantes seks sildoljefabrikker hvor det arbeidet mellom 70 til 110 i sesongen og mellom 10 til 25 arbeidere året rundt. I kommunen ble det produserte tusenvis av i sekker med sildemel i sesongene og gav alene arbeid for 53 menn med pakking lessing og lignende. Torvastad hadde også noe handel og omsetting av jordbruksvarer, men ofte laget bøndene her seg egne salgslag. Bøndene hadde eget meieri, slaktesal og gartnerhall. Arbeidslivet generelt i Torvastad kunne variere fra flere hundre arbeidsplasser i sesonger til en del mindre utenfor sesongene. Mange var tilreisende fra kommunene rundt i sesongene, mens andre var dagarbeidere som var bosatt på småbruk rundt om i kommunen. Småbrukere i kommunen hadde oftest fisket som en ekstra næringsvei og det samme gjaldt for mange industriarbeidere.⁷⁷ Hummer var en viktig del av sjøfangsten for de som drev med fiske i Torvastad. I tider hvor det var mye fangst av

---

⁷⁵ Sætherskar, Bergen 1950s.516.

⁷⁶ Sætherskar, Bergen 1950s. s.314.

⁷⁷ Sætherskar, Bergen 1950s.533 -537.

hummer ble den solgt videre til Bjelland i Stavanger. På Torvastad kan en se at gardsbruk og fiske var en kombinasjon under krigsårene og ut 1960 tallet. Men fra 1960 årene ble det mer aktuelt for gardbrukere som kombinerte disse yrkene å få seg en fast jobb når Norsk Hydro etablerte seg på Håvik fra 1960 årene. Andre gardbrukere livnærte seg ette 1960 årene av å forpakte jord i tillegg til egn gård og drev gårdsdrift på fulltid.⁷⁸

Sjøfart og fiskeri har også alltid vært en sentral levevei i området som har flere godt tilrettelagte havner i området i 1950 årene. Fisket gav aldri noen stor inntekt, men som så mange andre steder holdt småfisken til mat på bordet i trange tider. Menn fra Stangeland hadde også tradisjon for å reise ut på Islandsfisket og kommunen hadde 60 registrerte fiskerbåter til en verdi rundt 1000 000 kr. I 1957 hadde 300 menn yrket sitt som fisker eller sjømann, men måtte som oftest ha et småbruk for å klare seg.

Hverdagslivet

Karmøy var i slutten av 1940 årene og begynnelsen av 1950 som resten av landet en del av gjenoppbyggingen av Norge. Mange var fattige, i tillegg var de store familier og som oftest var det eldste mann som arvet gården noe som gjorde at de andre søsknene måtte ut å lete etter annet arbeid og boplass. Også så lenge som fem år etter krigen fikk befolkningen i Norge utdelt matrasjoner. Mange så da muligheten til å emigrere til USA da de hadde hørt om nye og bedre muligheter . Normalt sett var det mye sildefiske i fra januar til mars og om sommeren dro mange karmøyfiskere over til Island på sommer fiske. Mange reiste også fram og tilbake fra New Bedford og Brooklyn for å tjene penger til hus og familie hjemme, dette ble enda vanligere da silda forsvant i 1957. Astrid Tollefsen forteller i sin kilde samling at flere sjøfolk mistet også jobben når teknologien på de større båtene etter hvert ble bedre. Denne teknologien krevde mindre menneske kraft og mange sjøfolk ble overflødige. Det var gjerne flere mistet jobben samtidig som det var mye lavt betalte jobber på Karmøy som ikke kunne forsørge en familie med alene.⁷⁹

Ferjetrafikken fra Skudenes falt da Karmsund bro ble åpnet i 1955. Selv om ferjetrafikken sank etter at broen ble åpnet så ble det likevel satset på å forbedre Vestre karmøyvei mot

---

⁷⁸Vikingstad, Evy : « Vikingstadvågen- en havn på vest siden av Nord Karmøy. En historisk skisse». *Årbok for Karmsund folkemuseum(1987-1992)*s.69-88

⁷⁹ Tollefsen, Astrid: *Following the waters. Voices from the final Norwegian emigration.* (Massachusetts 2004)s.159

Skudenes⁸⁰. Våren 1957 fikk Skudenes rutebåten *Skudenes* satt inn i trafikk som gikk i fra Skudeneshavn til Stavanger. Det var *Det stavangerske dampskipsselskap* som stod for denne ruten og sørget for økt reisetrafikk fra Karmøy. Senere på året kom det også et eget stasjonsbygg i Skudenes som tilhørte statbanens bussrute over Karmøy, denne stasjonen hadde også betjening.⁸¹

Arbeidsledighet

I 1958 skriver Karmøybladet om 328 arbeidsledige mennesker i de syv kommune på Karmøy. På grunn av denne relativt store arbeidsledigheten gikk kommunene i lag om å prøve å skape småindustri og andre tiltak for å prøve å få ned den høye arbeidsledigheten.⁸² Det var svikt i fisket på Karmøy og ugunstige konjunkturer som etter hvert førte til denne høye arbeidsledigheten. Den store utflyttingen fra Karmøy til USA var også med på å skape mismot blant dem som ble igjen.⁸³

Fiskerkonen

Når mannen i huset var til sjøs hadde kvinnene ansvaret for alt hjemme. Fra familie og økonomi til reparasjon og vedlikehold. Kunne de ikke klare noe av arbeidsoppgaven selv måtte de se til å få tak i noen som kunne. Det var også sterkt samhold mellom kvinnene i karmøysamfunnet. I tider hvor man hørte om stormer og uvær til sjøs enten i Nordsjøen eller i USA, samlet kvinnene seg hos hverandre for å gi støtte og nærhet i tider som kunne preges av usikkerhet og frykt for hva som kunne skje mannen ute på havet. I likhet med guttene etter andre verdenskrig så var det ikke mange av jentene som gikk mer på skole etter folkeskolen. Det var vanlig å få seg en jobb i en butikk eller gjerne en huspost frem til de giftet seg. Etter at en kvinne var gift, sluttet hun normalt sett i betalt arbeid og arbeidet i hjemmet.⁸⁴ Kontakten kvinnene hadde med mennene når de var ute å fisket i lengre perioder i Nordsjøen var aviser, i noen grad telefon og «fiskeribølgen på radio».⁸⁵ Kvinnes og ungdommens arbeid i fiskesammenheng var gjerne å salte og pakke silda når den kom inn. Når fiskerne kom til land med sild ble den saltet og lagt i tønner. Dette arbeidet var det vanligvis kvinner og ungdom som stod for. Noe av silda ble saltet med en gang og lagt i

---

⁸⁰ Helle, Knut(red): Vestlandets historie, Natur og næring (2. opplag 2006) .s 215.

⁸¹ Telhaug(1959) s.12 -21.

⁸² Karmøybladet 1958

⁸³ Surnevik, Per: En Rogalandskrønike 1893 -1993 – det stod i Aftenbladet (Stavanger Aftenblad 14.06.1968)

⁸⁴ Garvik, Terje: *Karmøy club of Washington . Hovedfagsoppgave i historie.*(UIO 2006)s.34.

⁸⁵ Skeisvoll ,Eli: "Kystkvinner på Stokkastrand –arbeid og ansvar 1920 -1940». *Årbok for Karmsund folkemuseum 1993-1994.* (1994)s.92.

tønner mens andre ganger ble den filetert før lagring. Etter en stund ble silda gjerne lagret på nytt og dette var gjerne arbeid ble betalt etter akkord. Kvinner og ungdom arbeidet i lag på to og to hvor den ene strødde saltet og den andre la fisken.⁸⁶

Det religiøse liv

Kristendommen og kirken spilte en viktig rolle for det sosiale og det religiøse livet i karmøysamfunnet. Det var kristen tro og verdier som var gjeldene og det var vanlig å samles i kirken til høytidene. På samme tid som kirken fungerte som et samlingssted kunne kirken også virke splittende blant befolkningen. Splittelsen gjorde at noen valgte å samles på bedehusene på Karmøy i det daglige, men valgte gjerne kirken i høytidene. Enkelte følte seg verken hjemme i kirken eller på bedehuset og deltok gjerne ikke mer enn de måtte. Likevel fungerte årets juletreffest og basar som samlende i samfunnet. Her kom alle som ønsket det samme hvilken tro og innstilling. Kvinnene deltok også ofte i husmorlag og frivillige organisasjoner.⁸⁷

Virksomhet og tilgang på levebrød 1950 -1970

Sør på Karmøy, nærmere bestemt Ferkingstad i Skudenes kommune ble det i 1949- 50 bygget ett nytt havneanlegg på Ferkingstad havn. Moloen var etter ønske fra Ferkingstad fiskerlag som siden 1929 hadde ønsket ett større havneanlegg som skulle ta for brytningene fra storhavet. Anlegget gav arbeidsplasser til mellom 30 og 50 menn de aller fleste fra Ferkingstad og Åkra. Samlet prislappen på moloen var 4,5 millioner kroner og stod ferdig i 1957 over 180 meter lang.

I 1955 ble Karmsund bro en realitet etter mange politiske drøftinger siden 1930 tallet. Da Karmsund bro gjorde Karmøy landfast 22. oktober 1955 var broen den største i sitt slag med et brospenn på 184 meter og en lengde på 640m. Broen gjorde det lettere å komme seg til fastlandet for befolkningen på Karmøy for enten arbeid eller handel. Men selv om broen var en realitet så var det bare en del på Karmøy valgte Haugesund som arbeidssted. Karmsund bro fikk ikke noen særlig stor betydning for de som bodde på Vest- Karmøy. Broen var et prosjekt hvor alle de syv kommunene på Karmøy deltok pluss Haugesund og Skåre Selv om

---

⁸⁶ Snørteland, 1977 -1981. S.45 -78.

⁸⁷ Garvik, UiO 2006 s. 34 -36.

det største bidraget kom fra flere års statsbudsjetter. Året etter i 1956 fikk befolkningen på Salvøy i Vedavågen sin egen bro.

For å poengtere hvor sentral og viktig silda var så vil jeg igjen si litt mer om sildeindustrien på Karmøy i årene som er gjeldene for oppgaven. Mesteparten av all sild som ble fisket av karmøyfiskerne ble sendt til sildoljefabrikkene og laget til mel og olje. Det fantes i 1950 11 sildoljefabrikker på Haugalandet , flere av dem på Karmøy. I 1956 var et usedvanlig godt år for sildefisket og den totale fangsten var på 12,3 millioner hektoliter sild. Av dette gikk hele 9,8 til sildoljeindustrien. Etter svikt i sildefisket i 1958 fikk det store konsekvenser for sildoljeindustrien. Sildoljeindustrien klarte seg opp til 1970 tallet før den ble effektivisert og i 1980 var det åtte fabrikker igjen på Haugalandet.⁸⁸

I 1963 ble Hydro Aluminium til en realitet. Dette skapet mange arbeidsplasser på Karmøy. Det var til og med noe av grunnen til at Karmøy fikk egen flyplass på Helganes. Grunnen fabrikken ble lagt til Karmøy skyltes delvis våkne lokalpolitikere som gjorde alt de kunne for å legge til rette for aluminiums fabrikk på Karmøy, spesielt med tanke på tomteareal og kraftforsyning. I 1967 stod begge elektrolysehallene ferdige og to-tre år senere var støperi, valse, tråd og pressverket på plass. Hydro aluminium på Karmøy hadde i de første årene en del innkjøringsproblemer. Både med strømbrudd og teknologi. Det var heller ikke en økonomisk gullgrube de første årene, men ledelsen bestemte seg likevel for å satse på utbygging av verket, noe som kom til å svare seg.⁸⁹ De første årene ansatte de rundt 700 personer med forskjellig bakgrunn. En tredel a de ansatte var tidligere sjøfolk mens en fjerdedel var fra industrien, ofte fra båtbyggerindustrien. I tillegg ble mange arbeidsledige remigranter ansatt.⁹⁰

Karmøys utvikling i etterkrigstiden stoppet ikke der. Etter at det ble klart at Hydro hadde planer om å bygge fabrikk på Karmøy kom ønsket om en større flyplass. Til nå hadde det bare eksistert en sjøflyhavn på Storasund i Haugesund, men nå ville kommunene gå i lag om å få til en felles flyplass på Helganes. Før Karmøy slo sammen sine sju små kommune til å bli en storkommune var det for det meste skipsrederne i Haugesund som presset på. Men etter

---

⁸⁸ Vormdal, Tor Inge : *Historien om Haugalandet 1950 –tallet*(2009) s.108.

⁸⁹Helle s. 248.

⁹⁰ Vormedal, Tor Inge: *Haugalandets historie 1960 –tallet* (2010)s.113 -116.

kommunesammenslåingen i 1965 ble det et stort fellesprosjekt, men grunneiere og politikere på Karmøy spilte en stor rolle når det gjaldt å få flyplassen akkurat til Helganes⁹¹.

Mange av de som hadde bodd i New Bedford og Ballard trakk tilbake til Karmøy når Hydro kom. Dette gav mye arbeidsplasser også for amerikafarerne, selv om de ofte hadde godt med oppsparte midler fra fisket⁹².

Før Karmøy ble til en storkommune i 1965 besto Karmøy av kommunene Skudeneshavn, Kopervik, Torvastad, Avaldsnes, Stangeland, Åkra og Skudenes. Den gangen bodde det cirka 22500 mennesker totalt i Karmøy. Denne kommunesammenslåingen skjedde etter en lang saksgang i stortinget i april 1964. Etter sammenslåingen i 1965 var Karmøy preget av vekst både i økonomi og befolkning og kommunen regnet fortsatt med vekst etter at det i 1968 ble klart at Hydro ville utvide sitt fabrikkanlegg i nær fremtid. Den sterke økonomiske veksten som Karmøy opplevde førte også med seg et innflyttingsoverskudd på 500 mennesker årlig etter 1965. Hydro aluminium var en stor trekkfaktor for denne innflyttingen. Det var også Hydros behov etter arbeidskraft som lokket flere amerikafarere hjem igjen til fast lønn og arbeid.⁹³

Fiskerisamfunnet

På 1950 – tallet var en tredel yrkesaktiv innen fisket eller jordbruk på Haugalandet noe som var høyere enn i landet forøvrig. På vest Karmøy kan en se at på Åkra var 53% yrkesaktive fiskere og i Skudenes finner en 38 % yrkesaktive fiskere i 1950. Det sesongpregede arbeidet innen fiske i tillegg til lite industri i området gjorde at det til tider var relativt høy arbeidsledighet på Karmøy.⁹⁴

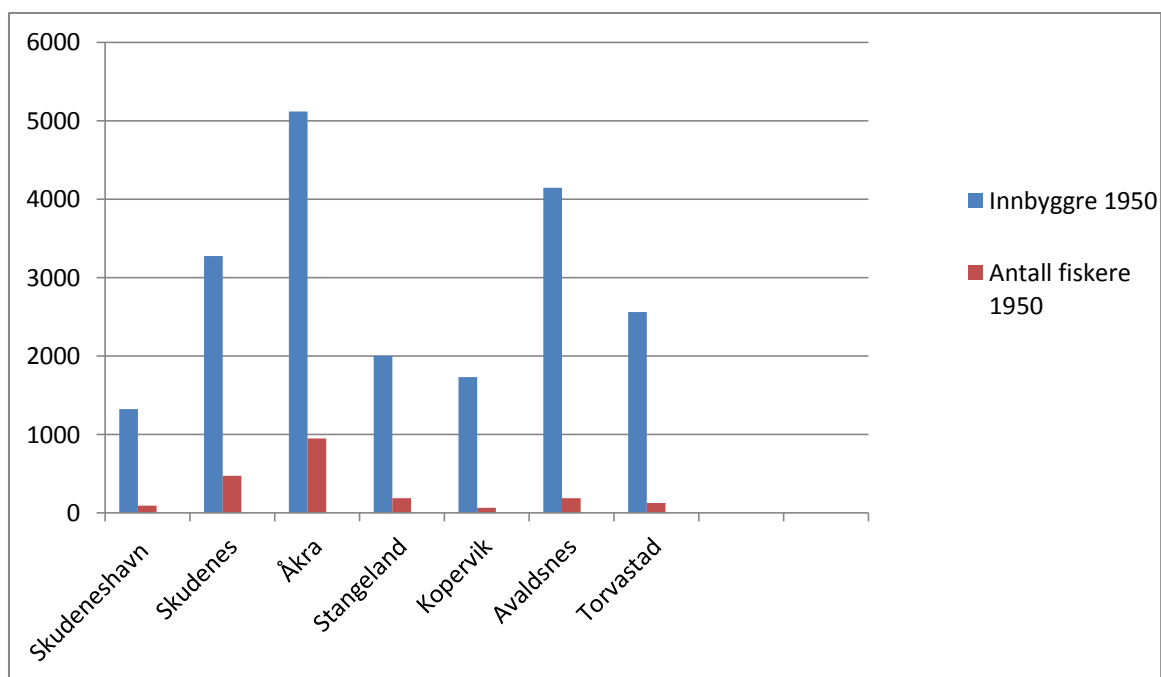
---

⁹¹ Nilsen, Øystein: «Fra sjøflyhavn på Storasund til storflyplass på Helganes- Flyplass saken i Haugesundsdistriktet 1920 -1975». *Årbok for Haugalandsmuseene* (2009-2010). S.109.

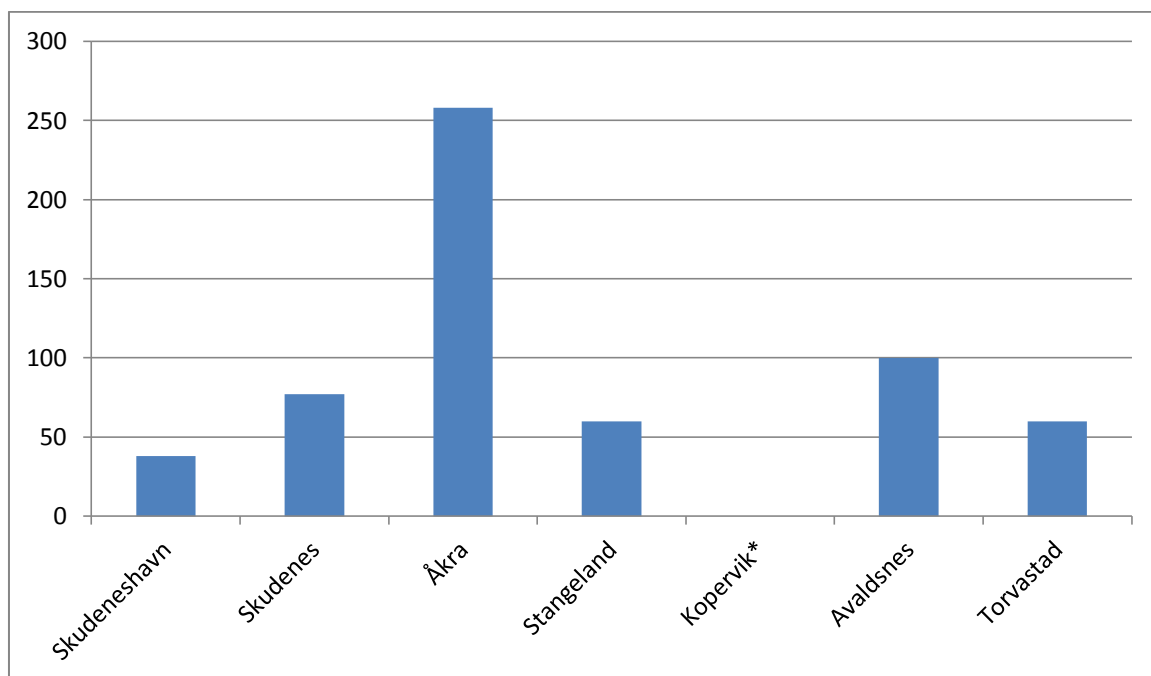
⁹²VHS: De siste emigranter – dokumentar film -1945-1965 Den siste emigrantbølgen(1997)

⁹³ Espeland, Sigve : « Storkommune og storindustri –Kommunerevisjonen på Karmøy på 1960 tallet». *Årbok for Karmsund folkemuseum 1993-1994*(1994) s.159-170.

⁹⁴ Vormdal, 2009 s. 97 -104.

Figur 6 . Aktive fiskere i kommunene 1950.Kilde: Vormdal, Tor Inge : *Historien om Haugalandet 1950 –tallet*(2009)

Figur 7: Registrert fiskefartøy i perioden 1945- 1960. Kilde Vormdal, Tor Inge : *Historien om Haugalandet 1950 –tallet*(2009)

Næringsliv - det store bildet

For å oppsummere fra de nevnte stedene på Karmøy så hadde Karmøy grovt sett tre næringsveier som gav inntekter: havet, åkeren og husdyr for de som hadde det. Sør og Vest-

Karmøy hadde nok mer fiske og fiskeindustri enn hva resten av Karmøy og det var da ikke så fjernt for dem å reise til USA for å fiske. De aller fleste på Vest- Karmøy hadde fisket som levevei og fisket fikk derfor størst økonomisk betydning her. Vest -Karmøy hadde i tillegg til sine egne innbyggere et tilsig av fiskere fra hele kysten som søkte hyre i fiskeflåten i Åkra.⁹⁵ Ettersom fisket hadde fått den sentrale stillingen i karmøysamfunnet så kan man i enkelte tilfeller si at jordbruket ble satt til side til fordel for fiskerinæringen.

Næringen og industrien var alltid bygget opp rundt fisket. Det ble bygget fiskeforedlingsbedrifter, verksteder for muligheter til reparasjon av fiskefartøy og produksjon av fiskeutstyr. Disse bedriftene var naturligvis i stor grad avhengig av fisket og når fisket sviktet gikk det også dårlig for denne typen bedrifter. Når silden forsvant på slutten av 1950 tallet ble det hardere tider for samfunnet som var så avhengig av fisken at det førte til nedleggelse i denne industrien. Man kan si at mengden fisk som ble fisket og solgt gjenspeilet velstanden i samfunnet spesielt på Sør og Vest -Karmøy. Når fisket ble dårlig fikk det ringvirkninger for de fleste og de måtte se seg om etter andre måter å forsørge familiene sine på. Svikten i sildefisket var ikke grunn alene til at karmøyfiskerne ville til USA for å fiske. Det var dollaren som trakk fiskerne til USA. Man kunne tjene en årslønn på en måned på scallopfisket. Det fantes naturligvis andre steder hvor man kunne finne arbeid , men de var sjelden på Karmøy. Betydde det at en måtte reise bort for å få tak i arbeid så var ikke USA noe lengre enn andre steder i Norge.⁹⁶

I de periodene hvor fisket var dårlig, spesielt sildefisket endt mange fiskere i gjeld til skipshandlerne i området. Dette var noe Torkellsens skipshandel i Vedavågen fikk oppleve i 1950 årene når fisket gikk dårlig. Skipshandleren forteller at i de periodene var det ikke så mye annet enn å smøre seg med tålmodighet og som oftest gjorde fiskerne opp for seg. Torkellsen sier at fiskerne satte sin ære i å betale ned gjelde sin ,om det så innebar å selge båten.⁹⁷

Det er en felles ting som går igjen hos informantene i oppgaven og emigrasjons fortellinger fra Karmøy for øvrig er den unge alderen de måtte ut å finne arbeid i. Etter grunnskolen og konfirmasjonsalder var det vanlig for unge menn på Karmøy å reise ut på sjøen, enten som

---

⁹⁵ Vormdal, 2009s. 122.

⁹⁶ Tveit, *UiO 2006s.86.*

⁹⁷ Vormdal , 2009s. 122.

fisker hvor de fleste hadde litt erfaring fra før eller skipsfart.⁹⁸ De alle fleste mennene på denne siden av Karmøy hadde et forhold til vintersild fisket. Under silde fisket hadde nesten alle i samfunnet en rolle å spille, enten på land eller til sjøs.⁹⁹ Under vintersildfisket i 1951 er det registrert 964 fiskere fra Åkra noe som utgjorde 19 % av befolkningen. Fra Nabokommunen Skudenes deltok 523 fiskere og det utgjorde om lag 16 % av befolkningen. Flere Karmøybuer reiste også ut på Islandsfiske i håp om å tjene gode penger. Islandsfiske ble beskrevet som et beinhardt slit det kunne enkelte ganger gi svært lit igjen for arbeidsinnsatsen. Dersom fisket ble lite så kunne de få god betaling men om fisket ble stort noe som det ofte ble så falt prisene dramatisk og de fikk lite igjen for slitet.¹⁰⁰

En faktor som gjorde at det ikke var så ukjent å reise til akkurat USA for å fiske var den kontakten samfunnet vest på Karmøy hadde med USA. Det hadde i mange år vært mennesker som hadde emigrert til forskjellige deler av USA og hadde god kontakt med gjenlevende slektninger og kjente. En informant i Terje Garviks masteroppgave forteller at på slutten av 1950 tallet nesten ikke var menn igjen i bygdene, kun et par eldre. Dette er lignende informasjon man finner også i denne oppgaven.¹⁰¹ En annen informant forteller at annethvert hus i nabolaget hadde en i USA.¹⁰² Amerikautvandringen skapte i tillegg til migrasjonsnettverk også andre fenomen. Dette var for eksempel forandringen i familiestrukturen foruten om at mor ble familieoverhode mens far var på fisket.

I områder på Karmøy hvor emigrasjonen til USA var stor kunne en gjerne oppleve at aldersforskjellen i barnekull kunne være stor. Dette ser en i ettertid gjenspeiler den tiden far var på fisket i USA. Barn ble født før eller kort tid etter mannen i huset reiste til USA og i mange tilfeller ble han der i flere år om gangen slik at barnekullene fikk gjerne fem år eller i andre tilfeller enda større aldersforskjell til de årene manne kom hjem igjen etter å ha tjent opp penger på fisket i USA.¹⁰³

Det sviktende fisket i 1950 årene fikk etterhvert konsekvenser for samfunnet på Karmøy. Kommunene på Karmøy var avhengige av de skattepengene de fikk fra fiskernes inntekter og

---

⁹⁸ informantene forteller kap 6.

⁹⁹ Garvik, UiO 2006 s.31- 34.

¹⁰⁰ Vormdal, 2009 s.98- 104.

¹⁰¹ Garvik,UiO 2006s. 31 -35.

¹⁰² Tollesen 01.11.12.

¹⁰³ Austreid , Arne :29.03.2013

om lag 80% av skatteinntektene kom fra denne næringen. Problemet meldte seg når få av fiskerne hadde inntekt til å skatte av. Åkra var en av kommunene med flest fiskere og fikk merke fiskekrisen godt. Åkra hadde på samme tid en ordfører som så problemet tidlig og sørget for å skaffe seg nok midler fra stat og fylke til å kunne sysselsette menn til å bygge veier og et nytt rådhus.¹⁰⁴

Amerikabesøk

For å demonstrere Karmøybuens kontakt med USA og dets amerikakultur er det naturlig å komme innpå amerikabesøkene som ofte gjorde store inntrykk på karmøybuene. De som emigrerte til USA hadde jevnlig kontakt med familien som ble igjen på Karmøy, enten via brev eller rikstelefon. Når mange karmøyfiskere fant veien hjem til Karmøy ved juletider var det alltid stor forventning til hva de hadde med seg hjem fra USA. Ikke bare fra barna og familie men pressen på Haugalandet viste også stor interesse for deres hjemkomst. Det som vakte mye interesse var bilene karmøybuene kom hjem med. Det var spesielt «Julebåten» som det var mest ståhei rundt som så oftest hadde både biler og andre «luksusvarer» med seg hjem.

Ikke bare hva karmøyfiskerne hadde med seg hjem til familie og venner interesserte pressen i området, men hva de tjente ute på scallop og kongekrabbefisket var ett hett tema. For det var ingen hemmelighet om at det var en del mer enn som fisker i Norge, men Karmøyfiskerne var som ofte taus om hvor mye mer det dreide seg om, men fortjenesten var god.¹⁰⁵

Karmøybuen til USA

Karmøybuer flest reiste til USA for å fiske stort sett for for å tjene opp penger til huslån og bil i Norge. Mange tjente så godt på fisket at de bestemte seg for å reise over flere ganger eller bli bonede fast der i noen år. For unge menn var det nok det å kunne komme tilbake til Karmøy med bil å vise hvor godt de hadde klart seg i USA. Desto større bilen var desto bedre. Og lasterommet til Stavangerfjord var ofte fullastet med biler som skulle til Karmøy. Bil fra USA ble raskt et status symbol for suksess på Karmøy. Karene lånte gjerne bort bilen sin til kjæreste når de igjen dro ut på fisket, for bilen var like mye prestisje for kjærestene som for fiskeren selv. Andre igjen kunne selge bilen til andre på Karmøy når de opptjente dollarene

---

¹⁰⁴ Vormedal, 2009 s.103.

¹⁰⁵ Medhaug og Ådland, 2010 s. 27 – 29.

gikk tom og reise over til USA for å fiske igjen.¹⁰⁶ I noen tilfeller var den karmøybuen som ønsket seg til USA under 20 år, men de var i mindretall. Reiste de til New Bedford eller Seattle mens de enda var under 20 år, var de ofte i selskap med andre familiemedlemmer som en far, bror eller onkel. Selv om det var forventet at ungdommen på 1950 og 60 tallet skulle oppføre seg mer selvstendig enn i dag, kunne nok foreldrene sette en brems for amerikaplanene til ungdommen. Om de ikke kunne påvirke valget direkte så kunne de bruke innflytelse de hadde på personer som skulle stå som garantist. Så snart mennene passerte 25 år økte antallet som reiste til USA for å fiske. Til forskjell fra de litt yngre var motivasjonen gjerne en annen enn eventyr og spenning da de ofte hadde både kone og familie hjemme.¹⁰⁷

Karmøybladet never flere ganger i 1950 årene hvor ustabil fisket på Karmøy var til tider og

Figur 8 Bildet vier på tur med en av Amerikabåtene. Til høyre i bildet Knut Andreas «Bjelland» Knutsen som fisket i New Bedford i en periode.

fra New Bedford eller Seattle var hjemme, dro de som oftest flere med seg over til USA for å prøve lykken.

I intervjuer med Karmøybladet i 1957 sier de fleste at dollaren trekker godt og siden dollarkursen er så høy så er det det dobbelte å hente ut av det. Mange av karmøyfiskerne sparte det de tjente på fisket i USA for å en gang kunne ha kapital til å starte noe opp hjemme på Karmøy. Mens mange sparte til bil og hus hjemme på Karmøy. Senere i 1957

skaper da et bilde av hvor vanskelig det kunne være som fisker på Karmøy. I vanskelig tider var det da naturlig å trekke til områder som kunne gi godt lønnet arbeid og USA følte ikke så langt unna for mange karmøyfiskere.

Karmøyfiskere som kom hjem på ferie fra fiskerier på USAs Øst- og Vestkyst forteller at det er gode penger å tjene i USA bare en er villig til å ta en kjangs. Karmøy har i mange år ligget i teten ved at mange har reist over til USA på let etter arbeid og mange har også

hentet mange dollar med seg hjem. Dollaren fristet mange og når juleferierende karmøybuer

¹⁰⁶Tollefsen, 2004 s.180.

¹⁰⁷Tveit, UiO 2006 s.94.

skriver Karmøybladet at flere småbrukere på Karmøy har skrevet seg opp på fiske i USA .Dette syntes mange var bekymringsverdig da deler av jordbruket på Karmøy allerede var tappet for arbeidskraft. I 1957 var det flere fiskere fra Karmøy i New Bedford og Seattle enn hva det hadde vært noen gang tidligere.¹⁰⁸ Et par år senere i mars 1959 skriver Haugesunds avis at det til nå hadde emigrert 160 menn fra Åkra og Skudenes til USA for å finne arbeid og fler skulle det bli anslo avisen. Hos Tor Inge Vormedal fremgår det at de aller fleste fiskere som reiste til USA fra Karmøy kom opprinnelig fra tettstedet Åkra på Vest -Karmøy. I nabobygda Vedavågen derimot var det betydelig færre som emigrerte til USA. Grunnen for det kan være at flere her enn lenger sør på Karmøy eide fiskerbåtene sine. Veabuen prøvde seg også tidlig på reketraling i Nordsjøen etter at silden forsvant. Reketralingen ble etter hvert et stort fiske og gav også arbeidsplasser på land både på Åkra, Vea og Sevland.¹⁰⁹ Tidligere emigrant til vestkysten av USA forteller at det var vel knapt ett hus på Karmøy som ikke hadde familie eller kjente til noen som hadde reit til USA.¹¹⁰ Mange av Karmøyfiskeren bodde i New Bedford eller Seattle til de hadde tjent opp til pensjon, så flyttet de hjem igjen til gamlelandet.¹¹¹

Mange av karmøybuene som reiste til USA reiste med passasjerskipet Stavangerfjord, en av de såkalte amerikabåtene på den tiden. Når Stavangerfjord forlot Stavanger så begav seg ut på den åtte dager lange reisen over Atlanteren, seilte det så nær Karmøy at man kunne høre når den blåste i fløyta. Det ble sagt at det var nesten som en buss som transporterte Karmøys menn over til USA¹¹². Alle de som reise måtte på forhånd ha ordnet med formaliteter ovenfor de amerikanske myndighetene. Her inngikk å levere en ligningsattest fra ligningskontoret på at de ikke skylte den norske stat noe skatt. USA var i etterkrigstiden også nøye med å sikre seg at arbeids innvandrere ikke var kommunister. I tillegg kom det ett krav om at de måtte ha en i USA som kunne skaffe dem økonomisk garanti. Denne summen var normalt sett på 500 dollar og skulle fungere som ett sikkerhetsnett til hjemreise i tilfelle vedkommende skulle havne i uføre under oppholdet i USA¹¹³. Karmøyfiskerne forteller at noen ganger lengter man seg skvett hjem , men at man etter en stund i arbeidet venner seg

---

¹⁰⁸ Karmøybladet 1955-1959

¹⁰⁹ Vormdal, 2009 s. 100.

¹¹⁰ Gunnleiv Løklingsholm 25.11.2012

¹¹¹ Jul på Karmøy 1964

¹¹² Gjersvik, Martin: *De som dro fra Karmøy til Amerika* (1984)s. 91.

¹¹³ Hansen ,Sigurd og Sundeen , Mark: *North by Northwestern.A seafaring family on deadly Alaskan waters* (2010)s.74.

til livet som fisker i USA. De beskriver likevel arbeidsforholdene og arbeidskontraktene som gode og tiden til sjøs varte bare i tre døgn i strekk. I 1957 og 1958 kom det mange fiskere fra Karmøy til New Bedford og Vestkysten. Det kom mange fiskere til tross for streiken i fiskerierorganisasjonene i USA. Streiken pågikk for å få høyere betaling for fisken. Streiken var likevel ikke nok til å skremme karmøybuen.

For voksne menn var det først og fremst familieforpliktelse som gjorde valget om å fiske i USA så reelt. Flere av de som reiste til USA for å fiske i en lengre eller kortere periode ønsket gjerne konene med seg. Det er ikke alltid like lett å overtale dem til å bli med til et stort og ukjent samfunn. Alternativet ble å være alene med hus og barn i ni måneder til mannen kom hjem igjen. Det ble lettere å få konene til å bli med seg utover 1960 tallet da de fikk høre om andre menn som hadde konene sine der. Det ble da en lettere tilværelse for dem å ha andre de kjente til og som gjerne var i samme situasjon når mannen var på fisket. Mange av konene reiste nok enkelte ganger med over for å holde styr på mannen. Mange av karmøyfiskerne «glemte» gjerne at de hadde kone og barn hjemme på Karmøy som er avhengige av de pengene han sendte hjem. Det kunne dessuten være vanskelig for enkelte av mennene å være alene i USA uten den sosiale kontrollen fra konene både med tanke på alkohol og gambling 1960 kan en telle 22 karmøykvinner som bodde i disse områdene i USA. Enten for å bli der eller for senere å remigrere.¹¹⁴

Oppsummering

Kapittel fire er en fremstilling av det samfunnet som informanter i oppgaven og andre Karmøybuer valgte å forlate. Kapitlet tar for seg næringsgrunnlaget til de sju kommunene på Karmøy i perioden fra 1950 og utover i 1960 årene. Beskrivelsen av næringsgrunnlaget i oppgaven er med på å peke på grunnene for migrasjonen til USA, men også hvorfor de vendte hjem på slutten av 1960 årene. Kapitlet beskriver også kulturen for amerikakontakt karmøybuen som hadde. Kapitlet beskriver også tidsperioden på Karmøy hvor flere fiskere i USA brukte migrasjonsnettverkene som et verktøy for hjemreisen da arbeidsforholdene forbedret seg på 1960 – og 70 årene.

---

¹¹⁴ Tveit, *UIO 2006 s.99- 102.*

Kapittel 5. New Bedford og Ballard – To «norske» byer i USA

Hva kom Karmøyfiskerne til?

Kapittelet tar for seg byene New Bedford og Ballard i Seattle som de to stedene hvor Karmøyfiskerne dro til i hopetall i 1950 og 60 årene. Grunnlaget for migrasjonen til disse stedene var mye på grunn at et allerede eksisterende nettverk som var blitt dannet av fiskere som dro til Øst- og Vestkysten allerede før andre verdenskrig. Migrasjonsnettverkene mellom disse Amerikanske byene og Karmøy vokste svært mye i en cirka ti til femtenårs periode. Jeg vil også knytte push and pull faktorene inn i denne flytteprosessen fiskerne hadde fra Karmøy til USAs Øst- og Vestkyst. Det sviktende fisket og mangel på annet arbeid på Karmøy fungerte som en push faktor til USA, mens det godt betalte fisket på USAs Øst- og Vestkyst fungerte som pull faktoren fra Karmøy.

Figur 9 :kart over USA.Kilde : www.viewpointcorp.com. Lokalisert 01.05.2013

Den største overgangen som karmøybuene likte best ved å komme til USA var hvor langt utviklingen var kommet. Dette gjaldt varmtvann i hus, sentralvarme og selvfølgelig elektrisiteten. Dette hadde vært selvfølgeligheter når karmøybuene kom over på 1960 tallet, men på Karmøy var verken telefon eller innlagt vann noen selvfølgelighet enda. For kvinnene som ble med over Atlanteren kunne overgangen være befriende. Pietismen var nemlig fortsatt sterk på Karmøy i 1950,60 og 70 årene og man gikk i kirken eller bedehuset eller man gikk på dans. Man kunne ikke gjøre begge deler. I USA kunne man både gå i kirken og gå

på dans. Kvinnene kunne til å med ha på seg leppestift og øredobber i krikaen. Så overgangen fra et relativt konservativt samfunn på Karmøy til det fri USA kunne for mange være stor.¹¹⁵ En annen faktor som skapte kontrast fra samfunnet på Karmøy og i Norge var den slående forskjellen mellom fattig og rik i USA. Som fisker på USAs Øst- eller Vestkyst var det harde tak. Fisker yrket var like hardt om ikke tyngre enn hjemme i Norge og turen ute på sjøen kunne være risikofylt.

Både på USAs Østkyst og Vestkyst så bodde karmøyfiskerne sammen med amerikanere i et amerikansk samfunn og måtte i stor grad tilpasse seg livet i USA med barn som skulle gå på skole og barnehage. Engelsk var det ikke alle som kunne like godt når de ankom USA. Enkelte forstod ikke annet enn «yes» og «no», men ettersom de måtte tilpasse seg så kom språket etter hvert. Samfunnet generelt som møtte Karmøyfiskerne var veldig annerledes enn det de reiste fra på Karmøy og mange ganger endret de på både adferd og holdninger etter en stund i USA. Likevel holdt Karmøyfiskerne fast på tradisjoner og vaner de hadde med seg fra hjemlandet.¹¹⁶

New Bedford

Dette avsnittet vil si litt om New Bedford og hva som gjorde det så attraktivt for karmøyfiskerne utover 1950 og 1960 tallet. New Bedford ble et viktig og et sentral sted for karmøyfiskerne som emigrerte fra Norge. New Bedford lå med liten avstand fra gode fiskefeltene George Banks hvor fisket av scallop og annet fiske var relativt stort når de først karmøyfiskerne flyttet hit. Det var også de gode lønningene som gjorde det attraktivt for karmøybuen og bo her for en kortere eller lengre periode. De fleste karmøybuer som flyttet til New Bedford utover 1950 og 60 tallet var allerede godt kjent med fiskeryrket og tilpasset seg raskt til den amerikanske fiskertilværelsen. Det sies at svært mange i New Bedford kjenner noen på Karmøy, og nesten alle på Vest- Karmøy vet om noen i New Bedford.

New Bedford har en spennende historie som sier mye om en mindre havneby på USAs Østkyst gjennom opp – og nedgangstider. På 1800 tallet var byen et stort hvalfangst senter med over trehundre fangstskuter. Hvalfangsten gav levebrød til nærmere syttitusen mennesker, men da parafin ble mer vanlig forsvant denne næringen. Gullalderen for hvalfangst ebbet etter hvert ut og ble erstattet av bomullsindustri. Det ble da bygget store

---

¹¹⁵VHS: *De siste emigranter. Den siste emigrantbølge 1945- 1965.* (1997)

¹¹⁶ Garvik, UiO 2006 s.39-45.

fabrikker som skulle drive bomullsproduksjon i og gjorde at New Bedford ble ledende innen tekstilindustri. Bomull ble innført fra sørstatene, men konkurransen og transportutgifter gjorde at bomullsbransjen ikke klarte seg så lenge. Da folk i New Bedford igjen søkte nye arbeidsmarkeder søkte de til havet igjen og fisket denne gangen etter sei, torsk og hyse. Dette fant de i store mengder i områdene Georges Banks.

Figur 10 New Bedford på USA s østkyst. New Bedford er innringet ..kilde: www.maptechnica.com. Lokalisert 13.11.2012

Fiske etter muslingen scallop ble også stort, det er også fisket etter denne muslingen som har gjort at New Bedford er blitt så kjent på Karmøy.¹¹⁷ Det var først etter andre verdenskrig at New Bedford ble en større fiskeriby. Da hadde tekstilindustrien flyttet sørover på leting etter billigere arbeidskraft så fiskerinæringen i New Bedford ble den ledende industrien.¹¹⁸ Fiskerne fra Karmøy kjente allerede til New Bedford området mens de drev fiske fra New York og andre havner langs kysten av Massachusetts. Grunnen til dette var at avstanden fra New York til de gode fiskeområdene på Georges Banks var lang slik at de måtte ofte inn til land for proviant og småreparasjoner. Det var slik at karmøybuen slo seg ned i dette området. Levekostnadene var en del lavere enn i New York og avstandene til fiskefeltene kortere.

Karmøyfiskerne var lette å kjenne igjen i gatene i New Bedford da de ofte var å finne i tradisjonelle kofter i tillegg var karmøydialekten å høre på nesten hvert gatehjørne. Etter en tur på sjøen var det vanlig å møtes på en bar for å ta en øl eller to. Baren var for øvrig et sted

¹¹⁷ Johannessen 1975 s.274 -275.

¹¹⁸ Tollefsen, 2004 s .161.

hvor man kunne gå for å finne jobb da mange av kapteinene holdt seg her. Det kunne da også være et sted hvor man kunne få sparken. Det var nok ikke alle av fiskerne som klarte å stoppe etter to øl og drakk ofte opp hele lønnen på kort tid. Dette kunne fort føre enkelte i uføre. Det er også fortalt om fiskere fra Karmøy som drakk opp pengene som skulle vært sendt til kone og barn hjemme på Karmøy. Man finner også tilfeller hvor enkelte fant seg ny kone i USA og kuttet all kontakt med kone i Norge. I enkelte tilfeller hørte mann om koner og familie hjemme på Karmøy som reiste over til USA for å hente mannen hjem.¹¹⁹

Migrasjonsnettverkene sørget i mange tilfeller for at de som kom til USA ble møtt av enten kjente eller familie som sørget for husrom til dem. Men noen av karmøyfiskerne hadde ikke annet bekjentskap enn akkurat den kameraten som hadde gitt ham garanti, så husrom måtte de stå for selv. New Bedford hadde gater hvor det var populært for fiskere fra Karmøy å leie rom eller leiligheter. Karmøyfiskere og nordmenn generelt hadde godt rykte på seg blant utleierne i New Bedford. Karmøyfiskerne ble omtalt som ærlige, renslige og var sikre betalere. Gater i New Bedford som var typisk utleie områder var Middle, Elm, Kempton, North, Pleasant og Hillman. Hva karmøyfiskerne leide kom an på om de hadde familie med seg eller ikke. Hadde de familien med seg leide de ofte hus mens de som reiste alene var de som oftest leide nede i sentrum av New Bedford og leieprisen lå oftest på fire -fem dollar i uken.

Nordmennene i New Bedford og Fairhaven området ønsket en kirke hvor de fant seg mer hjemme og samlet derfor inn penger til å lage sin egen kirke med prestebolig som de kalte Trinity Lutheran church. Kirken for Karmøyfiskere i disse områdene ble både et religiøst og kulturelt samlingssted på 1950 og 1960 årene. Utover 1970 tallet ble denne kirken etter hvert for liten og en ny kirke ble bygget.¹²⁰ New Bedford er fortsatt en av de største fiskerihavnene med cirka 350 registrerte fiskefartøy.¹²¹ Blant fiskerne i New Bedford var det påbudt å være medlem i en forening når en fikk hyre og skulle ut på en båt. Fiskerne fikk ofte ikke gå om bord uten at de var medlem da medlemskapet sørget for forsikring for legehjelp og sykehusopphold. Et slikt medlemskap kostet vanligvis 10 dollar i måneden så i alle tilfeller

---

¹¹⁹ Tveit *UiO 2006 s.47- 54.*

¹²⁰ Medhaug og Ådland, 2010.s 190.

¹²¹ Hauge, Aleksander: De reiste fra Langåker til: North Dakota –Saskatchewan, New Bedford- Seattle-Alaska(Polen 2012)

var det billigere å ha medlemskap enn å tegne forsikringer utenfor foreningen.¹²² Fairhaven var et like ved New Bedford og var kanskje enda mer populært som boligområde blant karmøyfiskerne. Her lå husene på rekke og rad i det skandinaviske nabolaget. Størrelsen på huset stod i samsvar med hvilken rolle og status karmøyfiskeren hadde på fiskerbåten. Astrid Tollefsen skrier fra sin kildesamling at tørrfisken som hang til tørk utenfor husene et kjennetegn for de norske fiskerne.¹²³

«New Bedford, Norge eller Seattle»

Astrid Tollefsen bruker i sin kildesamling denne overskriften når hun skal beskrive situasjonen blant karmøyfiskerne på 1960 og 1970 tallet. Situasjonen var slik at arbeidsmulighetene på Karmøy begynte å bedre seg med Hydro fabrikken som ble etablert. Allerede i 1964 ble migrasjonen til USA redusert på grunn av Hydros utbygging.¹²⁴ Ryktet om dette spredde seg til karmøykoloniene i New Bedford i en tid hvor scallopfisket var på vei ned og inntektene ikke så store som før. I denne perioden ble det skapt mange remigranter til Karmøy fra USA. Mange reiste hjem til Karmøy for å benytte seg av de mulighetene som oppstod, men endte gjerne opp med å ta seg en tur på fisket i New Bedford innimellom om det skulle gå dårlig med økonomien. Men på samme tid kom informasjon fra venner og bekjente i Ballard i Seattle om at krabbefisket i Barentshavet var svært lønnsomt. Flere karmøyfiskere i New Bedford var usikre på om fisket var noe å satse på i starten og lot derfor familie være igjen i New Bedford mens de selv prøvde seg på fisket på Vestkysten. Fisket etter kongekrabbe på Vestkysten skulle vise seg å bli svært lukrativt for dem som fikk seg hyre på en krabbebåt.¹²⁵ De som reiste hjem til Karmøy etter tiden på scallopfisket i New Bedford var gjerne de som er blitt kalt for remigranter mens de som heller reiste over til Seattle på 1960 tallet ofte var de karmøyfiskerne som hadde pendlet mellom Karmøy og New Bedford. De hadde ikke slått seg til ro i USA på samme måten og hadde derfor lettere for å dra i forhold til de hadde bodd permanent i tiden de fisket. En annen avgjørende faktor for at utvandringen til USA avtok på 1960 og 70 tallet var de Amerikanske innvandringsrestriksjonene fra 1968 som sa at kun amerikanske statsborgere eller de med «grønt kort» fikk lov til å arbeide i USA. En annen grunn for at karmøyfiskerne gjerne valgte å

---

¹²² Tveit, *UIO 2006 s.50.*

¹²³ Tollefsen, 2004 s.185.

¹²⁴ Tveit, *UIO 2006 s. 96.*

¹²⁵ Tollefsen, 2004 s.417.

reise hjem til Norge igjen gjaldt det økonomiske området. Norge tok nemlig USA igjen på den økonomiske standarden i 1960 årene, så i 1970 årene var det nesten ingen forskjell.¹²⁶

Ballard

Ballard og Vestkysten var et attraktivt reisemål for mang nordmenn og karmøybuer på grunn av sin tilknytning til fiskeri og sjøfart. Ballard som emigrasjonsmål ble enda mer fristende for karmøyfiskerne når kongekrabbefisket viste seg og være svært lønnsomt, i tillegg til lakse – og scallop fisket på 1960 og 70 tallet. Det var fisket etter kongekrabbe som gjorde at karmøyfiskere fra New Bedford på 1960 tallet valgte å reise til Vestkysten for å forsette fisket her når det gikk dårligere på Østkysten.¹²⁷

De første nordmennene kom til Seattle på slutten av 1800 tallet og tidlig 1900 tallet fra andre norske kolonier i Midtvesten. De startet tidlig innen fisket og bosatte seg i Ballard distriktet. I tiden etter andre verdenskrig bosatte det seg mennesker fra hele Skandinavia i Ballard. Det bodde både dansker, svensker, nordmenn og islendere i bydelen. Men de som ble mest domminerede innen fisket i området på 1960 tallet var nordmennene og da spesielt fiskere fra Karmøy og fra Sunnmøre.¹²⁸ Man kan si at karmøybuens migrasjon til Seattle og Ballard etter andre verdenskrig var et resultat av kjedemigrasjon som er knyttet opp til nettverkene blant karmøyfiskere på 1950 og 1960 tallet som jeg i oppgaven knytter til et migrasjonsnettverk. Det var på 1960 tallet at flere og flere karmøybuer reiste direkte til Seattle for å være med på fisket. De karmøyfiskerne som allerede var i Seattle før 1960 var gjerne karmøyfiskere som hadde fisket i New Bedford og Østkysten tidligere.

Ballard¹²⁹ i Seattle er i dag kjent for sin sterke skandinaviske bosetning og for at det er en liten by i en storby. Ballard ble en integrert del av storbyen Seattle i 1907. Ballard bydel er tidligere kjent for tømmer og tekstilindustri. Et stykke bortenfor industriområdene oppstod det etter hvert ett nytt handelsområde som ble hetede Ballard Avenue. I denne gaten ligger også « Smoke shop» som er en bar som fungerer som et sentralt treffpunkt blant karmøyfiskere i Alaska. En av de andre større gatene som ble kjent for å være samlingssted for karmøyfiskere var Market street. Denne gaten fikk etterhvert kallenavnet «snoose

---

¹²⁶ Tveit, *UIO 2006*s.96 -97,113

¹²⁷ Tollefsen, 2004s.417.

¹²⁸ Malmin, Øyvind :*Norwegian – American in the king crab fishery. Exploring and explaining the Norwegian-American participation in the king crab fishery in Alaska. Hovedfagsoppgave I historie (UiB 2008)*s. 54-55.

¹²⁹ Ballard ligger I King County I staten Washington

junction» etter alle tobakk og snusbutikkene hvor nordmennene var faste kunder.¹³⁰ Dette forretnings og handel strøket eksisterer fortsatt den dag i dag og var kanskje den første gaten karmøybuene vandret gjennom i jakt på et kjent ansikt eller en båtøier. Etter at fiske og båtbyggerindustrien tok seg opp fra 1907 ble det etter hvert laget en egen «Fisherman Terminal» oppført like sør for Shilshoe bay. Havna vokser selv den dag i dag og er i dag tilholdssted for den største fiskeflåten på USAs Vestkyst. Ballard locks ble bygget i 1912 – 1917 og «The ship canal project» I 1911 -1934. Disse slusene delte ferskvannet og saltvannet i området. Når fiskerne skulle ut å fiske så var det gjennom disse slusene de fleste måtte gjennom.¹³¹

Karmøyfiskeren og emigranten Magne Nes forteller i en sammenheng om hvor annerledes fisket på Vestkysten var i forhold til fisket på Østkysten av USA. Han forteller da hvordan det på Østkysten var vanlig å sløye fisken om bord på båten og bragt med til land. Dersom de fant mark i noe av fisken ble denne fisken solgt for halv pris. På Vestkysten var fisk med mark ikke verdt noen ting og ble derfor dumpet. Magne Nes mente også på at det i forhold til fiskerforeninger var bedre i New Bedford enn i Seattle.¹³²

I periodene fiskerne ikke var til havs gikk det for det meste i vedlikehold av båtene. I Ballard fantes det flere norske firma som solgte utstyr til de «norske» båtene. På denne måten fikk karmøyfiskerne kontakt med andre yrkesgrupper som var norske. På fritiden hadde karmøybuene også egen møte steder som f.eks. kafeen Fishermens terminal i Seattle.¹³³ Fishermens terminal fikk etter hvert en egen bronsestatue dedikert til fiskerne for årelang innsats og for å minnes de som har mistet livet på havet.¹³⁴ Når karmøyfiskerne ikke var til havs å fisket laks , kongekrabbe eller annet så var gatene Ballard Avenue, Leary Avenue og Shilshole Avenue gater som var sentrale for norsk amerikanerne og karmøybuene. Karmøybuene i Ballard ble ofte beskrevet slik: Sterke og slanke, men drakk hardt og røykte mye. De gikk rundt i Lewis og hvite t skjorter, men skulle det kles opp til fest hadde de på seg svart dress med smalt svart slips. I noen anledninger brukte de også stikkekofte. Den høye konsentrasjonen av nordmenn og andre skandinaver gjorde at annengenerasjons nordmenn

---

¹³⁰ VHS :*De siste emigranter. Den siste emigrantbølgen 1945 -1965(1997)*

¹³¹ Ballard Historical society "Ballard history", (Ballardhistory.org .2009). Lokalisert 3.11.2012
<http://www.ballardhistory.org/ballardhistory.html>

¹³² Hansen og Sundeen ,2010 .s.103.

¹³³ Garvik, UiO 2006 s.41.

¹³⁴ www.Seattlefishermensmemorial.org/

i Ballard utviklet et hybridspråk bestående av nordiske og engelske ord. Blant nordmenn ble det kalt for «Ballard Norwegian»¹³⁵ Nordmennene og karmøybuene bosatte seg oftest nær sentrum eller nord i Ballard da båtene og verkstedene var lokalisert i sentrum.

Figur 11 kart over Seattle. Ballard innrattet. Kilde : [http:// www.lonelyplanet.com](http://www.lonelyplanet.com). Lokalisert 13.11.2012.

Høytider og andre sosiale feiringer ble gjerne feiret i lag med andre fra Karmøy i Seattle. Både familier og enslige kom sammen og feiret julaften på norsk måte. I Seattle var det også ofte ordnet i stand 17. Mai tog , og var det ikke det så feiret gjerne karmøybuen med å samles på restaurant.¹³⁶

Karmøyfiskernes hverdag til havs

Østkysten

For fiskeren på Østkysten var det scallop som stod i fokus. Det fantes to typer scallop. Bay – scallop og sea-scallop. Bay scallopen blir funnet som navnet antyder i grunne bukter, mens sea -scallop blir helst funnet ute på dypt vann som Georges Banks.¹³⁷ Scallopen ble blant fiskerne fra Karmøy kalt for Atlanter havs perla .¹³⁸ Sea scallop båtene som dro ut fra New

¹³⁵ Hansen og Sundeen 2010 s.117.

¹³⁶ Garvik, UiO 2006 s.43 -44.

¹³⁷ Medhaug og Ådland , 2010s. 32-33.

¹³⁸ VHS: *De siste emigranter* . Den siste emigrantbølge 1945 -1965(1997)

Bedford og områdene rundt hadde som regel 11 mann om bord som fordelte seg på to vakter. Disse turene ut til Georges Banks varte som regel i åtte døgn og de prøvde som oftest å komme til land med fangsten slik at den kunne komme tidligst mulig ut på auksjon. All fisk og fangst ble solgt på auksjoner som ble holdt hver morgen.

Scallopfisket foregikk normalt sett med to teineaktige redskaper som ble kalt for drødjer blant karmøyfiskerne. Disse var fra tre til fire meter brede og var av solid stål. Når denne ble brukt under fisket så dro de denne langs havbunnen og den fanget da opp scallop og annen bunnfisk. En scallop båt startet som oftest turen sin fire dager etter at fangsten var solgt på auksjon. Dersom drødjene ikke var gjort klar til bruk fra turen før, så gikk tiden ut til fiskebankene gjerne med til det. Hver vakt hadde sin drødje å holde i stand. Fra New

Figur 12 Scallopfisket i New Bedford

Bedford reiste mange av fiskerne ut til feltene på « south east part» i årene 1950 til 1960. En del andre valgte å fiske i et område som ble kalt for «channelen» som lå litt nærmere land. Ulempen med dette fiskeområdet var at man lett kunne komme for nære store steiner som slet på drødjene. Løsningen var å feste kraftige kjettinger på kryss og tvers i åpningene slik at disse store steinene ikke kom i bagen. Fordelen

med scallop fisket i dette området var at scallopene var en del større enn lengre ute på havet.

I en periode gikk fiskere fra New Bedford ut til bankene utenfor New York og New Jersey, noen så langt som til North Carolina og Virginia. Disse fiskefeltene var noe mindre enn Georges Banks og varte derfor ikke så lenge. Det hendte til og med at båter fra New York og Atlantic city kom opp til Georges bakes for å fiske, men de tok for det meste flyndre og hummer vinterstid. Enkelte byttet også over til scallop om sommeren. Men karmøyfiskerne

hadde også konkurranse fra andre nasjonaliteter. Portugiserne fisket også på Georges Banks, og var dyktige fiskere.¹³⁹

Når en ung og ofte uerfaren fisker fikk hyre om bord i en båt ble han ofte kalt en «shacker» på første turen. Som oftest ble de ansatt uten en fast avtale den første turen. Lønn ble avtalt etter endt tur. Lønnen kunne variere mye da den ble vurdert etter innsats, sjøsyke og lignende.¹⁴⁰ Det var også «Shackerens» jobb å samle opp all ekstra fisk som kunne være hummer og småfisk for å selges senere. Denne typen fangst ble kalt for «shack» som betød ekstra fisk. Når denne fangsten ble solgt så ble pengene delt på hele mannskapet. Når scallop båtene var lagt til havn og losset av leide de fleste inn hjelp til å vaske båtene. De som tok disse rengjørings jobbene ble kalt en «Lomper» blant fiskerne. I tillegg til rengjøringsarbeid hadde «lomperne» også ansvaret for å få scalloppen opp av båten og få lagt den på is.¹⁴¹ Scallop fisket var et tungt yrke, og egnet seg ikke for eldre. De «norske» båtene som dro ut var oftest mellom 50 til 90 fot. Været var til tider svært hardt, spesielt sør for Nova Scotia. Båtene lå ofte så lavt i vannet at de så ut til å være fullastet. Riktig fullastet var båten når de hadde nådd seks tonn, dette var toppfangsten på scallop.¹⁴²

Selv om karmøyfiskerne i New Bedford dro inn mer penger enn noen gang så var fiskeryrket på Østkysten hardt. Fisket var preget av konkurranse om å dra inn mest mulig scallop og tjene mest mulig penger til eier av båten. På auksjonshuset hvor salget av fangsten ble solgt ble fangsttallene fra de forskjellige båtene ført opp på tavle slik at kjøpere kunne by på dem. Noen ganger kunne en båt ha samme kjøper tur etter tur, mens andre ganger kunne det variere veldig.¹⁴³

Karmøyfiskeren la ofte æren sin i å åpne flest kamskjell på en tur. På en bra dag kunne en flittig kar åpne 4000 kamskjell på seks timer.¹⁴⁴ Som ny og uerfaren i scallopfisket kunne mange oppleve det karmøyfiskerne kalte for «grep». «Grep» oppstod når armer og hender hovnet opp på grunn av den uvante måten å arbeide på. Denne tilstanden kunne gå over av seg selv eller det kunne bli en kronisk plage for enkelte. Det var da slik at flere måtte gi opp

---

¹³⁹ Medhaug og Ådland 2010 s 33 -34.

¹⁴⁰ Medhaug og Ådland 2010 s.32.

¹⁴¹ Tollefsen, 2004 s.161 -186.

¹⁴² Medhaug, og Ådland 2010s. 32-34.

¹⁴³ Tollefsen, 2004 s.161 -186.

¹⁴⁴ VHS: *De siste emigranter. Den siste emigrantbølgen 1945 -1965(1997)*

yrket som scallopfisker etter korte eller lengre perioder ettersom plagen i armene og hendene ikke gav seg.¹⁴⁵ Sekkene med scallop som skulle lastes av båtene etter endt tur kunne være tunge og man burde være sterk og erfaren for å håndtere dem bra. En halv kilo var som regel 18 scallop og i hver sekk var det rundt 20 kilo scallop. I tillegg var det etter en god tur rundt 575 sekker med scallop.¹⁴⁶ Som sjømenn flest kunne ikke karmøybuene være noe verre enn at de fikk sine kall navn til sjøs, og noen kunne være treffende eller av en annen noe mer ufin karakter.¹⁴⁷ Sigurd Hansen forklarer karmøyfiskerne i Ballard som en slags klan. Dette eksempelet kunne nok også være gjeldende for New Bedford. I hvert fall den siste emigrantbølgen. Karmøyfiskerne holdt sammen og omgikk ikke så mye den eldre og mer amerikaniserte generasjonen av karmøybuer. De mente de var blitt for amerikanske.¹⁴⁸

Etter hvert som karmøyfiskerne ble mer og mer erfarne fiskere og klarte å spare mer av det de tjente på fisket så begynte de å kjøpe seg inn i fiskebåter. Flere av aktørene som er brukt i casen i denne oppgaven gjorde akkurat dette. De startet med å kjøpe seg inn som deleier enten med andre fra Karmøy eller amerikanere. Mange nøyde seg ikke med dette og kjøpte etterhvert sin egen krabbe eller scallop båt. Et deleierskap førte gjerne til flere deleierskap og etter hvert til at en eide flere fiskefartøyer. I slike eierskap tilhørte det mye tillit til den andre part og derfor var det mange som gikk inn i slike forhold med familie eller gamle bekjentskap fra Karmøy. Som kaptein og/eller eier av en krabbe og scallop båt tilhørte det mye ansvar for både båt og mannskap. Mange fant etter en stund ut som eier at ansvaret ble for mye og forble gjerne ansatt hos en resten av tiden som fisker i USA.¹⁴⁹ En karmøyfisker som hadde kjøpt seg båt på 1960 tallet brukte nødvendigvis ikke mange turene på å tjene opp til å kunne bygge ut båten, noe som gav enda mer fangst og mer penger per tur.¹⁵⁰ De av karmøyfiskerne som likte denne stillingen kunne etterhvert bli både suksessfulle og resurssterke.

Scallop fisket i New Bedford kunne gi rikdom og suksess for mange, men ofte var prisen å betale større. Mange karmøybuer mistet livet på havet både på Øst – og Vestkysten av USA.

---

¹⁴⁵ Tveit, *UiO 2006* s. 48.

¹⁴⁶ Tollefsen, 2004 s. 186.

¹⁴⁷ VHS: *De siste emigranter. Den siste emigrantbølgen 1945 -1965(1997)*

¹⁴⁸ Hansen og Sundeen 2010 s.214.

¹⁴⁹ Tollefsen, 2004 s.187.

¹⁵⁰ Malmin, *UiB 2008* s. 62-63.

Men en hendelse som ble husket ekstra godt på Karmøy ,var forliset av» Midnight sun « som gikk ned på Georges Banks 14 .november 1962. Besetningen besto av 11 mann hvor 10 var nordmenn og en amerikaner. Åtte av mennene var fra Karmøy . I ettertid er disse blitt minnet på en bronseplate ved Fishermens memorial på Ferkingstad. I tillegg er forlis på Vestkysten i perioden minnet her på forskjellige måter.¹⁵¹

En informant hos Mette Tveit forteller om hvor annerledes det ble i New Bedford etter at karmøyfiskerne begynte å reise tilbake til Karmøy igjen på 1960 og 70 tallet. Han forteller at mannskapet på fiskerbåtene gradvis ble erstattet med portugisiske innvandrere som ikke kunne et ord engelsk. Samholdet mellom mannskapet og arbeidet på fiskerbåtene ble heller ikke det samme.¹⁵²

Mange karmøyfiskere som var eiere av fiskefartøy dro fra New Bedford til Seattle i 1960 årene for å fiske scallop og etter hvert være med på kongekrabbefisket. Denne flyttingen fra Østkysten til Vestkysten startet med Kaare nes som i 1960 årene ordnet i stad en prøvefisking på scallop i Alaska.¹⁵³ Grunnen til at flere nordmenn og karmøyfiskere startet fisket i Alaska fisket rett utenfor Seattle var dårlig i en periode og fiskerne søkte nye områder. De nye områdene ble da Barentshavet hvor de fant rikelig med kongekrabbe.¹⁵⁴

Tabell 1.Båter som dro fra New Bedford til Seattle.Kilde : Albert Medhaugs og Leif Ådland.Karmøybuer i New Bedford og Fairhaven.

Båter som seilte fra New Bedford til Seattle for å fiske scallop ¹⁵⁵		
1968	Viking Queen	Seilte tilbake til New Bedford
	Smaragd	Fisket også krabbe
	Quingundy	Fisket også krabbe
	Baniful	Seilte tilbake til New Bedford
1969	Neptune	Ble i Seattle

¹⁵¹ Medhaug, og Ådland, 2010 s.200.

¹⁵²Tveit,UiO 2006 s. 107.

¹⁵³ Hauge ,Polen 2012(Lydopptak med Kaare Ness) s.102

¹⁵⁴ Hansen, og Sundeen 2010s.214.

¹⁵⁵Medhaug og Ådland 2010 s.114.

	Prowler	Sank i Alaska
	Flamingo	Sank i Seattle
	Normer	Sank i Alaska
1969/70	Brighton	Ble i Seattle
	Sandra Jane	Seilte tilbake til New Bedford
	Victor	Seilte tilbake til New Bedford
	Sunapee	Ble i Seattle

Vestkysten

Det var vanligvis stor konkurranse blant fiskerne som kom fra Karmøy å få seg hyre på en båt i New Bedford eller Ballard. I mang tilfeller var det et konkurransefortrinn å komme i fra Karmøy, spesielt dersom kapteinen var karmøybu eller hadde mannskap fra Karmøy.

Fra 1950 til 1960 årene er New Bedford og områdene rundt de stedene som flest karmøybuer reiste til for å fiske scallop og annen fisk. Utover 1960 tallet begynte Karmøy buer å flytte over til USA s Østkyst hvor de fisket laks, kveite, scallop og etter hvert kongekrabbe i Alaska, ofte med base i bydelen Ballard i Seattle. Nordmennene ble en sentral del av oppbyggingen av fiskerinæringen i Alaska og karmøybuene har vært med på kongekrabbefisket helt fra starten av.¹⁵⁶

Hva kan en si ventet Karmøyfiskerne på Vestkysten? En vet allerede at de var oppvokst i en kultur med lange røtter til fiske og sjøfart. Men møte med det kalde Barentshavet og Atlanterhavet kunne nok ofte bli en overgang i forhold til sildefisket i Nordsjøen. Fisket i Alaska var beskrevet som det farligste fisket i verden. Mange av eldre fiskere i Ballard mente at kongekrabbefisket i Barentshavet var suicidal.

¹⁵⁶VHS: *De siste emigranter. Den siste emigrantbølger1945-1965(1997)*

Etter krigen var det nedgang i fisket utenfor Seattle noe som gjorde at man måtte utforske nye havområdet etter levebrød. De prøvde seg utenfor Alaska der de fisket kongekrabbe som skulle vise seg å være gull verdt, men fortsatt med base i Seattle. Man kunne tjene en formue på å fiske i Barentshavet, men risikoen var stor.¹⁵⁷ Japanerne og russerne hadde i mange år fisket kongekrabbe, men når amerikanerne og nordmennene begynte dette fisket brukte de kasteformede stålteiner og høstet en enorm fortjeneste på krabbefisket. Disse teinene var ofte opp til 1.83 kvadratmeter og cirka en meter dype. I 1958 var fisket på kongekrabbe konsentrert til områdene Kodiak, Sand point-cold Bay, Cook Inlet og Barentshavet. Prisen pr halv kilo kongekrabbe var i 1965 15 cent og allerede i 1967 fikk en hele 10 cent mer pr halv kilo kongekrabbe.¹⁵⁸

Arbeidet med kongekrabbe var fra rundt 1958 og til i dag er enormt hardt og ikke minst farlig i tjue meter høye bølger og lumsk havis. Fiskerne lempet mange titalls kilo tunge teiner rundt på båtdekket med bare hendene, i tillegg er det mange måter å miste livet på under fisket. Man kunne blant annet bli skylt over bord, og man har da fire minutter på å overleve i isvannet. Mulighetene for å bli reddet var selvfølgelig der, men bare å snu en båt tar to minutt. I tillegg kom alle måter en båt kunne synke på. Av og til bare forsvant fiskefartøyer. Ingen mayday, ingen vrakrester og ingen overlevende. Det gamle munnhullet om det det ikke finnes ateister i skyttergravene, gjelder nok også for krabbefiskere i Beringhavet. Karmøyfiskerne ble ikke «rike» etter bare en tur på krabbefisket, skulle man tjene godt økonomisk i løpet av ett år måtte man være på fiske i ni til ti måneder.

Figur 14. Scallop

Flere av de som fisket kongekrabbe klarte ikke å skaffe den mengden de ønsket ved å fiske på de vanligste fiskebankene og fortsatt da gjerne fisket ut over vinteren. Et egnet sted for dette var Adak i Alaska kongekrabbefisket foregikk for det meste hele året bortsett fra noen måneder om våren når kongekrabben skulle gyte.¹⁵⁹ Kongekrabben var dessuten ikke noe særlig verdt i denne perioden da skallet til krabben ble

¹⁵⁷ Hansen og Sundeen ,2010 s.4-5.

¹⁵⁸ Malmin,UiB 2008s. 19 -22, 46.

¹⁵⁹Hansen og Sundeen ,2010 s. 18- 19,89.

bløtt i gytetiden. Kongekrabben som ble fisket utenfor Alaska ble for det meste solgt til store byer som New York city, Boston, Chicago og Seattle.¹⁶⁰

Oppsummering

I kapittel fem har jeg tatt for meg flyttemålet til karmøyfiskerne og hvordan de blant annet ved bruk av migrasjonsnettverkene fikk arbeid og bosted i USA. Kapittelet tar også for seg historien til flyttemålene som forklarer hvorfor scallop og krabbefisket ble en så naturlig yrkesvei for fiskerne her. Kapittelet sier også en del om hvordan livet i USA var og arbeidet som fisker på USAs Øst- og Vestkyst. Det blir også sagt en del om hvordan migrasjonsnettverkene sørget for at flere fiskere etter hvert flyttet fra Østkysten til Vestkysten. Jeg har i tillegg beskrevet hvilken betydning Karmøyfiskerne har hatt i fiskenæringen i New Bedford og Seattle. Kapittelet forteller også om hvordan forholdene var for karmøybuen i New Bedford og Ballard i Seattle, både sosialt og det harde livet som fisker.

Kapittel 6 . Nettverkene i praksis

Denne oppgaven handler om arbeidsmigrasjon fra Karmøy til USA og det viktigste spørsmålet er hvordan karmøyfiskerne brukte migrasjonsnettverkene som et hjelpemiddel i deres migrasjon .

Innledningsvis skal oppmerksomheten rettes mot informantene. De forteller om sine emigrasjonserfaringer til USA og hvilke faktorer som gjorde at de fikk innpass i USA på 1950 og- 60 tallet. I kapittelet viser jeg hvordan informantene bruker migrasjonsnettverkene gjennom både vennskap , familie og arbeid.

Informanter forteller : Fra Karmøy til USA

Informantenes historier viser hvordan disse nettverkene fungerte i praksis. Ved hjelp av disse historiene vil jeg forklare og beskrive migrasjonsnettverkene.

Kaare Ness – emigrerte i 1955

Kaare hadde i tiden etter skolen dratt ut på fisket som de fleste unge menn gjorde for å tjene penger, men andre småjobber ble også tatt i mot før han i 1951 ble innrullet i

---

¹⁶⁰ Malmin, *UiB 2008 s.26 – 33.*

førstegangstjenesten. Kaare var der i 15 måneder før han kom hjem til Karmøy igjen og sa han ville dra til USA.

Kaare var da allerede gift og de hadde fått en tomt til å bygge hus på, men med økonomien de fleste unge fiskere hadde så holdt ikke det til selve husbyggingen. Planen var så å reise til USA for det viste han mange som hadde gjort før han. Han ville legge av ett par år og tjene nok til at han kunne bygge hus. I kapital hadde han hele 5200 kr så han klarte fint å reise over til USA for dette. Kaare reiste våren 1955 fra Stavanger med Stavangerfjord til New Bedford hvor han kjente mange fra Vestsiden av Karmøy.

Når Kaare kom til New Bedford var det lett å få arbeid mye på grunn av sier Kaare at det var mange gamle i fra Vest -Karmøy i New Bedford. (Med det mener han mest sannsynlig mange eldre enn han som var godt etablert i området). Kaare hadde også en slektning i New Bedford som het Egil Ellingsen.

Kaare fikk sitt første hyre i New Bedford på en båt kalt *Antonina* og seilte med andre fra Vest- Karmøy. Den første turen han fikk ute på scallop fisket så tjente han « 260 dalar» for åtte til ni dager. Dette var mer penger enn hva han hadde tjent på heltids fisket på Karmøy. Kaare fisket bare to turer på båten *Antonina* før han ble med Ellingsens båt *Vivian Fay*. På et år tjente Kaare vanligvis 8000 dollar, han tjente ofte litt bedre enn de andre om bord da han fungerte som maskinist. Da hadde han 15 dollar ekstra for turen. Men det var ikke før han ble skipper selv at han begynte å tjene over 10 000 dollar. Dette var ei svær årsinntekt etter norske forhold 1950 årene hvor årsinntektene lå på 10- 12 000 kr.

Kaare ble skipper selv i 1961 på «Louise» som var en av de større båtene i New Bedford som fisket scallop. Men han eide ikke egen båt før i 1964 sammen med en amerikaner. Denne båten ble kalt *Viking Queen* og ble brukt i fire år. Selv om prisene på scallopen ikke alltid var like god så var det hvert fall nok scallop å fiske opp. Grensen for hvor mye en kunne ha med seg inn etter hver tur var 1000 pound for hver mann og for det meste besto mannskapet av 11 mann så de dro til havna med 11 000 pound scallop.

Kaare hadde også en bror på Vestkysten som fisket kongekrabbe og ville at Kaare skulle bli med på dette fisket. Så i 1967 reiste han over til Vestkysten for å fiske kongekrabbe da broren hadde lovet han jobb på en båt han holdt på å bygge. Men båten ble ikke ferdig når

den skulle slik at Kaare fikk jobb som skipper på en annen båt i mellomtiden. Etter denne første turen på krabbefisket hadde Kaare ett stopp i Kodiak for å se hvordan scallop fisket artet seg der før turen bar hjem til New Bedford igjen.

Kaare var ikke mere imponert over scallop fiskerne i Kodiak enn at han forhørte seg med noen fiskekjøpere , om de var interesserte i å få i gang noe skikkelig scallop fiske der hvor scallopen ble rensket på båtene. Flere fiskekjøpere gikk så sammen med fiskeridirektoratet i Alaska og fikk over noen fiskerbåter fra Østkysten til å være med på forsøksfiske etter scallop. Kaare og partneren hans var da en av de første som forsøkte « skikkelig » scallop fisket på Vestkysten. De fant scallop hele fem forskjellige plasser. De som ble med over til Vestkysten i første gang var alle fra Vest- Karmøy.

Etter endt prosjekt fikk Kaare igjen tilbud fra broren i Seattle om han ville være skipper på en båt som skulle ut på kongekrabbefisket. Det ville han og i 1972 hadde Kaare innsett at det var Kongekrabben som var noe å satse på. Han fikk da bygd sin egen krabbebåt og gikk på fisket med den i Beringhavet allerede samme året. Kaare var i flere perioder medeiere i båter og i scallop foretak på østkysten fra han kom til USA til 1970 årene.¹⁶¹

Tor Tollesen – emigrerte i 1956

Tor Tollesen fra Åkrehamn utvandret fra Karmøy til USA i 1956. Tor hadde tatt utdanning som elektriker etter grunnskolen , men på grunn av den relativt store arbeidsløsheten på Karmøy i 1950 årene var det vanskelig å finne arbeid. Tollesen ønsket å gå på teknisk høyskole men økonomien gjorde det vanskelig. Noe annen høyere utdanning var for de aller fleste ikke noe alternativ i 50 årene da det fantes lite av stipend – og støtte ordninger.

I noen nabolag på sør – Karmøy kunne en sønn fra nesten hvert hus utvandre til USA for fiske eller annet. Tollesen ønsket å reise til USA på fisket etter at han hadde flere kamerater som hadde vært på fisket på USA`s Østkyst og tjent gode penger. Unge menn kom da gjerne hjem igjen med nye biler og full lommebok etter et år på scallopfisket. Tollesen ville reise til USA tjener nok penger slik at han kunne kjøpe seg bil når han kom hjem. Han planla at han ville bli ett år , ikke mer. Ettersom Norge hadde stor kvote på emigranter inn til USA etter krigen var ikke det å emigrere til USA noe problem for

---

¹⁶¹ Hauge, Aleksander: De reiste fra Langåker til: North Dakota –Saskatchewan, New Bedford- Seattle- Alaska(Polen 2012)s.102

eventyrlystne karmøybuer. USA hadde likevel noen krav som måtte oppfylles for å få opphold. Man måtte ha en garantist som skulle garantere med en viss sum i tilfellet emigrantene skulle havne i uføret, så skulle denne summen være nok til å få sendt nordmennene hjem igjen uten at det gikk på den Amerikanske stats bekostning. I tillegg måtte hver emigrant ha 100 dollar når dem kom inn i landet. Tollesen hadde kun 84 dollar, men det holdt og Tollesen kom seg til USA.

Tollesens garantist var Rasmus Tønnesen som var farens tremenning og hadde reist til New Bedford på 1920 tallet. Han hadde startet opp en større ship supply og klarte seg godt i USA. Faren til Tollesen ba han om å skrive til Rasmus og be han om å være garantist for ham ettersom Rasmus Tønnesen hadde ord på seg for å være behjelpelig som garantist og i andre lignende saker. Garantien kom så raskt som en uke etterpå og det var klart for Tollesen og reise til USA. Etter at Tollesen hadde fått garantien fra Rasmus Tønnesen ba faren Tollesen om å takke Rasmus Tønnesen men ikke å «plage» ham igjen. Skulle Tollesen få problemer mens han var der borte, men for faren det var bedre han padlet hjem på en planke enn å gå til Rasmus Tønnesen igjen. Han lånte da penger av bestemoren til turen over Atlanteren som var cirka 3000 kr.

Når Tollesen ankom USA bodde han i noen dager på et hotell på Rhode Island før han flyttet til New Bedford hvor en slektning av Tollesens mor kunne gi han jobb på en fiskerbåt. Det var Kaare Ness som gav Tollesen jobb i New Bedford på fiskerbåten *Viking Queen*. Tollesen ble boende i New Bedford i ett år hvor han jobbet på scallop fisket. Etter en stund fikk han vite av sin tremenning John Jakobsen om kongekrabbe fisket i Alaska og at det var mye penger i dette fisket. Tollesen ble naturligvis fristet til å reise over til Seattle og prøve dette fisket siden han ennå ikke hadde klart å tjene seg opp summen penger han hadde planlagt.

Han bestilte seg billett fra Boston og tok turen til Seattle for å satse på kongekrabbefisket han hadde hørt så mye om. Etter at han ankom Seattle bar turen ut til det skandinaviske området Ballard hvor de fleste norske fiskerne i området holdt til. For å demonstrere hvor mye mennesker med skandinavisk avstamning som bodde i Ballard spurte taxisjåførensom en spøk om skandinavisk pass på broen over til Ballard.

Det vanlige fisket i Seattle var ikke noe høyere betalt enn andre steder, det var kongekrabbefisket som gav store lønninger. Selv om det var mye penger å tjene på

kongekrabbefisket så var det slett ingen lett jobb å få. Til forskjell fra det vanlige fisket så varte kongekrabbefisket bare i tre til fire måneder og gav fire ganger så godt betalt. Tollesen fant ikke hyre på båt som fisket kongekrabbe den første tiden og fikk i stedet jobb som elektriker på en båt i Ballard hvor han brukte kunnskapen han hadde fra elektriker utdanningen fra Norge. Spenninger og strøm var en del annerledes enn hva han var kjent med hjemme, men etter hvert kom flere jobbtilbud innen elektronikk på båter.

Tollesen fikk etter hvert en tur på fisket , men ikke krabbefisket i førsteomgang. Han fikk være med på laksefisket i Bristol Bay i Alaska som hadde en varighet på to måneder om sommeren. Da han kom tilbake fra laksefisket fikk han ett tilbud om jobb som elektriker hos *Lunde electronics* som hadde hørt om jobben han hadde gjort på båtene tidligere. Da Tollesen etter en stund omsider fikk tilbud om å være med på kongekrabbefisket jobbet han fremdeles hos *Lunde electronics*. Det kunne se ut til at det ville bli ett problem med å kombinere disse to arbeidene , men etter hvert gikk det seg til. Tollesen forteller at hvert år nå kongekrabbe fisket startet fikk han sparken fra *Lunde electronics* , men fikk den tilbake igjen hver gang , dette holdt på i ti år .

Tor Tollesen legger til at det var stor behjelpelighet i de norsk – amerikanske samfunnene. Trengte man hjelp fikk man oftest det. Også når det kom til å få med mennesker i prosjekter.

162

Sverre Hansen - emigrerte i 1958

Etter at Sverre var ferdig med ungdomskolen og var konfirmert måtte han ut å finne seg arbeid og skape et liv for seg selv. For mange var realiteten slik at etter endt ungdomsskole så måtte en finne jobb dersom man ikke hadde råd eller mulighet til å ta annen utdanning. Gutter i 15 års alderen reiste derfor tidlig ut på fisket. Etter skolegang jobbet Sverre som dekksgutt ofte under sildefisket. Noen ganger var det betalt og andre ganger ikke. Etter at silda forsvant i 1950 årene ble det vanskelig , men fiskerne på Karmøy fikk høre om hyrer i USA som gav flere norske årslønner.

Sverre ble fristet til å reise i 1958 da han hørte om karmøyfiskere i New Bedford som skulle vestover til Seattle for å fiske. Fiskerlønnen her hjemme i Norge kunne være på 10 000 kr i året om en var heldig. I USA var det snakk om 10 000 dollar i året noe som var mye satt opp

---

¹⁶² Intervju :Tor Tollesen 01.11.2012

mot den norske kronekursen. Saken var da å få garantist til å stille med en sum dollar slik at reisen kunne bli et faktum. Sverre fikk broren Jørgen Hansen som allerede var fisker i Seattle til å stille som garantist for han i 1958. Sverre bestilte seg så flybillett til Seattle via København og Los Angeles. Sverre hadde også annen familie enn broren i USA og bodde derfor den første tiden i det nye landet hos en onkel og tante like i nærheten av third Avenue.

Broren Jørgen og annen familie til Sverre bodde i Ballard, en bydel i Seattle. Når Sverre kom hit i 1958 så hadde det allerede bodd nordmenn her i cirka 100 år og ble sagt å være det norske stedet i USA. Sverre hadde også annet bekjentskap når han kom til Ballard. Blant annet Tormod Kristensen som han hadde vokst opp sammen med og vært på fiske sammen hjemme i Norge. Han hadde også familie i Ballard som han fikk bo hos når han ankom USA.

De fleste fiskefartøyene i Seattle tjente godt på kongekrabbefisket i 1958, men like vel ikke så godt at de oppgraderte båtene sine eller investerte i nye fartøy. Det gjorde at det var vanskelig for Sverre å finne hyre den første tiden. Selv med andre familiemedlemmer som var i fiskeflåten i Seattle var det å få hyre på båt vanskelig. Men etter en stund fikk Sverre hyre på båten *Western Flyer*.

Allerede som 29 åring ble Sverre kaptein på et fiskefartøy som het *Foremost* og var en av de yngste kapteinene på fiskeflåten i Seattle. Denne fiskerbåten som var eid av *Wakefield seafood company* hadde hatt flere kapteiner fra Karmøy gjennom tidene. Han ansatte selv også flere karmøybuer som mannskap på *Foremost* da han mente at dersom de kom fra Karmøy så måtte de være gode fiskere. *Foremost* sank ute på en tur på kongekrabbefisket i 1970/71. Etter dette gikk Sverre i lag med en annen fisker i Ballard området om å investere i ny båt som de navngav *Foremost*. Nå som Sverre var Kaptein og medeier i egen krabbebåt så trengte han ikke å arbeide hele året. Han ansatte da en ekstra kaptein karmøyfiskeren Oddvar Medhaug. Den «nye» krabbebåten *Foremost* sank også i Barentshavet i 1977. Etter denne fikk Sverre skaffet seg ny krabbe båt som het *Northwestern*. Med denne båten i eget eie ble Sverre den første krabbefiskeren i Ballard som eide sin egen båt fullt og helt. Sverre

fisket på Vestkysten i mange år og han stilte selv som garantist for broren Karl Johan Hansen i 1961 og Faren Sigurd som kom for å arbeide på fisket i en periode.¹⁶³

Gunnleiv Løklingsholm - emigrerte i 1964

Løklingsholm forteller at han som 14 åring var ferdig med skolegangen og jobbmulighetene så ikke så lyse ut. Han som mange andre unge karmøybuer på 1950 tallet fisket litt , men fikk ikke tillatelse til å reise ut alene før han var 15 år gammel. I 1953 møtte han opp på hyrekontoret i Haugesund med foreldrenes underskrift i lommen og kunne nå seile til sjøs.

Løklingsholm seilte en stund med en kamerat i fra Skudenes som han fikk høre hadde emigrert til USA i 1963. I 1964 var han kommet til Kodiak i Alaska og deltok i kongekrabbe fisket som var eventyrlig der oppe. Kameraten tilbød seg å være garantist for Løklingsholm om han ønsket å være med på fisket i Alaska. Kameraten het Harald Mannes og garanterte for han , slik at han kunne være med på det eventyrlige krabbefisket på Vestkysten. Ettersom Løklingsholm syntes at krabbefisket i Alaska hørte veldig spennende ut så hadde han papirene i orden Januar 1965 og det var klart for tur til USA. Han fløy fra Sola til Kodiak i Alaska.

Han bodde første stunden i Kodiak i Alaska på USA Vestkyst og drev med fiske. Da Løklingsholm kom til Alaska I 1965 hadde han også kone og barn med seg. I Kodiak område hvor de flyttet til var de bare to norske familier i området, men på grunn av avsidesbeliggenheten og siden han var ute på fiske i lengre perioder valgte de å flytte i 1969. I 1969 flyttet han ned til Seattle , som er en stor fiskerihavn for fiske i Alaska og Barentshavet .Det bodde flere karmøyfamilier i Seattle på den tiden som Løklingsholm og hans familie kjente til her. For karmøybuer flest var det ikke noe problem å få seg jobb i Alaska og i Seattle. Karmøybuer var godt kjent med fiske og fikk seg som regel en jobb innen båt og fiske. Hos de fleste Norske fiskere og da også karmøybuer så finner man velstand blant dem i ett land med mye nød og elendighet.

Gunnleiv legger til som en avslutning at han i perioden 1972 til 1997 var han medeier i tre ulike krabbe båter som han var med å fisket i Barentshavet. Han eier fortsatt en fiskerbåt som han hver sommer er med på laksefisket i Alaska . Før 1960 årene var det ikke så mange karmøybuer i Seattle området. Mange reiste først til New Bedford for å fiske scallop etter

---

¹⁶³ Hansen, Sigurd og Sundeen, Mark2010 s.46-239.(Hele boken)

at kjenninger og familie kom hjem til Karmøy igjen og skrøt over hvor mye penger de tjente .Det var først etter at de var kommet til New Bedford at de hørte om fiskemulighetene på Vestkysten. De flyttet da fra New Bedford og omliggende områder for å delta på lakse, kveite og krabbefisket i Alaska og Barentshavet . Karmøybuen var i mange tilfeller etterspurt til å være med på fiske for sin kunnskap om havet og ferdigheter til sjøs. Mange av karmøyfiskerne ble etter hvert båteiere selv og gjorde det veldig bra.

Nettverkens oppbygging

Jeg vil i dette avsnittet beskrive migrasjonsnettverkens betydning for migrasjonsnettverkets brukere og samfunnene som ble ut -og innreise steder. Arbeidsmulighetene i USA hadde en avgjørende betydning for de yrkesaktive fiskerne og arbeidsledige på Karmøy i perioden 1950 til 1970.

En av grunnene til at nettverkene spilte en såpass stor rolle på Karmøy var det sviktende sildefisket i 1950 årene som samfunnet var bygget på, en annen var som nevnt bedre muligheter i USA. Migrasjonsnettverkene ble da forsterket fordi karmøybuen trengte dem som et hjelpemiddel for å komme seg til USA. Kommunene gikk sammen i en viss grad om å skape arbeidsplasser, men dette holdt selvfølgelig ikke til alle.¹⁶⁴ Hydro kom ikke på banen før ut på 1960 tallet.¹⁶⁵ Migrasjonsnettverkene ble da et viktig hjelpemiddel for å finne lønnet arbeid utenfor Karmøy. Til tross for at silden sviktet i 1957 og 1958 finner en likevel en strøm av mennesker som benytter seg av migrasjonsnettverkene for å komme til USA i årene før 1957. Migrasjonsnettverkene fungerte ikke bare som en kriseløsning på grunn av lite fiske, men ble også brukt som en mulighet for å tjene mer. Det var like mye lønnen som fisker på USAs Øst og Vestkyst som dro karmøyfiskerne over Atlanteren som det var krise i fisket på Karmøy .Dette var faktorer som fikk mennesker til å migrere.

Migrasjonsnettverkene var faktisk det største hjelpemiddelet for strømmen med fiskere som emigrerte til USA. Migrasjonsnettverkene gav trygghet og reduserte kostnadene for karmøyfiskerne som emigrerte til New Bedford og Ballard. Ved å trekke frem alle de ulike faktorene som har betydning for migrasjonsnettverkene fremhever en hvilken betydning de hadde i samfunnet .

---

¹⁶⁴ Karmøy bladet 1958

¹⁶⁵ Vormedal,2010 s. 114 -115

Utvandrer kulturen på Karmøy

Utvandrer kulturen fra Karmøy spilte en avgjørende rolle i migrasjonsnettverkernes oppbygging og eksistens blant karmøyfiskerne på 1950 tallet. Ettersom utvandringen fra Karmøy til USA startet allerede på 1800 tallet, kan man også si at det eksisterte et migrasjonsnettverk like lenge.¹⁶⁶ Migrasjonsnettverk kan også sies å ha mange likhetstrekk med kjedemigrasjonen som jeg har omtalt i kapittel to.¹⁶⁷ Ved å beskrive utvandrer kulturen som fantes på Karmøy vil en kunne se bilde av hvordan migrasjonsnettverkene tar form. Utvandrer kulturen fungerte i utgangspunktet på den måten at de skapte interesse for å emigrere for de som eventuelt måtte komme etter. For karmøyfiskerne etter krigen ville familie og vennskap bety mye når man skulle til USA. Det kom etter andre verdens krig krav fra Amerikanske myndigheter om at personer som ville bo i USA en periode måtte ha en som kunne stille med garanti for seg¹⁶⁸. Mulighetene for å få en til å være garantist for seg var i mange tilfeller større.

Utvandringen fra Karmøy til USA s øst og vestkyst på 1950 frem til 1970 tallet var først og fremst dominert av menn. Likevel har jeg i mine studier sett at kvinner gift med en som fisket i New Bedford eller Seattle i mange tilfeller emigrerte sammen med ham eller etter ham til USA. Det var mennene som dro ut på fisket mens kvinnenes rolle i stor grad var å passe familie og barn enten det skulle være i USA eller i karmøysamfunnet. Mennene dro gjerne til New Bedford eller Ballard i ung alder og skulle bare være der til de hadde klart og skape seg god økonomi. De ville spare opp pengene de tjente på fisket til hus eller bil. Noen fisket i et år og kom hjem mens andre gjerne ble i 30 år før de returnerte til Karmøy igjen og noen returnerte aldri.

For de fleste menn som vokste opp på Karmøy i 1950 og 60 årene var drømmen om å reise til USA for å tjene gode penger på scallopfisket eller etterhvert krabbefisket. De hadde gjerne gjennom hele oppveksten sett og hørt om familiemedlemmer eller venner som pakket kofferten og søkte lykken på andre siden av Atlanteren. Der tjente de godt og kom hjem med både bil og penger til huslån. Informanter forteller ofte om hvor vanskelig det var

---

¹⁶⁷ Østrem, 2006 s.91

¹⁶⁸ Hansen og Sundeen, 2010 s.74

å skaffe seg en betalt jobb etter at de var ferdige med grunnskolen og at håp om å bygge eget hjem på fiskerlønn var fjernt.¹⁶⁹

Familie

Jeg vil nå si litt om hvilken rolle familien hadde i betydningen for oppbyggingen av migrasjonsnettverkene. Å ha familie på andre siden av Atlanteren kunne gi emigrantene store fordeler både på boligmarkedet og i arbeidsmarkedet som møtte dem i USA. Ved at jeg bruker familie som en sentral faktor i oppbyggingen av migrasjonsnettverkene ønsker jeg å vise jeg til tryggheten og de reduserte kostnadene dette skapte for emigranten. Om en person hadde familie i USA kunne være avgjørende for om man migrerte eller ikke.¹⁷⁰

For å kunne reise til USA trengtes det både en som kunne garantere for dem i tillegg til penger for billettene. Dersom en hadde familie i USA brukte de ofte dem som garantister. Familie kunne være søsken, fettere eller som i Tor Tollesens tilfelle en tremenning av hans far. For mange krevde det nok litt å spørre noen om å være garantist spesielt fordi det var en sum penger inn i bildet. Tollesens far var den som ba han om å ringe Rasmus Tønnessen om å være garantist for slik at han kunne komme seg til USA for å fiske. Han følte det nok som litt vanskelig for etter at Tor Tollesen hadde fått garantien ba faren ettertrykkelig om at Tor ikke skulle «plage» Rasmus Tønnesen igjen. «*Da skal du før padle hjem på en planke*».¹⁷¹ Denne holdningen var nok gjeldende for samfunnet på Karmøy og for øvrig på 1950 tallet.

I mine undersøkelser og informasjon for øvrig ser man hvor viktig slektskap og familie er som en del av nettverkene når det gjaldt å komme seg til USA. Tollesen var en av de som hadde slekt i New Bedford på både far og morssiden. Dett hjalp han godt på vei både med farten over og for å nå målet for reisen, nemlig å få jobb som fisker.

Mange av karmøyfiskerne som reiste over på 1950 og 1960 tallet hadde gjerne familie både i New Bedford og i Ballard.¹⁷² Familie kunne i den grad være med å virke til at karmøyfiskere som hadde fisket i New Bedford en periodevalgte å krysse USA for å delta på fisket i Alaska. I tillegg til å sørge for en garanti og kanskje et husrom den første tiden kunne det å ha familie og slekt på Øst og Vestkysten ha fordeler på arbeidsmarkedet. Hoerder viser til at det

---

¹⁶⁹ Informantene forteller kap.6

¹⁷⁰ Massey. 1993 s.432- 444.

¹⁷¹ Intervju : Tollesen 01.11.12

¹⁷² Intervju : Tollesen 01.11.12

dannes egne lokale samfunn som skaper egen arbeidsplasser for medlemmer av dette samfunnet.¹⁷³ Kaare Nes forteller at han hadde en slektning som hadde båt i New Bedford og det hjalp han med å komme inn på arbeidsmarkedet i New Bedford.¹⁷⁴ Det var ikke en gitt sak at en karmøyfisker fikk arbeid så snart han trasket brygge langs.¹⁷⁵ Kampen om å få seg en hyre på scallop eller krabbebåtene kunne være tøff. Men hadde man familie som eide eller var en del av et mannskap gjorde det ofte saken lettere. Familie som nettverk var for mange en trygg og sikker måte å kunne komme til Øst og Vestkysten av USA å fiske. Nettverkene betød gjerne at kostnader gikk ned på grunn av karmøybuene hadde et husrom å komme til og i enkelte tilfeller også en jobb. Nettverkene som familie kunne også gi andre muligheter som arbeid og innpass i det sosiale liv. Enkelte av aktørene som jeg refererer til ble også en del av nettverkene for dem som ble igjen på Karmøy. Sverre Hansen garanterte selv for flere familiemedlemmer slik at de kunne komme til Seattle og fiske utenfor Alaska.¹⁷⁶

En historie som illustrerer hvor vanskelig det kunne være å få arbeid i USA dersom man ikke hadde bekjente eller familie som selv var etablert der er historien om «Dick» Nes fra Langåker. «Dick» Nes og Magne Nes reiste etter å ha oppholdt seg i New Bedford en periode å prøve lykken i Seattle. Turen til Seattle gikk ikke så glatt som de hadde regnt med, de endte med å gå rundt å lete etter jobb i Seattle en månedstid uten hell. Når det ikke var arbeid å få på fiskerbåtene som skulle ut på krabbe eller scallopfisket her så prøvde de seg på kveitebåtene. Det skulle også vise seg å være umulig da kveiteflåten var styrt av nordlendinger. De gikk heller ut med for lite mannskap enn å ansette noen de ikke viste hvem var. De prøvde seg etter dette på laksekanneriene, men der fikk de høre at de var nødt til å være organisert i «union» for å kunne få en jobb og for å bli med i «union» måtte en ha en jobb. Så hadde man ikke noe nettverk i New Bedford eller Ballard ble mulighetene for å få den fiskerjobben en hadde forespeilet seg hjemme på Karmøy vanskelig å få.¹⁷⁷

---

¹⁷³ Hoerder, 1990.s. 79 -80.

¹⁷⁴ Hauge, Aleksander: De reiste fra Langåker til: North Dakota –Saskatchewan, New Bedford- Seattle-Alaska (Polen 2012 Lydopptak med Kaare Nes s.102

¹⁷⁵ Sverre Hansen . Informantene forteller kap 6

¹⁷⁶ Sverre Hansen . Informantene forteller kap 6

¹⁷⁷ Hauge,Polen 2012 s.95.

Venner

Jeg vil i likhet med familie trekke frem venner som en annen sentral faktor i oppbyggingen av migrasjonsnettverkene. Selv om venner ikke i like stor skala kunne gi den samme trykghetsfølelsen som familie, så kunne også venner spille en stor rolle om emigranten migrerte eller ikke. Jeg har vist til tidligere i oppgaven hvor kamerater leide rom eller leiligheter i lag under fiskesesongene. Samtidig kunne venner også være en del av lokale samfunn enten i New Bedford eller Seattle som skapte arbeidsplasser.

Å ha en kamerat som kom hjem til Karmøy etter å ha vært på fisket i New Bedford eller Ballard som fortalte om mulighetene på andre siden av Atlanterhavet var for mange nøkkelen til å komme over til USA for å fiske. Flere av informantene i oppgaven forteller at de hadde barndomskamerater som hadde reist til Øst - eller Vestkysten før dem og fisket. Disse kameratene som tilbød eller ble spurt om de kunne tenke seg å stå som garantist fungerte mange ganger som karmøyfiskernes nettverkslink for de som ikke hadde familie i USA. Vennskap og kjennskap fungerte på mange måter som nettverket familie skapte. Nettverket mellom venner og kjente i USA sørget ofte for arbeid når karmøybuen kom til USA. Karmøyfiskere som var etablerte der i fra før av søkte gjerne spesielt etter karmøyfiskere når de skulle ansette nye.¹⁷⁸

Dersom du hadde en venn som garanterte for deg for at du skulle få bli med på fisket i USA, hadde i mange tilfeller også vært kollegaen din på fisket hjemme i Norge. Samholdet på fiskerbåtene og fiskerisamfunnet både på Karmøy og i USA var sterkt. Ute på fisket var du avhengig av å ha en kollega som du stolte på, livet ditt kunne være avhengig av han og omvendt. Det var nok mange ganger at slike forhold avgjorde om du fikk jobb på en scallop eller krabbebåt.¹⁷⁹

Nabolag

Nabolag er relevant å trekke frem som en del av oppbyggingen av migrasjonsnettverkene på grunn av den måten medlemmer av et nabolag kan påvirke hverandre. Nabolag kan også fungerer som en del av et nettverk når man ser på menneskers valg for å reise til USA. Tor Tollesen forteller at annethvert hus i gaten han bodde så fantes det et eller flere

---

¹⁷⁸ Intervju med Gunnar Løklingsholm.11.2012

familiemedlemmer som hadde emigrert til USA.¹⁸⁰ Statistisk sentralbyrå viser til at enkelte nabolag på Karmøy på 1960 tallet hvor sannsynligheten for å emigrere til USA i en viss alder er høyere enn andre nabolag på Karmøy. Flere amerikafarere forteller at hele nabolag har flyttet etter hverandre til New Bedford og andre steder i USA.¹⁸¹ Dette viser at mennesker kan bli påvirket til å emigrere ved at andre mennesker rundt dem gjør det. Kjennskapet som oppstår i et nabolag vil i sin tur føre til at kjennskapet blir brukt som ett nettverk som blir brukt til å emigrere.

De mekanismene som trer inn i et slikt migrasjonsnettverk basert på familieforhold og vennskapsforhold er at det skaper en trygghet for de som skal emigrere fra Karmøy. Douglas Massey påpeker at emigranter føler en større trygghet når nettverket blant annet består av familiemedlemmer og venner. Disse faktorene er med på å minske også de fysiske og de psykiske påkjenningene det kan være å migrere til ett nytt land. Ved at emigrantene reiser til steder hvor de vet at det finnes andre kjente skjedde det en betydelig redusering av risiko og kostnader.¹⁸² I Dirk Hoereder's teorier fremgår det at nettverket av venner og familie i tillegg til mer sikkerhet rundt det å emigrere også gir mer informasjon rundt emigreringen.¹⁸³

Informasjonsutveksling

Informasjonsutvekslingen som foregikk mellom de som hadde bosatt seg i New Bedford og Ballard var en del av migrasjonsnettverket. Nettverket hjalp migrantene til å få informasjon rundt migrasjonsprosesser og de mulighetene de gav. Denne informasjonen kom ikke bare fra familie og venner, men fra andre informasjonskanaler. Uten denne informasjonsutvekslingen vil jeg påstå at et migrasjonsnettverk ikke kunne eksistere mellom Karmøy og USAs Øst eller Vestkyst.

Brev

Jeg velger å presentere brev som en informasjonskanal for emigrantene på Karmøy. Brev kunne komme i flere former enten som personlige brev som Gunnleiv Løklingsholm forteller om eller som brev i lokale publikasjoner. Det vil derfor være relevant å fortelle om brevform som en faktor innenfor oppbyggingen av migrasjonsnettverk.

---

¹⁸⁰ Intervju: Tor Tollesen 01.11.12

¹⁸¹ Tveit, *UiO 2006* s 91.

¹⁸² Massey s.449.

¹⁸³ Hoereder, 1990s. 80.

Brevform var fortsatt en av de vanligste formene for kommunikasjon på 1950 og 60 tallet og det var nok hyppig amerikabrev i postkassene rundt om på Karmøy. Dette var brev fra familie og slekt eller det kunne være fra en barndomskamerat. Brevene fortalt om eventyrlige fisketurer utenfor New Bedford eller på Barentshavet. Det kunne være brev om familiemedlemmer som hadde lyktes stort i USA og ønsket at vedkommende skulle gjøre det samme og lovet garanti og bosted når de ankom. Gunnar Løklingeholm forteller om at han fikk brev fra en barndomskamerat som hadde emigrert til USA og fisket krabbe utenfor Alaska. Kameraten forteller om eventyrlig fiske i Alaska og mener at dette ville Gunnar like.¹⁸⁴ Den informasjonen som var i disse brevene ble gjerne spredd blant unge fiskere på Karmøy og bidro i høy grad til mer emigrasjon til USA.

Aviser og andre publikasjoner

Jeg velger å vise til aviser og andre publikasjoner som en sentral del av oppbyggingen av nettverkene som karmøyfiskerne brukte. De lokale avisene var på 1950 til 1960 årene opptatt av å dokumentere det vi ser som en stor migrasjonsstrøm fra Karmøy. Avisene påvirket mange karmøybuer til å vurdere muligheter som fantes i USA.

Både Karmøybladet men også andre lokale aviser var svært opptatt av de gode tidene for karmøyfiskerne i USA. De hadde reportasjer i juletider hvor de intervjuet karmøyfiskere som kom hjem til Karmøy med stappfulle amerikakofferter og gjerne en bil. Til avisene forteller karmøyfiskerne gledelig om det gode liv i USA og det spennende men harde livet som scallop eller krabbefisker. I februar og mars var avisene tidlig ute med å annonsere at nå var det store rushet til USA igjen for både nye og kjente amerikafarere. Karmøybladet annonserte at nå ble det enda flere emigranter med amerikabåten da flere småbrukere hadde gjort klart at nå skulle også de prøve lykken i New Bedford eller Seattle. De som dro nå fikk en god anledning til å bli med på en ny fiskesesong.¹⁸⁵

Andre aviser og tidsskrifter publiserte gjerne leserbrev fra amerikafarere. Tidsskriftet jul på Karmøy hadde hvert år en spalte om en mor som hadde en sønn som fisket i New Bedford.¹⁸⁶ Flere av de lokale tidsskriftene var gjennom hele året preget av den store delen av karmøybefolkningen som på en eller annen måte hadde tilknytning til USA. Avisene var i

---

¹⁸⁴ Intervju: Gunnar Løklingeholm.11.2012

¹⁸⁵ Karmøybladet nr.5 1.februar 1957

¹⁸⁶ Jul På Karmøy ,1963 s.9.

likhet med personlige brev en stor informasjonskilde, både for de som hadde slekt i USA og for de som gjerne ønsket å dra over Atlanteren. Det var tydelig at den informasjonen som kom fra USA via aviser og tidsskrifter var veldig viktig for befolkningen på Karmøy.

Karmøybladet hadde stort sett bare amerikafarerne i positive ord.¹⁸⁷

Reklame

Reklame kan en trekke frem som en mer indirekte faktor for påvirkning. Reklamen er sammen med andre media en faktor som bevisstgjorde og idylliserte det amerikanske. Produkter inspirert av fra det amerikanske samfunn og markert ble reklamert for som neste bedre enn det norske, og var med på å heve interessen for USA steg.

Reklamer fra forskjellige aktører kunne mange ganger være en stor informasjons spreder. I avisen Karmøybladet var det med flere anledninger annonser som refererte til det amerikanske varer eller amerikaturer. Fra Karmøybladet i februar 1952 er det lagt inn en annonse fra et reiseselskap i Stavanger som arrangerte amerikaturer . Annonsen var lagt inn av en kjent reiselivsaktør *Leif Bowitz* i Stavanger.¹⁸⁸ Annen reklame som gjerne ikke sier noe konkret om akkurat USA var reklame for klær som aktørene gjerne ville gi inntrykk av at var veldig amerikansk kunne være *wild westbukser*. Det var stadig reklamer om «amerikanske» varer som kom på markedet. Dett var i en tid hvor mange på Karmøy ville ha noe fra USA eller som kunne relateres til det amerikanske¹⁸⁹ Reklamen gjorde mennesker på Karmøy oppmerksomme på det amerikanske markedet og amerikanske produkter. Men påminnelsene rundt at amerikansk var bedre kunne gjøre menneskene på Karmøy enda mer orienterte mot å migrere.

Remigranter og pendlere

Remigrantene og pendlerne er særdeles sentrale i oppbyggingen av nettverkene som oppstod mellom Karmøy og USA. Jeg vil derfor trekke dem frem for å vise til at den informasjonen og den påvirkningen de hadde ovenfor Karmøybuen gjorde at emigrasjonen til USA økte.

Remigranter er i denne oppgaven de karmøyfiskeren og deres familier som reiste til USA for å bo og arbeider der i en periode. Når disse som en da kaller remigranter begynner å trekke tilbake til Karmøy igjen på 1960 og 1970 tallet så kommer de tilbake med mye informasjon

---

¹⁸⁷ Tveit ,*UIO 2006 s.87.*

¹⁸⁸ Karmøybladet 5.2.februar 1952

¹⁸⁹ Tveit ,*UIO 2006s.43.*

om USA til karmøybuene. De hadde tilpasset seg livet i USA i tiden de var der og kunne komme med mye informasjon om både arbeid og samfunnsforhold. Mye av den informasjonen som remigranter og pendlere gav kunne også finnes i de materielle ting de hadde meg seg fra USA. På 1950 tallet hadde pendlerne ofte med seg biler og annet materiell man bare hadde hørt om på Karmøy. Tor Tollesen blir igjen dratt frem som et eksempel på hva som gjorde at amerikadrømmen ble gjeldene for mange unge menn på Vest- Karmøy. Han forteller om kamerater som hadde vært på fisket i USA og hadde tjent seg opp til bil. Dette var også Tollesens mål med å dra til New Bedford.¹⁹⁰

Informasjonsutvekslingen som foregikk mellom de som hadde bosatt seg i New Bedford og Ballard var en del av migrasjonsnettverkene. Uten de ulike formene for informasjonsutvekslingen vil jeg påstå at migrasjonsnettverkene ikke kunne eksistere mellom Karmøy og USA s Øst eller Vestkyst.

Informasjonen fra New Bedford og Seattle spredte seg ofte via brev og telefoni. Jeg vil påstå at brevveksling var den vanligste kommunikasjonsmåten mellom kontinentene på 1950 tallet og at telefonien ble mer vanlig utover 1970 tallet. Men om det foregår via telefon så var det slett ikke alle som hadde fått det i hus enda, og da ble det å løpe til det nærmeste stedet som hadde fått installert telefon. I en tid hvor ikke alle eide en telefon man at media blir benyttet som en informasjonskanal i migrasjonsnettverket. Flere lokale og regionale aviser har flere artikler ved juletider når amerikabåtene bringer de utfarende hjem til jul. Det blir en sensasjon hvert år, spesielt når New Bedford fiskerne kommer til Karmøy i biler som hadde fulle «trunkjen» med gaver. Avisene publiserte også brev fra utvandrere diverse steder i USA også New Bedford. Brevene som ble trykket innehold gjerne julehilsener fra New Bedford og andre steder til kjente på Karmøy.¹⁹¹

Informasjonen om godt fiske og gode muligheter for å tjene gode penger som ble sendt over fra fiskeområdene i USA til Karmøy gjorde fisket i USA attraktivt for unge menn uten noen særlige jobbutsikter på Karmøy. Informasjonen ble gjerne sendt fra en onkel, søskenbarn eller kamerat som hadde emigrert til USA. Målet til mange unge menn var å tjene 10000

---

¹⁹⁰ Intervju : Tor Tollesen 1.11.12

¹⁹¹ Jul på Karmøy s.20 1966.

dollar for så å reise til Karmøy igjen med bil og penger i lommen, og brevene gav ofte løfter om det.¹⁹²

Migrasjonsnettverkets praktiske side – garantist

Garantist blir beskrevet tidligere i oppgaven i kapittel fire hvor jeg beskriver situasjonen rundt det å stille som garantist for noen. Å ha en til å stille som garantist for seg var helt avgjørende for om en skulle komme seg til USA. Ordet garantist var en som skulle garantere eller «gå god for» vedkommende som ville til USA. I Kapittel fire sier jeg litt om at det å være garantist for noen innebar å stille med en sum penger som skulle rekke til en eventuell hjemreise om vedkommende skulle rote ting til for seg i USA. Grunnen var at mange norsk amerikanere ikke klarte å styre unna alle fristelsene de møtte i det nye samfunnet. De kunne i noen tilfeller drikke eller spille opp hver eneste dollar de hadde tjent på fisket og hadde lite å klare seg på om de ikke skulle få bli med på flere turer ut på fisket. Garantien ble da i de tilfellene det var nødvendig brukt til hjemreise for de som ikke klarte seg. Den som stilte som garantist var også ansvarlig for vedkommende under hans opphold i USA.

Det var først og fremst venner og familie av vedkommende som stilte som garantist når unge menn ville til USA for å tjene penger på fisket. I de tilfellene hvor vedkommende ikke hadde verken familie eller bekjente som kunne stille som garantist hendte det ofte at andre medlemmer av det norsk amerikanske samfunnet enten i New Bedford eller Seattle stilte opp som garantist.¹⁹³ Et godt eksempel på det var tidligere omtalt Rasmus Tønnesen som drev shipsupply i New Bedford. Han stilte som garantist for mange karmøybuer som ønsket å fiske på USAs Østkyst.¹⁹⁴

Arbeidsmarkedet

Man har tidligere i oppgaven tatt for seg hvordan de aller fleste som reiste fra Karmøy til New Bedford og Ballard hovedsakelig reiste over for å fiske. Det var under den forutsetningen mange unge menn riste over Atlanteren for å prøve å tjene mye dollar. Informasjonen om arbeidsmulighetene i New Bedford og Seattle fikk de fra Karmøyfiskere i migrasjonsnettverkene. Mange klarte å sikre seg arbeid allerede før de reiste fra Karmøy, mens andre kunne lete i måneder. Dette var til en viss grad avhengige av hvilken sosial

---

¹⁹² Informantene forteller : Tollesen

¹⁹³ Tveit UiO 2006 s.44.

¹⁹⁴ Medhaug og Ådland,2010 s.13.

kapital de hadde. Tor Tollesen og Kaare Ness var blant dem som fikk arbeid i New Bedford når de ankom . Kaare Ness begrunner det blant annet med at det var så mange karmøybuer der som var på jakt etter arbeidskraft fra Karmøy at det i den perioden ikke var noe problem å få jobb. Samtidig kan en se på Sverre Hansen som gikk en stund på bryggene i Seattle å lette etter arbeid. Slike forhold kan forklares av flere faktorer. Blant annet at Kaare Ness allerede hadde et etablert familienettverk i fiskeflåten i New Bedford .

En annen faktor som kan spille inn på forskjellene kan være at New Bedford var mer etablert med karmøyfiskere enn hva Ballard på det tidspunkt Sverre lette etter arbeid som fisker¹⁹⁵ Et eksempel på hvor vanskelig det kunne være uten et nettverk er eksempelet hos «Dick» Nes som reiste fra New Bedford til Seattle . Nes forklarer at de gikk i lange tider uten å få hyre på noen av båtene, og endte til slutt med å måtte ta hyre på fraktfart for å klare seg. Dette var langt mindre betalt enn fisket som karmøybuene drev på Vestkysten, men nok til å klare seg.¹⁹⁶ Dirk Hoerder forklarer også at en kunne finne sterk lojalitet i forholdet mellom innvandrergupper i tilflyttingsområdet ved at de lager egne arbeidsplasser hvor de kun ansatte mennesker fra sitt eget land eller samfunn. Dirk Hoerder kan en bruke til å forklare det som en del av arbeidsmarkedet i både New Bedford og Ballard. Her fremgår det fra mange kilder blant annet informanter at en ble ansatt etter om man kom fra Karmøy blant mange av kapteinene.¹⁹⁷ Unntaket må bli hvor karmøyfiskerne ble hyret av amerikanske eller andre kapteiner ut fra godt rykte om god arbeidsmoral og ærlighet.¹⁹⁸ Hovedmålet med emigreringen fra Karmøy var arbeid og dermed er også nettverkene en del av arbeidsmigrasjonen.

Arbeidsmarkedet i New Bedford og Ballard var likevel bare en mellomstasjon for mange av karmøyfiskerne. Flere unge karmøybuer bestemte seg allerede før de reiste til USA at dette skulle ikke være permanent , men de skulle tjene opp penger til enten huslån eller bil.¹⁹⁹

Når en ser på både ulike kilder og på det enkelte informanter forteller så var det ikke alltid at migrasjonsnettverkene sørget for de havnet på en fiskerbåt når de ankom Øst -eller Vestkysten av USA. Flere slet med å skaffe seg hyre på fiskerbåt i den første perioden de

---

¹⁹⁵ Informantene forteller kap 6.

¹⁹⁶ Hauge, 2012 s.95.

¹⁹⁷ Hoerder, 1990.s. 79 -80.

¹⁹⁸ Tollesens, 2004 s.182.

¹⁹⁹ Intervju 01.11.12 Tollesen

oppholdt seg ved havnene.²⁰⁰ De så seg da nødt til å ta annet arbeid innen fiske eller utenfor fisket. Tapetserer var greit betalt og flere fra Karmøy benyttet seg av denne type arbeid enten i fiskeområdene eller andre steder i USA.²⁰¹ Tor Tollesen arbeidet til eksempel med skipselektronikk i de periodene han ikke var til sjøs.

Det var kunnskapen om muligens arbeid i New Bedford og senere Vestkysten som ble formidlet av andre aktører i migrasjonsnettverket. Mange ganger satt jobben bare å ventet på de som var på vei over Atlanteren.

Lønnsvilkårene er en sentral faktor når en skal beskrive migrasjonsnettverket blant karmøyfiskerne. Emigrantene dro til USA for å fiske scallop i håp om å tjene mer enn hva de noen gang kunne drømme om her. Som oppgaven har beskrevet i kapittel tre så var det vanskelig å kunne klare å bygge seg hus og hjem med det en kunne tjene på fisket eller på sjøen i Norge. Slutten av 1950 tallet var spesielt vanskelig for karmøybuen å finne arbeid, og migrasjonsnettverkene ble flittig brukt i 1950 og 60 årene. Ryktene om de gode økonomiske tilstandene blant karmøyfiskerne i USA lokket som nevnt mange til Øst- og Vestkysten i USA.

Omfanget av migrasjonsnettverket

Omfanget av migrasjonsnettverket mellom Karmøy og USA er stort. Migrasjonsnettverkene omfang er bare interessant for meg hvor det strekker seg mellom Karmøys fiskere og USAs Øst- og Vest kyst. Nettverkene bestod av blant annet de informantene jeg har intervjuet og personer de har oppgitt, men nettverkene var selvfølgelig mye større enn det. Etter å ha arbeidet systematisk med informasjon fra områdene i New Bedford og Seattle har en kommet over både brev og artikler hos lokalavisene, informasjon fra informanter, foto og lignende. Dette viser naturligvis bare til noe av omfanget av migrasjonsnettverkene. I tillegg til alle de som reiste over så er også familie og venner som ble igjen hjemme en del av migrasjonsnettverkene. Den kunnskapen de hjemme satt på var også i stor grad med på å utvide migrasjonsnettverkene ved å spre informasjonen de hadde mottatt fra familie eller venner i New Bedford eller Seattle.

Omfanget av migrasjonsnettverkene kan illustreres ved at det var mye av de samme bekjentskap blant karmøyfiskerne. Mange ganger var disse felles bekjentskapene også

---

²⁰⁰ Intervju 01.11.12 Tollefsen

²⁰¹ VHS: *De siste emigranter. Den siste emigrantbølge 1945-1965(1997)*

personer som hadde vært sentrale i å få flere karmøyfiskere til enten New Bedford eller Seattle. Oppgaven har ikke dokumentert noe direkte bekjentskap mellom de informantene som er blitt brukt, men man kan se at nettverkstrådene krysser hverandre i enkelte hendelser som er dratt frem.

Etablering av nettverkene

Det er vanskelig å anslå akkurat når migrasjonsnettverket oppstod mellom Karmøyfiskerne og USAs Øst- og Vestkyst, men som oppgaven tar for seg tidligere så antar man at den første karmøybuen som slo seg ned i New Bedford gjorde dette rundt midten av 1800 tallet. Men som mange andre som har studert emigrasjonen fra Karmøy påpeker så er det vanskelig å komme med et konkret tall på hvor mange karmøyfiskere som valgte dette stedet så tidlig. Først når en ser at karmøyfiskere i New Bedford tiltrekker seg andre mennesker fra Karmøy kan en si at migrasjonsnettverkene i dette området blir etablert.²⁰²

I tidligere kapitler i oppgaven presenteres samfunnet på Karmøy og hvilken rolle fiskerinæringen spilte for menneskene som bodde her. Fiskeryrket i et lite samfunn som Vest -Karmøy var på 1950 tallet var preget av sterke bånd mellom fiskere noe som gjorde at informasjon spredde seg raskt. Det sosial båndet kan også kalles nettverk og ble ikke bare brukt mellom fiskerne på Karmøy, men gjerne mellom fiskere langs hele Vestkysten.²⁰³

De første emigrantene som kom til New Bedford og Ballard gav en informasjonsspredning hjemover som i sin tur ville føre til at flere valgte å utvandre til det samme stedet. De som en antar var de første nordmennene og karmøybuene som bosatte seg i New Bedford var fiskere fra New York og området rundt hvor det var kjent at Norske fiskere og sjøfolk holdt til. De bosatte seg her da New York ble en lang strekning til og fra Georges Banks.²⁰⁴ På 1900 tallet kan en si at Rasmus Tønnesen var en av de første karmøybuene til å bosette seg i New Bedford. Om enn Rasmus Tønnesen ikke var etablereren av migrasjonsnettverkene til New Bedford så kan en i hans tilfelle si at han var en god bidragsyter for å holde det ved like.²⁰⁵ Rasmus Tønnesen var som kjent som en som garanterte for mange fra Karmøy, men det var

---

²⁰² Skartveit, Edvard Inge: Fra Halsnøy til Martinsdale i Montana. En undersøkelse av migrasjonsnettverk og arbeidsmarkedet ved et flyttemål som årsaker til en migrasjonsstrøm.(UiS 2009) s.69

²⁰³ Vormedal, 2009 s.97- 105

²⁰⁴ Tveit,UiO, 2006 s.85.

²⁰⁵ Medhaug og Ådland, 2010 s. 13.

likevel fiskerne som kom hit som hadde den avgjørende og betydningen for å etablere kontakten mellom Karmøy og New Bedford.

Kontakten mellom New Bedford , Ballard og Karmøy på 1950 tallet og utover blir først sett på som et etablert migrasjonsnettverk når den omfattende og større mengden med emigranter fra Karmøy reiste til disse områdene. Man kunne da oppleve flere hundre emigranter fra Vest- Karmøy i året. Haugesunds avis skriver for eksempel om 160 Karmøyfiskere allerede i mars måned i 1959.²⁰⁶ Man kan si at nettverkskontaktene i New Bedford i USA og familie og venner hjemme på Karmøy var forutsetningen for at så mange dro til USA. Etableringen av migrasjonsnettverkene utviklet seg mer ettersom flere og flere karmøyfiskere fikk høre om mulighetene i USA og det ble derfor et stadig mer utbygde nettverk.

Migrasjonsnettverkene og mesonivået

Det er tidligere i kapitel to beskrevet om de ulike sosiale nivåene som det er naturlig å knytte til migrasjonsnettverk, og mesonivået er særlig knyttet opp mot nettverk. Dirk Hoerder sier at når immigrantene slutter seg til et fellesskap hvor de bor og samspiller med hverandre så er dette på mesonivået. Det skapes da en ramme av trygghetsfølelse for immigrantene i dette samspillet.²⁰⁷ Samspillet foregår da innenfor rammene av nettverkene som immigrantene benytter seg av. Mesonivået innenfor den rammen rundt karmøyfiskere er tydelig emigrasjonsprosessen . Samhandlingen som kalles mesonivået finner sted først når et familiemedlem eller bekjent tilbyr seg å være garantist for den som ønsker å komme til USA. Blant informantene finner jeg ulike eksempler på hvem som stilte som garantist, garantistene til informantene i oppgaven var både familie, bekjente og vennskap.²⁰⁸ Mesonivået i migrasjonsnettverkene knyttes videre til det miljøet som immigranten ble møtt av når han ankom USA.

Migrasjonsnettverkene bestod som nå kjent av familie og kjennskap på Karmøy og i USA. Det var i de aller fleste tilfellene disse gruppene som sørget for å legge til rette for at en som ønsket kunne emigrere til USA. Mange av de som hadde familie eller bekjentskap i New Bedford eller Seattle ble ofte innlosjert på loftet hos et familiemedlem eller i en leilighet eller

---

²⁰⁶ Vormedal, 2009 s.100.

²⁰⁷ Hoerder, 1990 s. 79 -80.

²⁰⁸ Informantene forteller kap 6.

rom blant kamerater.²⁰⁹ Arbeidsmarkedet var også en del av den samhandlingen som man finner innenfor mesonivået. Dirk Hoerder peker på at immigranter gjerne lager sine egne arbeidsplasser sammen med andre fra same sted. Denne samhandlingen i mesonivået gjorde at migrasjonsnettverket ble så stort som det var fra Karmøy mellom 1950 og 1970. De fleste som dro fra Vest -Karmøy i årene mellom 1950 og 1970 til New Bedford eller Ballard i Seattle dro for et bestemt mål, nemlig fisket.

Sosial kapital

Når en emigrant skal bestemme seg for å emigrere eller ikke så er det flere faktorer som er viktige for han eller hun. Disse faktorene kan bestå av forventinger og kunnskapene han har om stedet i tillegg til mulighetene han får ved å emigrere til et sted vil være av betydning for valget. Sosial kapital utvikles hos de første emigrantene som emigrerer til et nytt område. Emigrantenes sosiale kapital bare øker ved at flere fra deres utflytterområde på Karmøy velger å emigrere til samme sted. I takt med at flere flytter fra Karmøy til New Bedford eller Seattle så får de et nytt syn på det å emigrere. Tidligere hadde valget deres om å emigrere til USA hvilt på tunge beslutninger som var preget av å ikke få skikkelig arbeid hjemme og dårlig fiske til at valg av flyttemål får en hovedforklaring i sosiale bånd. Når emigrasjonen blir styrt av sosiale bånd så kan en kalle det for kjedemigrasjon. Men ut på 1960 og 1970 tallet var mengden av emigranter fra Vest -Karmøy til New Bedford og Ballard så stor at migrasjonsnettverk er det som blir mest naturlig å kalle dette migrasjonsmøsteret.²¹⁰

Flere av aktørene i oppgaven hadde i liten grad sosial kapital når de valgte å emigrere til USAs Øst- eller Vestkyst, men noe hadde de likevel. Jeg ser det slik at flere av aktørene i oppgaven brukte sin sosiale kapital gjennom migrasjonsnettverkene. Den sosiale kapitalen innbar blant annet bruken av familie og vennskap når vedkommende emigrerte til USA.

Migrasjonsmønster og migrasjonsprosess

Flyttingen som karmøyfiskerne foretar seg fra Karmøy til USA kan forklares i et migrasjonsmønster. Flyttingen fra Karmøy til USA i seg selv sies å være et migrasjonsmønster. Ser en nærmere på begrepet migrasjonsmønster ser en at det er knyttet nært opp til emigrantene etter hvor de migrerer til. Migrasjonsmøsteret finner man i bruken av migrasjonsnettverkene til New Bedford på Østkysten og til Ballard på Vestkysten. En

---

²⁰⁹ Tollefsen, 2004 s.182.

²¹⁰ Faist, 2000s .100 -102.

utvidelse av migrasjonmøsteret skjer ved at karmøyfiskerne bruker nettverkene til å flytte fra Østkysten til Vestkysten.

Migrasjonsprosessen kan i oppgavens sammenheng knyttes til bruken av garantist. Nettverkene sørget for at den som ønsket å emigrere til USA kom i kontakt med en som kunne stille som garantist for seg. Det å komme seg til USA ved hjelp av nettverket kunne i de fleste tilfeller forandre deres økonomiske situasjon fra Karmøy. Den videre prosessen var å finne arbeid på en fiskerbåt for å kunne oppnå målet med emigrasjonen. Jeg viser slik til at migrasjonsnettverkene består av et migrasjonsmønster og en migrasjonsprosess.²¹¹

Push and pull faktorer

Push and pull faktorene kan en se at var like gjeldene for emigrantene i karmøysamfunnet som andre steder hvor emigrasjonen var stor. Jeg ønsker å trekke frem disse faktorene for å tydeliggjør hva som fikk karmøyfiskerne til å emigrere til USA. Samtidig ønsker jeg å vise til hvordan pull og pull faktorene kan knyttes sammen med migrasjonsnettverket i forskjellige sammenhenger. Jeg vil da ta utgangspunkt i historiene til informantene og i tillegg bruke informasjon fra kapittel fire og fem i oppgaven.

Push faktorene i karmøysamfunnet var mot slutten av 1950 tallet uten tvil svikt i sildefisket. I et samfunn hvor det var relativt få arbeidsplasser foruten om fiske og den industrien fisket bar med seg måtte karmøyfiskerne se seg om etter nye muligheter. For andre som ikke var fiskere men som arbeidet i annet lønnet arbeid ble push faktoren lik som for fiskerne, de opplevde tap av lønnet arbeid og søkte gjerne i likhet med yrkesfiskerne seg til fisket på USAs Øst- eller Vestkyst.

Pull faktorene til USA oppfatter jeg som store og treffende i forhold til den situasjonen mange karmøybuer var i. Det var ikke bare dårlig fiske som spilte inn på faktorene for at karmøyfiskerne skulle emigrere til New Bedford på 1950 tallet. Lønnen som fisker i USA var betraktelig høyere enn hjemme, de kunne tjene opp til en årslønn på en måned på scallop og krabbefisket. USAs høye levestandard var også noe som lokket etter hvert som mennesker på Karmøy ble klar over samfunnsforskjellene. Den pull faktoren man kan knytte mest opp til migrasjonsnettverket er den relasjonelle pull faktoren. Kjennskap og familie som klarte seg bra over på den andre siden av Atlanteren var en faktor som lokket. De brukte da

---

²¹¹ Pryce, og Drake .s.6

migrasjonsnettverkene til å få disse mulighetene som bød seg i New Bedford eller Seattle. Den viktigste pullfaktoren til USA var likevel den tryggheten som migrasjonsnettverkene gav for en immigrant i et fremmet land. Gjennom migrasjonsnettverkene ble de lovet å komme til noen de kunne overnatte hos, noen som kunne hjelpe dem i arbeid og noen som kunne hjelpe dem til å etablere seg i USA. En annen pull faktor ble USA også for unge menn som ikke nødvendigvis bare var på jakt etter arbeid, men også spenningen ved å reise så langt fra det kjente miljøet hjemme, til en annen kultur, språk og i noen tilfeller nytt type arbeid.²¹²

Migrasjonsnettverket fra Øst til Vest

Migrasjonsnettverket fungerte i like stor grad fra Østkysten av USA til Vestkysten. New Bedford og området hadde sitt scallop fiske, mens Ballard hadde både laksefiske i Alaska, fisket etter kongekrabbe i Barentshavet i tillegg til noe scallop fiske. Ut mot slutten av 1960 tallet og ut på 1970 tallet skjedde det en endring i fisket på Østkysten og da spesielt New Bedford området. Prisen på scallop i New Bedford var ikke så gode som de engang hadde vært og valget stod mellom å reise tilbake til Karmøy eller å reise over til Seattle og prøve seg på kongekrabbefisket som fortsatt skulle holde seg svært lønnsomt.²¹³ Man har sett at i 1963 reiste Kaare Ness over til Vestkysten for prøvfisket av scallop, noe som gjorde at flere fra New Bedford området valgte det samme. Noen ble fiskere på Vestkysten, mens andre likte seg bedre i New Bedford.²¹⁴

Prøvefisket gjorde nok at en del benyttet seg av migrasjonsnettverkene via Kaare Ness og de andre som dro i 1960 årene, selv om det allerede eksisterte et migrasjonsnettverk fra Østkysten til Vestkysten i USA. Man ser her at migrasjonsnettverkene ikke bare blir en risikoreduserende faktor, men også at nettverkene brukes som et mer praktisk og direkte hjelpemiddel. Med dette mener jeg å si at karmøyfiskerne i New Bedford brukte nettverkene som et redskap for å komme seg fra New Bedford til Ballard. Målet ved å komme seg til Vestkysten var det samme som New Bedford og USA i seg selv var for dem da de først reiste over Atlanteren, nemlig lønnen.

En av informantene i oppgaven Tor Tollesen, benyttet migrasjonsnettverkene som eksisterte mellom Karmøy og New Bedford. Han brukte også migrasjonsnettverkene til å reise fra New

---

²¹² Pryce .s.13.

²¹³ Tollesen, 2002s.404 -410.

²¹⁴ Hauge,Aleksander, 2012.s.102

Bedford til Ballard. Tollesen fikk etter et års tid i New Bedford høre fra sin tremenning på Vestkysten at krabbefisket var lønnsomt. Slik brukte Tollesen familie som ett ledd i migrasjonsnettverkene for å komme seg til Vestkysten. Kaare Ness og Tor Tollesen bruker nettverkene for å flytte fra Østkysten til Vestkysten slik mange flere i New Bedford og områdene rundt benyttet seg av migrasjonsnettverkene mellom USAs Øst –og Vestkyst.²¹⁵

Migrasjonsnettverkene fungerte begge veier

Karmøy fikk i løpet av 1960 årene mange nye arbeidsplasser med etableringen av Hydro og annen mindre industri rundt på øya.²¹⁶ Som jeg nevner tidligere i oppgaven gav Hydro aluminium arbeidsplasser til mange på Karmøy og blant dem var remigranter fra USA. I 1950 årene hadde migrasjonsnettverkene fungert på den måten at det bragte for det meste mennesker til USA, men når arbeidsmarkedet ble endret i 1960 og 1970 årene kunne migrasjonsnettverkene også fungere på den måten at det bragte amerikafarere tilbake til Karmøy igjen. Migrasjonsnettverkene kunne være knyttet til familiemedlemmer og venner de hadde hjemme på Karmøy som gav informasjon om de nye jobbmulighetene. Mange hadde reist til USA med planer om en gang å returnere til Karmøy igjen. Når økonomien innen scallop fisket i New Bedford ble dårlig var hjemreise et godt alternativ for mange. Etableringen av mer industri på Karmøy en av de største grunnene for remigrasjon blant karmøyfiskere i New Bedford og Ballard. Karmøyfiskernes jevnlige kontakt med venner og familie på Karmøy gjorde at informasjonen om arbeidsmuligheter raskt ble spredd på andre siden av Atlanteren. Denne informasjonen gjorde at migrasjonsnettverkene også her ble brukt som redskap i migrasjonsprosessen.

Bruken av migrasjonsnettverket svekkes

1970 årene viser at migrasjonen til USA fra Norge og Karmøy svekkes på grunn av bedre levevilkår som blant annet arbeid i industrien.²¹⁷ Når jeg viser til at bruken av migrasjonsnettverket avtar, så mener jeg å vise til at det er emigrasjonen fra Karmøy som avtar. Det vil si at det er ikke lengre det samme behovet for migrasjonsnettverkene for å finne arbeid. Grunnene for at færre fiskere fra Karmøy benyttet seg av migrasjonsnettverkene mot slutten av 1960 årene var som nevnt i kapittel fire utbyggingen

---

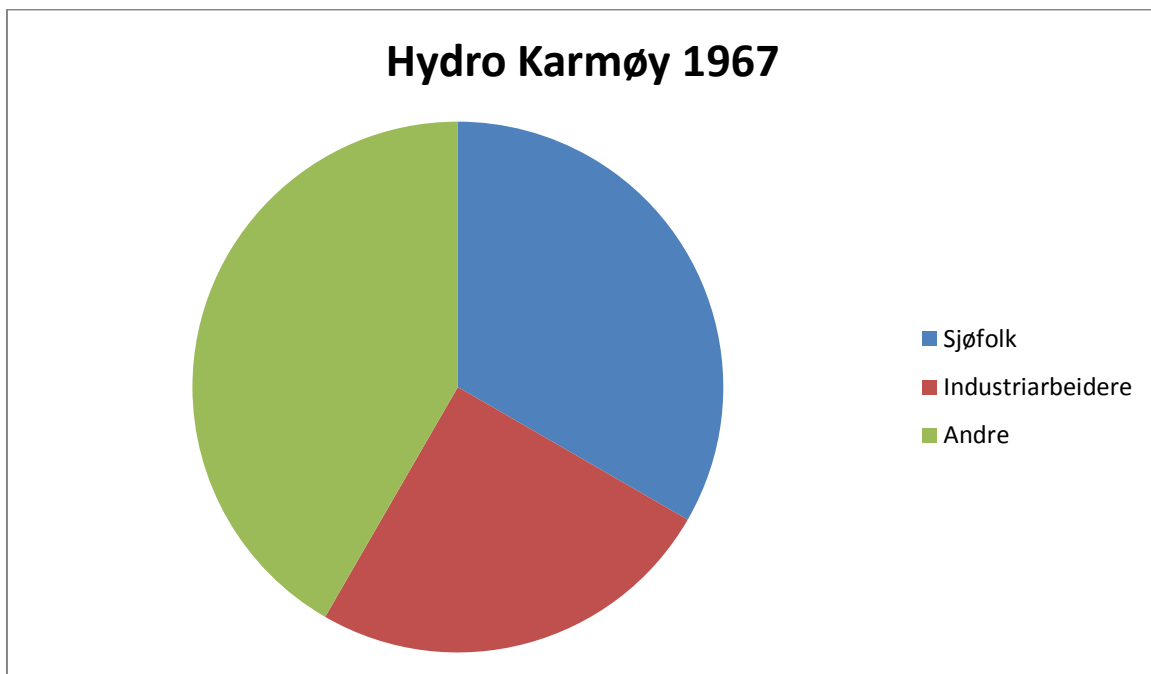
²¹⁵ Intervju 01.11.2012 Tollesen

²¹⁶ Vormedal ,2010 s.86-113.

²¹⁷ VHS:De siste emigranter. Den siste emigrantbølgen 1945 -1965(1997)

av industri som skapte arbeidsplasser på Karmøy. Man hadde ikke lengre bruk for nettverkene når mulighetene på Karmøy ble bedre i 1960 og 1970 årene.

Menneskene som bor på Karmøy i slutten av 1960 og begynnelsen av 1970 årene ser seg ikke lengre nødt til å migrere til USA for å finne arbeid selv om man kan finne eksempler på de som fortsatt velger dette som levevei. Det var i første omgang Hydro som ble den store arbeidsgiveren for de hjemvendte amerikafarerne. En av grunnene for at fiskere og andre sjøfolk var attraktiv arbeidskraft for Hydro var deres erfaring med krisehåndtering på båt og maskin. Dette dro Hydro fordel av på grunn av de innkjøringsproblemene de støttet på i oppstartsfasen.²¹⁸

Figur 15 . Andel arbeidere på Hydro 1967.Kilde: Vormedal,Tor Inge Haugalandtes historie 1960 årene(2010) s.115 -116

²¹⁸ Vormedal,2010 s.115 -116.

Kapittel 7

Oppsummering og konklusjon

I dette kapitlet vil jeg minne om problemstillingen min som er hvordan nettverkene ble brukt og hvilken betydning de fikk for karmøyfiskerne.

Tidligere i denne studien har jeg forklart hvordan Karmøyfiskerne mellom 1950 og 1970 tallet brukte migrasjonsnettverket for å komme seg til USA. Hypotesen i oppgaven er viktig som en del av den migrasjonsstrømmen som Karmøy opplevde mellom 1950 og 1970.

I kapittel tre ble den noe tidligere emigrasjonshistorien fra Karmøy presentert som bakgrunn for den tidsepoken jeg vil drøfte videre i oppgaven. Kapitlet antydte også hvem som var de første nordmenn og Karmøybuer til New Bedford og for øvrig på USAs Østkyst. Jeg trakk også frem noen tall på hvor mange emigranter som var registrert emigrert på USAs Øst – og Vestkyst både før og under perioden oppgaven har hovedfokus på.

I kapittel fire sa jeg noe om Karmøys historie først og fremst fra årene etter andre verdenskrig og frem til 1970. Kapitlet handlet om Karmøys næringsliv og hverdagsliv for at jeg skulle trekke frem krisen i sildefisket som rammet Karmøys næringsliv som også fikk innvirkning på hverdagslivet til karmøyfiskerne spesielt på Sør - Karmøy. I kapitlet la jeg stor vekt på å utdype sildekulturen i karmøysamfunnet. I tillegg hadde jeg fokus på å få frem hva som skjedde på Karmøy samtidig som karmøybuen dro til USA.

Kapitel fem fortalte jeg om miljøet som møtte karmøyfiskerne når de ankom New Bedford og Ballard. Kapitlet gikk også her i dybden i karmøyfiskernes hverdag til sjøs hvor de hadde et røft klima til tider og arbeide som scallop eller krabbefisker var slett ikke et arbeid alle klarte å hankses med. Livet som Nordmann og karmøybu gjorde seg også gjeldende i kapitel fem hvor jeg fortalte om bosted, fritid og kulturen karmøyfiskerne hadde med seg fra Karmøy.

Innledningen i kapitel seks presenterer fire ulike emigranter fra Karmøy i årene 1950 til 1968. I kapitlet kom det klart frem at selv om motivasjonen for å emigrere til USA i hovedsak var å tjene mer enn hva de kunne på Karmøy, så var målet med emigrasjonen å fiske på USAs Øst eller Vestkyst. Kapitlet beskrev jeg videre migrasjonsnettverkets omfang, oppbygging og betydning. Også migrasjonsnettverkets praktiske side ble beskrevet for å vise

til hvorfor migrasjonsnettverket ble brukt så mye som det ble og mengden emigranter som brukte det. Jeg brukte også kapittel seks til å runde av tidsepoken 1950 til 1970 ved at jeg viste til Hydros oppstart på Karmøy og alle de karmøyfiskerne som etter hvert begynte i arbeid i bedriften.

Sterke og svake bånd

Jeg vil trekke frem de sterke og svake sosialbåndene for å vise til hvor bruken av nettverkene var mer nyttig og hvilken betydning dette fikk. I de sterke og de svake sosiale båndene mellom aktørene som reiste til New Bedford og Ballard så vil jeg først ta for meg de sterke og hvilken betydning disse hadde for aktørene i migrasjonsnettverket. Det jeg vil kalle sterke sosiale bånd var med på å skape trygghet og forutsigbarhet rundt beslutningen om å dra til USA. Sterke bånd er uten tvil familien som en sentral aktør i de ulike emigrantens liv. Båndet til familie som emigrant kunne sikre deg et sted å bo ,arbeid og trygghet i et fremmed land.

Det jeg videre vil kalle de svake sosiale båndene i migrasjonsnettverket vil være venner eller venners venner. Selv om jeg kaller dette for svake bånd så kunne de likevel gi adgang til nye mennesker og bekjentskap som kunne utvide mulighetene for vedkommende i New Bedford og Ballard. Svake bånd kunne også gi gode muligheter for bosted og arbeid , men gav ikke den samme sikkerheten som familie.

Hvilken betydning hadde nettverket for perioden

Migrasjonsnettverkene hadde stor betydning for 1950 til 1970 årene på Karmøy. På grunn av migrasjonsnettverkens allerede eksistens i 1950 årene gjorde det at karmøybuer som ville til USA for å finne arbeid, lettere og raskere kunne reise over Atlanteren. Karmøyfiskerne brukte nettverkene på jakt etter nye arbeidsmarkeder, dette gav i tillegg nye muligheter og mer kapital for karmøyfiskerne enten i USA eller om de remigrerte.

De sosiale bånd som migrasjonsnettverkene skapte gjorde at personer som ville til USA lettere kunne få bekjente eller familie som allerede oppholdt seg i New Bedford eller Seattle til å stille som garantist. Garantien var en av de praktiske sidene ved migrasjonsnettverket og det å få noen til å stille med garanti for en var avgjørende for om du kom deg til USA.

Migrasjonsnettverket gjorde at fiske i USA ble aktuelt for karmøyfiskerne som opplevde svikte i sildefiske mot slutten av 1950 årene. Krisen som karmøysamfunnet opplevde gjorde at den kilden som hadde brakt inn mesteparten av kontantinntektene til husholdet ble

borte. Mange av karmøyfiskerne vurderte da scallopfisket og kongekrabbefisket i New Bedford og Seattle som den beste muligheten. For mange kunne det å finne arbeid i noe annet enn fiskerirelaterte yrker være vanskelig da de fleste bare hadde folkeskolen som utdanning.

Migrasjonsnettverkene hadde da stor betydning for perioden som gjorde at flere at fiskere som var rammet av svikt i fisket likevel fikk en mulighet for å tjene penger for å betjene huslån og forsørge familie.

Årsak for migrasjonen

Årsaken til migrasjonen som sørget for den store migrasjonen fra Karmøy mellom 1950 til 1970 er flere. Arbeid som fisker i USA som gav mange dobbel norsk årslønn og var den største årsaken for at karmøybuen valgte New Bedford og Seattle som emigrasjonsmål. Sviktet i sildefisket er gjentatte ganger nevnt som en faktor for å ville emigrere til USA hvor de kunne drive mer eller mindre samme type arbeid. Likevel var en del av årsaken for migrasjonen informasjonen man fikk gjennom ulike kanaler og nettverk i tillegg til amerikakulturen som allerede eksisterte på Karmøy.

Man kan naturligvis også nevne at det fantes flere årsaker for å emigrere blant karmøyfiskerne enn bare å tjene opp penger for hus og familie. Etter hvert som migrasjonsnettverkene vokste på 1950 og 1960 tallet ble det å reise til USA en drøm for flere unge menn. Årsakene for migrasjonen kunne da være spenningen og eventyrløst.

Hvorfor brukte Karmøyfiskerne nettverkene

I dette avsnittet vil jeg igjen vise til problemstillingen min som spør etter bruken og betydningen av nettverkene. Fordelene ved å bruke et nettverk og spesielt migrasjonsnettverk er at det skape en trygghet på flere plan i migrasjonsprosessen. Migrasjonsnettverket sørget for at de som bestemte seg for å emigrere lettere kom i kontakt med andre som hadde emigrert til New Bedford og Ballard før dem.

Karmøyfiskerne brukte først og fremst migrasjonsnettverkene fordi det gjorde det rett og slett enklere å emigrere for dem. Migrasjonsnettverkene gav emigranten en trygghet og sikkerhet som gjorde avgjørelsen lettere. Familie og venner var den sentrale delen i migrasjonsnettverkene og gav ofte bosted, arbeid og sosial trygghet den første tiden.

Emigranten migrerte til små karmøysamfunn i New Bedford og Ballard hvor karmøyfiskere gjerne skapte sine egne arbeidsplasser da spesielt på fiskerbåter.

Hvordan påvirket migrasjonsnettverkene omfanget av utvandringen fra Karmøy i perioden?

Migrasjonsnettverket førte til at relativt mange fra Vest -Karmøy valgte å reise til USAs Øst eller Vestkyst i årene 1950 til 1970 for å fiske enten scallop eller kongekrabbe.

Migrasjonsnettverket gjorde at omfanget av karmøyfiskere økte mer enn om det ikke ville ha eksistert et migrasjonsnettverk ved at kontakt og informasjon med USA ble lettere. Gjennom migrasjonsnettverket ble det også tydeliggjort mulighetene karmøyfiskerne kunne ha på fisket i USA og dermed valgte flere fiskere på Karmøy å prøve fisket i New Bedford eller utenfor Ballard. Jeg kan nok ikke få tydeliggjort nok hvor viktig den informasjonen som kom gjennom migrasjonsnettverket spilte for den mengden fiskere som valgte å emigrere. Den viktigste informasjonen som ble spredd gjennom migrasjonsnettverket var lønnsforholdene i USA. Det var først og fremst denne informasjonen som var avgjørende for at fiskere som opplevde svikte i fisket bestemte seg for å emigrere.

Som jeg tidligere har vært inne på flere ganger, var familie og venner viktig for omfanget av migreringen til New Bedford og Ballard i Seattle. Jeg har både fra egne studier og gjennom teoretikere sett at familie og venner i USA var så risikoreduerende for emigrantene at migrasjonsnettverkene sørget for at migrasjonsstrømmen ble større.

Hvorfor New Bedford og Ballard?

Grunnen for at Karmøyfiskerne valgte akkurat disse to områdene på Øst – og Vestkysten kan i mange tilfeller sies å være tilfeldige. New Bedford på USAs Østkyst ble nok et migrasjonsmål etter hvert som fiskere med røtter fra Karmøy etablerte seg her når de drev fiske fra New York før 1950. Etter 1950 og utover 1960 årene valgte Karmøyfiskerne New Bedford på grunn av at nettverkene som ble tydeligere med Rasmus Tønnesen med flere og deres virksomhet i området lokket. Etter hvert ble New Bedford migrasjonsmål på grunn av det lønnsomme scallopfisket hvor mange Karmøyfiskere var involvert i allerede i 1950.

Ballard på Vestkysten av USA hadde også før 1950 hatt tilstrømning fra Norge men ble enda større fra Karmøy etter at Kaare Ness og andre dro fra New Bedford. Etter hvert begynte karmøyfiskerne også meg kongekrabbe som ble et veldig lønnsomt fiske.

Informasjonsspredningen som skjedde via nettverkene sørget for at emigranter direkte fra Karmøy og fra New Bedford ble med på dette lønnsomme fisket.

Jeg vil til slutt si at karmøyfiskerne brukte migrasjonsnettverkene også som et arbeidsnettverk mellom Karmøy og USA. De høye lønningene og mulighetene i USA gjorde at migrasjonsnettverkene mellom Karmøy, New Bedford og Ballard raskt vokste seg stort i 1950 og 1960-årene. Betydningen nettverkene gav for karmøyfiskerne var muligheter for å tjene penger først og fremst til familien og til husbygging hjemme på Karmøy. Etter hvert ble det også et statussymbol på Karmøy å vise frem amerikanske varer som bil og mye penger tjent på fiske i USA. Etterhvert som Karmøy fikk mer arbeidsplasser på 1960 og 70 tallet forsvant mer eller mindre nettverkene, rett og slett på grunn av at det ikke lengre var bruk for dem.

Nye spørsmål oppstår

Etter å ha studert Karmøy fiskerne i New Bedford og Ballard blir interessen vekket for å studere emigranter fra Karmøy på disse stedene nærmere. Selve interessen for hva karmøybuen gjorde i disse områdene var noe jeg kunne ønsket å sett enda nærmere på med tanke på hverdagen utenfor fisket og deres forhold til det Amerikanske samfunnet. Ikke minst er tanken på de som ikke klarte å tilpasse seg livet i det nye samfunnet. Mange var alene med mye penger og mange barer, i mange tilfeller med familien hjemme på Karmøy. Litteraturen omtaler dem i noen grad, men kanskje når tiden er inne så vil det ikke lengre være så tabu å fortelle om da mange remigranter forbinder denne tiden i livet som vanskelig. Selv om det er et vanskelig område i Norsk emigrasjonshistorie så er det likevel en spennende og viktig del av historien.

Litteratur

Backer ,Julie. E : Ekteskap, fødsler og utvandring i Norge 1856 -1965. 1965

Bø, Inge og Schiefloe ,Per Morten : Sosiale landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenking 1993

Espeland ,Sigve : «Storkommune og storindustri –Kommunerevisjonen på Karmøy på 1960 tallet» Årbok for Karmsund folkemuseum 1993 -1994

Faist, Thomas :The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces 2000

Fuglerud, Øivind : Flytteprosesser, rasisme og globalisering 2001

Garvik, Terje : Karmøy club if Washington. UiO 2006

Gjersvik, Martin : De som dro fra Karmøy til Amerika. 1984

H.M.Fiskaaen –H.Flack (red) : Norges bebyggelse , sørlige seksjon. Herredsbindet for Rogaland .1959

Hansen, Sigurd og Sandeen, Mark : North by Northwestern. A seafaring family on Alaskan waters. 2012

Hauge, Aleksander: De reiste fra Langåker til : North Dakota-Saskatchewan-New Bedford –Seattle – Alaska. 2012

Helle, Knut (Red.) : Vestlandets historie, natur og næringsliv .2006

Hoerder, Dirk : «Segmented macrosystems and networking individuals: the balancing functions of migration process”. Migration. Migration history. Ols paradigms and new perspectives, red., Lucassen. 1990

Kjeldstadli, Knut : Fortida er ikke hva den engang var- Innføring i historiefaget. 1999

Johannessen ,Jacob.G : « Scallopbyen med Karmøykolonien» De som reiste ut. Red., Lars CHR Sande. 1975

Lovoll, Odd S: Det løfterike landet. En norsk amerikansk historie 1997

Malmin, Øyvind : Norwegian –americans in the kingcrab fishery. Exploring and explaining the Norwegian- American participation in the kingcrab fishery in Alaska. UiB 2008

Massey, Douglas S : “ Theories of international migration: A review and appraisal”. Population and development review. Vol.19.no 13. 1993

Mauk, David C : The colony that rose from the sea. Norwegian maritime migration and community in Brooklyn 1850 -1910. 1997

Medhaug, Albert og Ådland , Leif : Karmøybuer i New Bedford og Fairhaven. Emigranter, remigranter og pendlere fra Karmøy. 2010

Munthe, Preben: Befolkningslære.1990

Niemi, Einar : « Norsk migrasjonsforskning siden Semmingsen. Veien videre» . Migrasjon og tilpassning.Ingrid Semmingsen.Et minneseminar red,.Odd S.Lovoll.1998

Page Moch, Leslie : Moving europeans. Migration in western Europe since 1650.2003

Pryce.W.T.R og Drake , Michael : «People on the move. Study migration.” From family history community history.ed.W.T.R

Ryen, Anne : Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til felstarbeid.2010

Semmingsen, Ingrid : Drøm og dåd. Utvandrere til Amerika.1975

Semmingsen, Ingrid : Veien mot vest 1865 -1910.1941

Skartveit, Edvard Inge : Fra Halsnøy til Martinsdale i Montana.En undersøkelse av migrasjonsnettverk og arbeidsmarkedet ved et flyttemål som årsaker til en migrasjonsstrøm.UiS 2009

Skeisvoll,Eli : «Kystkvinner på Stokkastrand –arbeid og ansvar 1920- 1940»Årbok for Karmsund folkemuseum 1993 -1994

Snørteland,Målfrid : «Jordbruk og fiske på Karmøy 1900 -1940.Rapport fra feltarbeid 1981» Årbok for Karmsund museet1977 -1981

Surnevik,Per : En Rogalandskrønike 1893 -1993 –det stod i Aftenbladet.1993

Sætherskar ,John : Det norske næringsliv,Rogaland fylkesleksikon. 1950

Sørbøvik, Espen : «Tallenes fortellinger:Utvandring 1821 -1917. Matrosene rømmer» 2000

Tveit, Mette : Amerikafarten mellom Karmøy og New Bedford. UiO 2006

Tollefsen,Astrid :Following the waters. Voices from the final Norwegian emigration.2004

Tysdal, Olav : «Skudenesdatabasen-en dokumentasjon av emigrasjon til nord – Amerika 1865 - 1965». Daatland,Dan Dyrli og Aarek,Hans Eirik(red.) Migrasjon som kultur. Migrasjonsprosjektet i Rogaland 2003b

Vikingstad,Evy : «Vikingstadvågen –en havn på vest av nord- Karmøy.En historisk skisse».Årbok for Karmsund folkemuseum 1987 -1992.

Vormadel, Tor Inge : Haugalandets historie 1950- tallet.2009

Vormadal ,Tor Inge : Haugalandets historie 1960 –tallet.2010

Wegge,Aslak : « Fra konkurranselosning til felleslosing –etablering av Skudedefjorden felleslosing i 1925» Årbok for Karmsund folkemuseum 2000.

Østrem,Nils Olav : Karmøys hitorie –Mot havet du deg vender.Fra 1800 – 1900.2010

Østrem , Nils Olav: Norsk utvandringshistorie.2006

Aviser og tidsskrift

Karmøybladet 1952

Karmøybladet 1955 -1959

Jul på Karmøy 1963

Jul på Karmøy 1966

Nettsider

<http://www.ballardhistory.org/ballardhistory.html> Ballard historical society

[http:// www.seattlefishermensmemorial.org/](http://www.seattlefishermensmemorial.org/)

[http:// www.csiss.org/classics/content/90](http://www.csiss.org/classics/content/90)

<http://www.marksundeen.com/about/>

Arkiv

<http://www.digitalarkivet.no> «Emigranter som reiste fra Stavanger 1903 -1928. 21.12.1212

Statsarkivet i Stavanger : Politimesteren i Stavanger.Emigrantprotokoller 1955 -1967

Statestikk

Statistisk sentralbyrå : Inn og utvandring ,Oversjøisk utvandring og utvandring til USA 1821 – 1948

Mutlige kilder

Intervju : Tor Tollesen 01.11. 2012

E-post intervju: Gunnleiv Løklingeholm november 2012

Annet

VHS :De siste emigranter. 1945 -1965 Den siste emigrantbølge .1997

Samtale 29.03 2013 Arne Austreid.

Intervju med Gunnleiv Løklingsholm

Nr. 1; Der var ikke mye å gjøre på Karmøy da jeg vokste opp, det var fiske eller reise til sjøs. Fiske hadde jeg vokset opp med, skolegangen for meg var over da jeg var 14 år gammel. Jeg fisket til jeg var gammel nok til å reise til sjøs (15 år med foreldrenes tillatelse), og våren 1953 var jeg på hyrekontoret i Haugesund med Mor og Far's underskrift i lommen.

Nr. 2; Hovedgrunnen til at jeg reiste til Amerika var vel eventyrlyst. En barndomskamerat fra Skudenes, som jeg også seilte sammen med, hadde emigrert i 1963. Vi holdt kontakten, og i 1964 var han kommet til Kodiak, Alaska. Han skrev at krabbefisket der oppe var eventyrlig, det ville jeg like, og han ville garantere for meg dersom jeg var interessert. Det var jeg selvfølgelig og i januar 1965 hadde jeg papirene i orden og reiste fra Sola til Kodiak, Alaska.

Nr. 3; Jeg kom til Kodiak først, til Seattle flyttet vi i 1969. Jeg har fisket i Alaska siden jeg kom til dette landet, og laks fisker jeg fremdeles der oppe om sommeren. For Karmøybuer var det ikke vanskelig å få seg jobb, de var vendte fiskere, ikke redde for å ta et tak, og fikk snart et godt rykte på seg. Etter hvert ble det mange Karmøybuer i krabbeflåten i Alaska, og også i andre fiskerier både i Alaska og ut fra Seattle.

Jeg var gift og hadde en sønn da vi kom til Kodiak i 1965. Det var rett etter den store flodbølgen de hadde året før, der var mye ødeleggelse både nede i havnen og i byen. Det var mye gilde folk og vi fikk snart mange gode venner. Der var bare en norsk familie der utenom oss, dette er en øy med bare noen få mil med vei utenom byen, så familien (vi hadde fått en datter til) syntes de var helst innestengt. Og siden jeg var borte på fiske mesteparten av tiden, så flyttet vi til Seattle høsten 1969. I Seattle bodde der flere familier fra Karmøy på den tiden, som vi kjente, så det var bedre på alle måter at familien var der nede siden jeg var borte på fiske så lenge om gangen. Og her i Seattle har vi likt oss godt, her er hjemme nå, men jeg reiser til Norge hvert år og besøker 2 brødre i Skudenes og 2 søstre på Sandnes.

Her i Seattle er det et veldig stort antall norske, mange norske foreninger, blant annet Karmøy-klubben som er veldig aktiv. Blant de norske som bor her er det helst velstand, men det er mye elendighet i Amerika i dag.

Fra 1972 og til 1997 har jeg vært medeier i 3 forskjellige krabbebåter som jeg fisket Bering-sjøen med, og har fremdeles en laksebåt i Alaska som jeg fisker med hver sommer. Amerika har vært god til meg, og jeg treger ikke på at jeg emigrerte.

Nr. 4; Som jeg fortalte tidligere så var det en jangammell kamerat som garanterte for meg. Han het Harald Mannes, og døde i Florida i februar i år. I de dager måtte den som garanterte bo i Amerika, og måtte ha bevis på at han hadde nok penger i banken til å sende meg tilbake til Norge dersom jeg ikke oppførte meg skikkelig, så ikke den amerikanske staten måtte betale hjemreisen min dersom jeg skulle bli depotert. Nå til dags må den som garanterer være så nær slektning som foreldre og barn, eller søsken.

Skal prøve så godt jeg kan å svare på dine spørsmål. Før 1960, eller rundt den tiden, tror jeg ikke det var så mange Karmøyfiskere på vestkysten av Amerika. De var helst på østkysten,

New Bedford og fisket scallop (kamskjell). Det var vel snaut et hus på Karmøy som ikke hadde slekt eller kjenninger i Amerika. Etter gode sesonger kom de hjem og skrøt av alle pengene de tjente. På Karmøy var det mange som fikk lyst til å reise. Først til New Bedford. Der hørte de om laksefiske, kveitefiske, krabbefiske osv. som foregikk i Seattle og Alaska, og så reiste de dit. Det var vel helst slektninger som garanterte, eller som i mitt tilfelle, en kamerat eller kjenning.

Karmøybuer er som regel vokset opp med båt og fiske, kan reparere både de forskjellige fiskeredskaper og båter, så de fikk snart et godt rykte på seg, og hadde ingen vanskelighet med å finne seg jobb. Etter hvert ble mange av dem båtiere, og flere har gjort det veldig godt.

Nå til dags, etter at det ble rasjonalisering av båter, er det ikke lenger lett å få seg jobb på en god båt. Men før, da her var en stor fiskeflåte, var det ikke alltid lett å finne brukende folk. Da var Karmøybuen etterspurt.

(Kopiert fra mail)

Intervju med Tor Tollesen 01.011.12 Åkrehamn (Renskrivingen av intervju notater)

Utvandret på 1950 tallet fra Åkrehamn. Tok utdanning som elektriker som ungdom , ønsket gjerne å forsette å utdanne seg på teknisk høyskole, men økonomien

gjorde det vanskelig. Spesielt ettersom det ikke fantes noen særlige stipend ordninger på den tiden.

Han mor side kom fra Langåker, og som barn var han og arbeidet der , spesielt med å bære vann

kyrne, noe som var av det vi i dag kan kalle tungt arbeid. Han måtte gå nesten en kilometer med

vannet opp til kyrne og da måtte han gå på tå , da han var så liten at bøttene tok ned i bakken.

Telefon var ikke vanlig i hjemmene på Karmøy før utpå 1970 tallet. Før dette var det noen bedrifter som hadde telefon, som f.eks fryseriet Hauge. D a ringte man dertil

så løp de opp til dem det gjaldt og hentet dem eller gav en beskjed videre.

Hadde bekjente og kamerater som hadde vært i USA og tjent penger nok til å ta bil med seg hjem til Karmøy. Dette var noe han selv også ønsket, å tjene nok til

å komme hjem med en bil (10 000 dollar) var planen. Han ville reise til USA han også , men bare for ett år , som han tenkte skulle være nok opphold i statene til å tjene til bil.

Et reisebyrå som holdt til i Stavanger og i Skudenes (Forus)

Norge hadde stor kvote på emigranter etter krigen så å reise over var i utgangspunktet for alle som ønsket . Så lenge de kunne skaffe seg en garantist. I tillegg var det ett krav at de måtte ha 100dollar

når de kom

til USA, Tor hadde 84 dollar , men det holdt til å få komme inn i landet.

Faren til Tor hadde en tremenning i New Bedford Rasmus Tønnessen som hadde startet en større skipshandel i New Bedford. Faren ba han skrive til Rasmus , om han kunne stille som garantist , da han hadde på

seg for å være svært behjelpelig i slike og lignende saker. En uke senere kom garantien , og det var fritt fram for Tor å reise til USA .Han lånte penger av bestemoren til billetten over Atlanteren (ca 3000kr).

Rasmus Tønnesen fungerte som en link i mange tilfeller d\for de som ville over til USA. Faren til Tor ba Tor om å takke Rasmus når han kom frem, men ikke om å plage han med noe etter dette. Om Tor skulle

få problemer mente faren at det var bedre at han padlet hjem på en flyteplanke, enn å gå til Tønnessen igjen.

De første dagene i USA bodde Tor på et hotell i Providence Rhodes Island , Hotellet var så som så og strøet likedan. Han hadde med seg en koffert fra Norge med tingene

sine i , den var litt slitt men gjorde ennå jobben. På denne kofferten hadde Tor ett taustykke, dette fungerte også som lås på hotellrom døren.

Når Tor var ankommet i New Bedford Fikk han kontakt med Kaare Ness som kjente moren til Tor og gav han jobb på Viking Queen. Tor ble boende ett år i New Bedford

Tor fisket en stund i New Bedford , men fikk etterhvert høre av sin tremenning John Jakobsen at han hadde fisket king crab i Alaska , og at det skulle være gode penger i dette fisket. Tor ble veldig fristet til å reise

over til Seattle og prøve dette fisket han også , for han hadde ennå ikke tjent den summen han hadde planlagt. Tor kjøpte så billett fra Boston til Seattle, også i Seattle bodde de den første stunden på hotell 3 klasse

hotell , da de har trengte bare å betale på ukesbasis.

Turen inn til Ballard var med en farget sjåfør , og over broen til Ballard stoppet taxisjåføren og spurte om Tor hadde pass ,for man måtte bevise at man var skandinaver for å komme til Ballard. Ja Tor

hadde pass og

viste det frem til sjåføren. Dette var en spørr fra sjåførens side og sjåføren ville le seg i hjel. Tor fikk da denne turen litt grann rimeligere , som takk for spøken fra sjåførens side. Han kjørte da Tor inn til Ballard og

slapp han av i det beste barstrøket, Ballard Avenue.

Det vanlig fisket i Seattle var helt vanlig fiskerlønn. Men da King Crab(sesong på tri -fire måneder) fisket kom ble dette fisket 4 ganger så mye mer betalt enn det vanlig fisket. Dette var gode penger , men slett ingen enkelt jobb å få . Ettersom

var så vanskelig å få jobb på king crab fisket , fikk Tor etterhvert jobb som elektriker (som han hadde utdanning innen) på en båt. Etter han hadde installert lys i den ene båten kom det etterhvert flere jobbtilbud som gikk på

det elektriske. Men det var noe uvant for det var ikke slik som hjemme i Norge med spenningen og lignende.

Etter dette fikk Tor bli med på Laksefisket i Alaska, i Bristol Bay. Dette fiske varte normalt sett i to måneder om sommeren.

Etter dette fikk Tor jobb hos Lunde elektronics . Han hadde hørt om arbeidet Tor hadde gjort i båtene so gav han fast jobb. Men da Tor endelig fikk mulighet til å bli med en båt ut på fisket etter kongekrabbe , så måtte han velge mellom

Lunde jobben eller Kongekrabbe fisket. Gikk han ut på fisket mistet han jobben sa Lunde og Tor tok han på ordet og pakket sakene sine.(Han hadde tilbudet om 10 cent ekstra men det var ingenting i forhold til hva han kunne tjene på kongekrabbefisket).

Da stoppet Lunde han og mente det som en spøk. Dette forsatte hvert år kongekrabbe fisket var. Han ble total sparket 9 ganger , men fikk tilbake jobben 10 ganger , som Tor uttrykker det i intervjuet.

Tor forteller også at mentaliteten i USA der han bodde for det meste var veldig behjelpelig , på den måten at om en ønsket å starte noe så var det sjelden problemer

med å få folk med økonomisk i prosjekter. De hadde også en slags misse konkurranse i fiskermiljøet , de kåret miss scallop.

FISKERE OG FARTØYER PÅ HAUGALANDET ¹⁰³

Kommune:	1950		1960	
	Innbyggere:	Fiskere:	Innbyggere:	Fiskere:
Haugesund	18747	72	27015	78
Åkåre	5071	83		
Kudeneshavn	1326	95	1351	46
Lopervik	1730	66	1835	37
Nedstrand	1346	121	1254	57
Økn	791	119	822	78
Øysvær	1978	146	1847	83
Åvaldsnes	4144	187	4730	81
Åtangaland	2001	187	2446	138
Åkra	5121	950	5610	641
Åkudenes	3276	476	3407	189
Øtsira	428	113	399	86
Ørvæstad	2560	123	3189	99
Åkjold	2382	52	2443	37
Åts	1221	8	1135	6
Åmsland	606	7	486	4
Åikedal	925	31	934	8
Åandeid	785	24	807	6
Åtne	2448	12	2514	5
Åkånevik	2942	73	2695	48
Ålen	2086	28	2135	16
Åikebygd	1202	15	1098	9
Åveio	1950	48	1754	34
Ålestrand	1217	63	1235	30

Tabell 87. Utvandringen fra Norge til oversjøiske land i årene 1825—1960.

Emigration from Norway to oversea countries 1825—1960.

Utvandrede Emigrants								
År Year	Antall Number	Pr. 1000 inn- byggere Per 1000 of popula- tion	År Year	Antall Number	Pr. 1000 inn- byggere Per 1000 of popula- tion	År Year	Antall Number	Pr. 1000 inn- byggere Per 1000 of popula- tion
1825....	53	0,05	1877....	3 206	1,73	1919....	2 432	0,93
1836....	200	0,17	1878....	4 863	2,59	1920....	5 581	2,12
1837....	200	0,16	1879....	7 608	4,00	1921....	4 627	1,73
1838....	100	0,08	1880....	20 212	10,53	1922....	6 456	2,40
1839....	400	0,32	1881....	25 976	13,51	1923....	18 287	6,74
1840....	300	0,24	1882....	28 804	15,00	1924....	8 492	3,11
1841....	400	0,32	1883....	22 167	11,55	1925....	7 009	2,55
1842....	700	0,55	1884....	14 776	7,66	1926....	9 326	3,38
1843....	1 600	1,24	1885....	13 981	7,19	1927....	11 881	4,28
1844....	1 200	0,92	1886....	15 158	7,74	1928....	8 832	3,17
1845....	1 100	0,83	1887....	20 741	10,53	1929....	8 029	2,87
1846....	1 300	0,97	1888....	21 452	10,85	1930....	3 673	1,31
1847....	1 600	1,18	1889....	12 642	6,37	1931....	825	0,29
1848....	1 400	1,03	1890....	10 991	5,50	1932....	436	0,15
1849....	4 000	2,91	1891....	13 341	6,63	1933....	344	0,12
1850....	3 700	2,66	1892....	17 049	8,42	1934....	485	0,17
1851....	2 640	1,87	1893....	18 778	9,21	1935....	462	0,16
1852....	4 030	2,83	1894....	5 642	2,74	1936....	526	0,18
1853....	6 050	4,20	1895....	6 207	2,98	1937....	647	0,22
1854....	5 950	4,08	1896....	6 679	3,16	1938....	818	0,28
1855....	1 600	1,08	1897....	4 669	2,18	1939....	687	0,23
1856....	3 200	2,13	1898....	4 859	2,23	1940....	278	0,09
1857....	6 400	4,26	1899....	6 699	3,04	1941....	—	—
1858....	2 500	1,62	1900....	10 931	4,90	1942....	—	—
1859....	1 800	1,15	1901....	12 745	5,65	1943....	—	—
1860....	1 900	1,19	1902....	20 343	8 94	1944....	—	—
1861....	8 900	5,51	1903....	26 784	11,71	1945....	—	—
1862....	5 250	3,23	1904....	22 264	9,69	1946....	973	0,31
1863....	1 100	0,67	1905....	21 059	9,12	1947....	1 477	0,47
1864....	4 300	2,58	1906....	21 967	9,47	1948....	2 398	0,75
1865....	4 000	2,37	1907....	22 135	9,50	1949....	2 669	0,83
1866....	15 455	9,05	1908....	8 497	3,62	1950....	2 295	0,70
1867....	12 829	7,48	1909....	16 152	6,82	1951....	2 871	0,87
1868....	13 211	7,66	1910....	18 912	7,93	1952....	2 958	0,89
1869....	18 070	10,45	1911....	12 477	5,20	1953....	2 515	0,75
1870....	14 838	8,55	1912....	9 105	3,76	1954....	2 767	0,82
1871....	12 276	7,04	1913....	9 876	4,04	1955....	2 618	0,76
1872....	13 865	7,90	1914....	8 522	3,45	1956....	2 635	0,76
1873....	10 352	5,86	1915....	4 572	1,83	1957....	2 800	0,80
1874....	4 601	2,58	1916....	5 212	2,07	1958....	2 095	0,59
1875....	4 048	2,24	1917....	2 518	0,99	1959....	2 104	0,59
1876....	4 355	2,38	1918....	1 226	0,48	1960....	1 729	0,48

den helt. Den begynte igjen i 1946, men i forholdsvis beskjeden målestokk sammenliknet med i årene før 1930. I 1946—60 er det registrert gjennomsnittlig 2 327 utvandrede personer pr. år eller 0,7 pr. 1 000 av befolkningen.

*Julie E. Backer: Eldeslag, fødsler og utvandring
i Norge 1856-1965*

